

Med skolen som arena for mobbing

Jenters beretning om mobbing blant jenter og konsekvenser for den som rammes

Hilde Hansen

Masteroppgave ved Institutt for spesialpedagogikk

Det Utdanningsvitenskapelige Fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

24. oktober 2007

Sammendrag

Oppgaven har som formål å rette søkelyset mot den mobbing som foregår blant jenter og hvilken konsekvens den har for de som rammes av den. Det er benyttet en kvalitativ forskningstilnærming. Datamaterialet er tilkommet ved dybdeintervjuer av jenter. Det er brukt to typer utvalg: gruppe og individ. Felles for alle er at de har opplevd mobbing på forskjellig vis. Gruppeintervjuene gir et bilde av mobbingen og dens konsekvenser, mens individintervjuene blir brukt til å eksemplifisere og utdype det som fremkommer under gruppeintervjuene. Alle intervjuene er tatt opp på lydbånd og transkribert. I analysearbeidet er Grounded Theory benyttet. Det innebærer at jentenes erfaringer, tanker og meninger har vært styrende for teorigrunnlaget.

Mobbing synes å ligge i skjæringsfeltet med krangel, og den er derfor vanskelig å plassere og foregår ofte mellom venner. Jentenes valg av metode er knyttet til kulturelle forhold og styrt av forventninger til hvordan jenter skal oppføre seg. Mobberne er gjerne populære og ressurssterke jenter som er godt likt blant lærere og medelever. Mobbingen utløses av forskjellige årsaker, som misunnelse og redsel for å miste posisjoner. Den formidles via baksnakking som så resulterer i ryktespredning og utestenging. Selv om jentene er tydelige på hva mobbing er, hvordan den foregår, årsaker og hvem det er som mobber/mobbes synes de å streve med forståelsen av utestenging. De strever med å forstå når utestenging er mobbing og når deres interne krangler går fra å være en krangel til å bli mobbing.

Datamaterialet gir også et bilde av at de tradisjonelle mobbeundersøkelsenes spørreskjemaer ikke fungerer helt etter hensikten. Det handler om mangelfull informasjon i forkant av undersøkelsen og tvetydige spørsmål. Jentene mener at anonymitet ikke ivaretas så lenge undersøkelsen besvares på skolen. Hvordan foreldre mottas er også noe vekslende, men det fremgår at skole/hjem samarbeidet er dårlig og begrenser seg til konferansetimer og foreldremøter.

Da det har vært et stort mediafokus på bruken av SMS, MMS, Hjemmesider og lignende tekniske hjelpemidler i mobbingen, ønsket jeg å få belyst dette i prosjektet.

Også her ser jeg usikkerheten. De vet hvordan det foregår, men opplever ikke at det brukes i mobbing. Det poengteres at det brukes mer til sladder og krancling.

Resultatene peker videre på at jenter ikke føler seg sett og hørt i skolehverdagen. De opplever seg overkjørt av gutters mer høyrøstede stil og ønsker rom for bare å være jenter. Ingen av informantene har opplevd at lærere ser eller griper inn ved mobbing blant jenter med mindre offeret eller andre opplyser om det. De har heller ikke erfart at slike meldinger har fått andre konsekvenser enn noen samtaler mellom partene.

Jentene erfarer at det stadig blusser opp igjen. Det fremkommer at skolen mangler kompetanse til å se, behandle og stoppe den mobbing som foregår blant jenter. Når lærere bevisstgjøres på det som foregår gjøres det tafatte forsøk som ikke videreføres, mobbingen fornektes eller det loves handling uten at noe skjer.

Konsekvensen for de jentene som opplever langvarig mobbing er svært alvorlig og er vidtfavnende for både individ og samfunn. Undersøkelsen viser blant annet at ofrene strever med store psykiske problemer. Dette har blant annet gitt seg utslag i spiseforstyrrelser, depresjon og angst. På sikt har det betydd innleggelser på psykiatriske institusjoner og uførhet. I følge Fosse (2006) kan det også føre til selvmord.

Forord

Mobbing blant jenter og konsekvenser for den som rammes er et tema som berører meg på forskjellig vis, som lærer og mor. Barn som opplever mobbing over lengre tid er sårbare og konsekvensen kan bli psykiske problemer som varer over lengre tid og får implikasjoner ikke bare for individet, men også for samfunnet.

Først og fremst vil jeg takke de fantastiske jentene som øste av sin tid, sine erfaringer, tanker og meninger og viste meg en bit av sin hverdag. For de som var rammet av mobbingen var det særlig vanskelig, men de stilte velvillig opp og fortalte sin historie selv om smerten deres var tydelig å se i øynene og sårbarheten og sorgen over det de hadde opplevd hang igjen i ordene. Uten dere ville ikke denne oppgaven blitt til.

Ellers vil jeg rette en stor takk til rektorer, inspektører og lærere ved skolene som lot meg få låne jentene i skoletiden. Takk skal også foreldrene til disse jentene ha. Dere har fantastisk flotte barn og har god grunn til å være stolte av dem. De er reflekterte og vennlige, og det har vært spennende å snakke med dem.

Videre vil jeg takke min veileder, professor Monica Dalen. Det er godt å ha en å snakke med når alt flyter og veien opp synes lang. Du har tålmodig lest det jeg har skrevet og bidratt til å skape orden i kaoset av alt jeg gjerne ville hatt med. Dine innspill har vært uvurderlige.

Til slutt vil jeg takke familie, barn og venner fordi dere har støttet meg under arbeidet med oppgaven med oppmuntring, gode råd og arbeidsro. Svein har lest korrektur og kommet med innspill når jeg trengte det. Ditt kritiske øye har nok vært til hjelp for å få meg litt ned på jorda når jeg ble for opphengt i min forforståelse.

Nordby, oktober 2007

Hilde Hansen

Innhold

SAMMENDRAG	2
FORORD	4
INNHold	5
1. INNLEDNING	9
1.1 BAKGRUNN, TEMA OG FORMÅL	9
1.2 PRESENTASJON AV PROBLEMSTILLING OG AVGRENSNING.....	11
1.3 DISPONERING AV OPPGAVEN	11
2. TEORI	13
2.1 TEORETISKE BETRAKTNINGER	13
2.1.1 <i>Systemteori representert ved Bronfenbrenner.....</i>	<i>13</i>
2.1.2 <i>Maslows behovsteori.....</i>	<i>14</i>
2.2 HVA ER MOBBING?	15
2.2.1 <i>Definisjon av mobbing</i>	<i>15</i>
2.2.2 <i>Nyere former for mobbing.....</i>	<i>18</i>
2.2.3 <i>Mobbingens omfang.....</i>	<i>19</i>
2.2.4 <i>Karakteristikker av mobberen.....</i>	<i>19</i>
2.2.5 <i>Karakteristikker av mobbeofferet.....</i>	<i>20</i>
2.2.6 <i>Årsaker og risikofaktorer</i>	<i>20</i>
2.3 KONSEKVENSER	22
2.3.1 <i>Stress</i>	<i>22</i>
2.3.2 <i>Konsekvenser for mobber.....</i>	<i>23</i>
2.3.3 <i>Konsekvenser for mobbeoffer.....</i>	<i>23</i>

2.3.4	<i>Konsekvenser for mobbeofferets foreldre</i>	25
3.	METODE	26
3.1	METODISK TILNÆRMING.....	26
3.2	UTVALG	27
3.2.1	<i>Bakgrunnsinformasjon om gruppeinformantene.....</i>	28
3.2.2	<i>Bakgrunnsinformasjon om individinformantene.....</i>	29
3.3	INNSAMLING AV DATA.....	29
3.3.1	<i>Intervjuguide</i>	29
3.3.2	<i>Intervjuprosessen</i>	30
3.3.3	<i>Intervjuet.....</i>	31
3.4	BEARBEIDING AV DATAMATERIALET.....	33
3.4.1	<i>Transkribering</i>	33
3.4.2	<i>Analyse.....</i>	33
3.5	ETISKE HENSYN	35
3.6	DRØFTING AV VALIDITETSPROBLEMER.....	37
4.	PRESENTASJON AV GRUPPEINTERVJUENE.....	40
4.1	HVA KJENNETEGNER JENTEMOBING?	40
4.1.1	<i>Hvem mobbes og hvem mobber?.....</i>	40
4.1.2	<i>Former for mobbing.....</i>	41
4.1.3	<i>Mobbekanaler</i>	44
4.2	VIKTIGE ELEMENTER I JENTEMOBINGEN	45
4.2.1	<i>Når intime betroelser blir grunnlag for mobbing</i>	46
4.2.2	<i>Misforståelser.....</i>	46
4.2.3	<i>Løgn</i>	47

4.2.4	<i>Gruppeprosessers betydning på mobbingen</i>	48
4.2.5	<i>Kulturens betydning på mobbing</i>	50
4.3	ÅRSAKER TIL MOBBING OG KONSEKVENSER	51
4.3.1	<i>Årsaker</i>	51
4.3.2	<i>Konsekvenser av mobbing.....</i>	52
4.4	REAKSJONER PÅ MOBBINGEN	53
4.4.1	<i>Lærerreaksjoner.....</i>	53
4.4.2	<i>Reaksjon fra foreldre og andre</i>	56
4.5	ANDRE AKTUELLE TEMAER	56
4.5.1	<i>Om å melde fra.....</i>	56
4.5.2	<i>Bruk av tradisjonelle mobbeundersøkelser</i>	59
4.5.3	<i>Jentenes forslag til tiltak for å redusere mobbingen.....</i>	59
5.	PRESENTASJON AV INDIVIDINTERVJUENE	61
5.1	JENTEMOBBING I ET INDIVIDPERSPEKTIV	61
5.1.1	<i>Jentenes beskrivelse av mobbing.....</i>	61
5.1.2	<i>Individenes opplevelse av elementer i mobbingen</i>	62
5.2	ÅRSAKER TIL MOBBINGEN	66
5.2.1	<i>Personlig legning</i>	66
5.2.2	<i>Opptakt til mobbingen.....</i>	67
5.3	JENTENES REAKSJON PÅ MOBBING?	68
5.3.1	<i>Hva av mobbingen har satt sterkest spor og hvorfor?</i>	68
5.3.2	<i>Langvarighet</i>	69
5.3.3	<i>Psykiske problemer</i>	71
5.4	OMGIVELSENE REAKSJONER PÅ MOBBINGEN	76

5.4.1	<i>Foreldre og deres innsats</i>	76
5.4.2	<i>Lærerreaksjoner</i>	77
5.4.3	<i>Spørreundersøkelser</i>	80
6.	DRØFTING	81
6.1	JENTEMOBING - HVA ER DET?	81
6.1.1	<i>Utestenging, krangel eller mobbing?</i>	81
6.1.2	<i>Hvordan mobber jenter?</i>	82
6.1.3	<i>Hvorfor forekommer jentemobbing</i>	84
6.2	KONSEKVENSER FOR DE SOM BLIR MOBBET.....	85
6.2.1	<i>Hvorfor utestenging blir et problem</i>	85
6.2.2	<i>Mestring</i>	86
6.2.3	<i>Psykiske problemer</i>	88
6.3	UTFORDRINGER FOR SAMFUNNET.....	89
6.3.1	<i>Utfordringer for lærere og skoleledere</i>	89
6.3.2	<i>Utfordringer for forskning og lovgivere</i>	90
	ETTERORD	92
	KILDELISTE	94
VEDLEGG:		
1:	Brev til skolen	99
2:	Brev til foreldre (gruppe)	100
3:	Brev til foreldre (individ)	101
4:	Brev til informant (individ)	102
5:	Semistrukturert intervjuguide gruppe	103
6:	Semistrukturert intervjuguide individ	106
7:	Godkjenningsbrev NSD	110
8:	Forespørsel etter informanter på Barneombudets WEB-side	112
9:	Brev til barneombudet	113

1. Innledning

1.1 Bakgrunn, tema og formål

Det er flere gutter enn jenter som mobbes sier Olweus (2002). Samtidig sier han at de fortsatt vet lite om ”jentemobberne” og ofrene. Forskning på mobbing blant jenter er lite beskrevet i norsk litteratur. Forskning fra Japan viser at såkalt ”jentemobbing” foregår i stor skala (Japan, 1999). Olweus (2002) uttaler at jenter trolig bruker mer indirekte former for mobbing og at det er mulig at metodene de bruker er så spesielle at de ikke fanges opp av spørreskjemaene som brukes. Greiff (2005) støtter dette synet og hevder at det er grunn til å anta at omfanget av mobbing blant jenter er mye høyere enn det som avdekkes.

Olweus (2002) skiller mellom to typer mobbing, den direkte og den indirekte. Direkte mobbing viser seg i form av slag, spark, skjellsord, trusler, samt krenkende og hånlige kommentarer. Indirekte mobbing er kjennetegnet ved utestenging, ryktespredning, sladder, gester og manipulering av vennskapsrelasjoner. Han hevder at jenter mobber jenter og at de bruker indirekte metoder. Gutter blir også gjenstand for indirekte mobbing, men den har i følge Olweus (2002), en litt annen form enn den vi ser hos jentene. Han oppfordrer alle til å være spesielt på vakt overfor den typen mobbing som blir jenter til del, fordi den er så lite synlig. Samtidig kan det se ut som tiltakene han foreslår iverksatt bærer preg av mangel på kunnskap om hvordan man skal oppdage, behandle og stoppe slik mobbing. Rolands tiltakspakke er noe tydeligere på disse punktene, men den er tilsynelatende ikke god nok til å gi lærere et handlingsverktøy i kampen mot den indirekte mobbingen. Tiltakene til Olweus og Roland kan trolig redusere den direkte mobbingen, men i følge Hareide (2004) kan de bidra til økt indirekte mobbing. En undersøkelse blant 10-12-åringer avslører at under 30 % av elevene oppfatter utestenging som mobbing. Det er spesielt jentene som er lite villig til å anse utestenging som mobbing (Nordlie, 1999).

Den 1. april 2001 ble opplæringslovens paragraf 9 endret. Med denne paragrafen fikk elevene rettigheter i forhold til skolens psykososiale miljø og skolene ble ansvarliggjort. Gjennom vekslende regjeringer i 2002, 2005 og 2006 har det blitt underskrevet ”Manifest mot mobbing” med målsetting om en mobbefri skole. Resultatet er i dag nedslående. Kunnskapsminister Djupedal påpeker med bakgrunn i elevundersøkelsen 2007 at det fortsatt er *”en del elever som blir mobbet og det er mye uro i klasserommet”* (Kunnskapsdepartementet, 2007). Partene i Manifest mot mobbing er derfor innkalt for å finne nye tiltak.

Konsekvensene for de som mobbes kan være svært alvorlige. Det antydes at ca. 40-60 mennesker i Norge tar sitt liv hvert år som følge av mobbing (Nordlie, 2006, 1. avsnitt). Både jenter som blir mobbet og deres foreldre synes å få psykiske lidelser. Forskning knyttet til depresjon, spiseforstyrrelser, selvmord og selvskading viser at mange av de som strever peker på en barndom som mobbeofre (Fosse, 2006). Blant ungdom i alderen 15-16 år er depresjon som følge av press langt mer utbredt blant jenter enn blant gutter. Årsak til depresjonen ligger i kravet om å være best (Haavet, 2005). I følge Simmons (2004) bruker jenter mobbing som middel for å være best.

Formålet med denne oppgaven er å få belyst hvordan jenter selv beskriver den mobbing som foregår blant dem og hva det gjør med dem. En slik bevisstgjøring er nødvendig for at lærere og foreldre, men også andre som i sitt virke møter barn og unge, på et tidlig tidspunkt skal oppdage denne mobbingen og reagere adekvat i forhold til den. I følge Rye (2002) er tidlig intervensjon viktig for å minske senskader. Enkelte lærere og rektorer uttrykker imidlertid frustrasjon over at mobbing av jenter oppdages så sent at barna har tatt skade av det. Videre er det interessant å se i hvilken grad jenter som rammes av mobbing opplever seg ivaretatt av hjelpeapparatet både mens det pågår og i etterkant. Dette berører sider ved opplæringsloven.

1.2 Presentasjon av problemstilling og avgrensning

Jeg har i denne oppgaven valgt en todelt problemstilling:

”Hvordan beskriver jenter mobbing blant jenter og hvilke konsekvenser har denne mobbingen for den som utsettes for den?”

Denne problemstillingen ble utdypet gjennom fem kjernesporsmål:

- Hva kjennetegner mobbing blant jenter?
- I hvilken grad opplever jenter at lærere ser mobbing?
- I hvor stor grad melder jenter fra om mobbing?
- Hvordan opplever jenter skole/hjem samarbeidet ved mobbing?
- På hvilken måte mobber gutter og hvilke reaksjoner får denne mobbingen?

For offeret har jeg i tillegg sett på hvilke konsekvenser denne mobbingen får for den som rammes. Med bakgrunn i at tidligere forskning i hovedtrekk har blitt utført på gutter, fant jeg det relevant å se om det var noen forskjeller i lærers reaksjon ved jenters og gutters mobbing og hvilket bilde jentene hadde av gutters mobbing kontra egen mobbing. Jeg har i presentasjon og teori trukket inn noe stoff om mobbing blant gutter, men velger generelt å tone dette ned fordi oppgavens tema er mobbing blant jenter. Temaet mobbing er stort og litteratur innen problemområdet vagt. Jeg velger derfor å avgrense oppgaven til offeret og hennes familie, men vil også omtale mobberen. ”Jentemobbing” vil bli brukt som betegnelse på mobbing som foregår mellom jenter.

1.3 Disponering av oppgaven

I arbeidet med å avklare hva som menes med mobbing vil Rolands og Olweus’ definisjoner bli benyttet (kapittel 2). Siden fokus for oppgaven er rettet mot jenter vil den indirekte mobbingen bli gjenstand for en bredere beskrivelse. Videre vil sentrale teoretiske betraktninger rundt temaet mobbing bli behandlet. Mobbing foregår i en kontekst og fordrer en viss teoretisk forståelse for barnegruppers interaksjon. Jeg vil derfor kort belyse elementer ved Maslows behovshierarki og systemteori slik den er

beskrevet av Bronfenbrenner. Disse teoriene er også nyttige i arbeidet med å forstå konsekvenser av mobbingen. Deretter vil jeg se på hva som kjennetegner mobbing generelt og indirekte mobbing slik den foregår blant jenter spesielt. Definisjoner, aspekter ved omfang, karakteristikk ved mobber og mobbeoffer og årsaker / risikofaktorer vil bli belyst. Kapitlet avrundes med et blick på mulige konsekvenser for de impliserte nå og på sikt, med særlig vekt på jenta og hennes foreldre. Siden forskning har vist at mobbing kan innebære en stor belastning for den som rammes, vil jeg kort belyse stress og stressmestring. Begrepet konsekvens krever også en nærmere presisering. Stress og resiliens blir viktige elementer her. I kapittel tre behandles forskningsmetodisk tilnærming og forskningsprosess. Her blir det redegjort for utvalg, innsamling og behandling av data, etiske hensyn og utfordringer ved validitet. I kapittel fire og fem presenteres dataene fra henholdsvis gruppe- og individintervjuer. Til slutt følger en drøfting på bakgrunn av de funn som er gjort og tilhørende teori.

2. Teori

2.1 Teoretiske betraktninger

Aasen, Nordtug, Ertesvåg og Leirvik (2004) peker på at kunnskap om hvordan grupper fungerer og interagerer vil være viktig for å forstå og gripe inn i forhold til ulike former for atferdsproblemer. Ogden (2002) hevder at mobbing er atferd, og at den for mobberen kan innebære fare for fremtidig kriminell løpebane. For offeret diskuteres om atferd er årsak til eller resultat av mobbingen. Jeg velger her å trekke inn både systemteori og Maslows behovshierarki fordi begge teoriene kan belyse viktige aspekter vedrørende konsekvenser for individet og sider ved mobbingen.

2.1.1 Systemteori representert ved Bronfenbrenner

Systemteori er et samlebegrep for flere teorier. Innenfor pedagogikk har den vært preget av to hovedretninger, kommunikasjon og økologisk pedagogikk.

Bronfenbrenner tok et oppgjør med tidligere teorier som ensidig så på individet eller systemet når de søkte svar på problemer i individets utvikling. Han presenterte en utviklingsøkologisk modell der samspillet mellom individet og omgivelsene, og hvordan disse gjensidig påvirker hverandre, ble tillagt vekt. Barnets oppvekst i et foranderlig samfunn og det å skape referanserammer for forebygging og problemløsende arbeid blant risikoutsatte står sentralt (Klefbeck og Ogden, 2003).

Bronfenbrenner utviklet en teori om hvordan ulike systemer kan ses i forhold til hverandre. Systemene han var opptatt av var mikro, meso, ekso og makro og særlig samarbeidet mellom disse. I denne oppgaven vil jeg vektlegge mikro- og meso-nivåene fordi disse har betydning for konsekvens ved mobbingen. Mikrosystemet inkluderer nære omgivelser som hjem, skole, lekeplass og fritidsaktiviteter. Viktig her er familien, klassen og skolen og det sosiale samspill som foregår innad på disse

sosiale arenaene. Relasjoner som utvikles i menneskelige samspill består, i følge Bø (1991b sitert i Klefbeck og Ogden, 2003),

”av elementene gjensidighet, maktbalanse og følelser. Utviklingsmuligheter ligger i miljøer der samhandlingen er preget av ”gi og ta”, gradvis overføring av makt i form av økt kompetanse og relasjoner preget av positive følelser” (s. 52).

Mesosystemet omfatter kontakten mellom de mikrosystem barnet er en del av. Det har som oppgave å skape kommunikasjon og fellesskap om grunnleggende verdier noe som igjen bidrar til at barnet opplever forutsigbarhet og trygghet. Et velfungerende mesosystem er uten lojalitetskonflikter og krysspress. Det bidrar til å skape gode vilkår for vekst, identitetsdannelse og sosialisering i barnet. Et konfliktfylt hjem/ skole-samarbeid derimot kan påvirke barnets utvikling negativt.

Hvordan et barn utvikler seg vil avhenge av tre faktorer: disposisjoner hos personen, trekk ved omgivelsene og interaksjonsprosessen mellom dem. God kvalitet på de proksimale prosessene vil kunne bidra til å fremme utviklingen av personen og styrke personens kompetanse. I motsatt fall vil det kunne føre til en dysfunksjon.

Bronfenbrenner forklarer hvordan alt henger sammen ved å sette fokus ”på interaksjonen mellom biologiske og psykologiske faktorer i mennesket på den ene siden og sosiale og fysiske faktorer i omgivelsene på den andre siden” (Aasen m. fl., 2004, s. 137).

2.1.2 Maslows behovsteori

Maslow betegnes som grunnlegger av den humanistiske retning innenfor psykologien (Aasen m. fl., 2004). Humanistisk psykologi formidler et positivt menneskesyn med en grunnleggende tro på at ethvert menneske er unikt og i stand til å forme sitt eget liv og at mennesket står fritt til å velge de verdier som de opplever som meningsfulle.

Menneskesynet er fenomenologisk der fokus settes på hvordan mennesket opplever seg selv og sin egen situasjon. Maslow ser på personlighetens utvikling som en balansegang mellom behovet for på den ene siden å trygge sin eksistens materielt og psykologisk og på den andre siden behovet for vekst, selvutfoldelse og søken etter

kunnskap. Han legger særlig vekt på behovet for selvrealisering og hevder at oppfyllelse av dette gir det høyeste uttrykk for menneskelig utfoldelse (Johannessen, Kokkersvold og Vedeler, 2002). Vekst og utvikling forutsetter positiv respons fra omgivelsene. På grunnlag av dette utviklet Maslow en teori om at individet var avhengig av å få oppfylt visse grunnleggende behov for å komme videre i livet. Jeg vil i denne oppgaven vektlegge nivåene i behovspyramiden som omhandler behovet for trygghet, sikkerhet og tilhørighet fordi det har betydning for forhold ved konsekvenser

I følge Maslow må følgende behov oppfylles for å oppnå vekst og utvikling: selvrealisering, egenverd, sosiale behov, trygghetsbehov og fysiologiske behov. Først må behovet for mat og drikke fylles. Deretter må behov for trygghet, sikkerhet og sosial tilhørighet oppfylles, herunder kommer vennskap, kjærlighet og sosial kontakt. I følge Aasen m. fl. (2004) vil manglende tilfredsstillelse av behov for kjærlighet og trygghet kunne lede til forsvarsatferd. Sullivan (2000) hevder at mobbing kan bidra til at de barna som blir gjenstand for den nektes mulighet til å bli fullt kognitivt utviklet.

2.2 Hva er mobbing?

I denne del vil jeg søke å belyse første del av problemstillingen: ”Hvordan beskriver jenter mobbing blant jenter?” Siden mobbing blant jenter i litteraturen beskrives som indirekte vil dette danne bakteppe for min belysning av mobbingen. Det vil her bli lagt vekt på definisjoner, omfang og karakteristikk ved mobber og mobbeoffer. I tillegg vil det bli pekt på årsaker og risikofaktorer.

2.2.1 Definisjon av mobbing

Mobbing fins i alle samfunnslag, alle aldre og alle sammenhenger der mennesker kommer sammen i fellesskap som for eksempel barnehage, skole og jobb. For de som rammes kan den utgjøre et stort problem, men den er også et samfunnsproblem. Olweus (2002) synes å ha vunnet størst internasjonal anerkjennelse på området. Han bygger sin forskning på undersøkelser blant gutter og hans definisjon av mobbing er:

”En person er mobbet eller plaget når han eller hun gjentatte ganger og over en viss tid blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere andre personer.”(s. 17)

Roland og Vaaland (2003) definerer mobbing slik:

”Med mobbing eller plaging forstår vi psykisk og/eller fysisk vold rettet mot et offer, utført av enkeltpersoner eller grupper. Mobbing forutsetter et ujevnt styrkeforhold mellom offer og plager, og at episodene gjentas over tid.” (s. 16)

Begge definisjoner uttrykker enighet om at det må foregå over tid og ha gjentakende mønster for å kunne kategoriseres som mobbing. Det kommer dårligere til uttrykk i Olweus definisjon at det er et ujevnt styrkeforhold mellom partene og det fremgår heller ikke at plagingen kan være av både psykisk og fysisk art. Han fremlegger disse elementene senere, men slik jeg ser det i noe svakere form enn hos Roland. Roland definerer mobbing som plaging som foregår over tid, styrkeforhold er ujevnt og den kan være av både fysisk og psykisk art. Videre tar han til orde for at mobbing er vold. I voldsforskning fremgår det at vold kan inngå som et element i mobbing (Isdal, Andreassen og Tilesen, 2003). Dette synet deles av Utdanningsdirektoratet (2004) når de skriver at vold, rasistiske utsagn, diskriminering og utestenging kan være krenkelser som benyttes i mobbing gjentatte ganger, over tid og rettet mot et offer som ikke kan forsvare seg. Jenter som bruker vold benytter relasjonsvold av typen mobbing og utestenging (Isdal m.fl., 2003).

Forskjellen mellom konflikt og mobbing er også belyst i litteraturen. Mossige og Waage (2002) mener det er viktig å skille mellom de to fordi det ved mobbing er ubalanse i makt og styrkeforholdet mellom partene, mens det ved en konflikt er et noenlunde likt styrkeforhold. I følge Barneombudets tolking er mobbing i skolen:

”En maktstrategi der enkelte elever benytter en med-elev for å oppnå makt i klassen for å tilegne seg personlige fordeler på bekostning av så vel mobbeofferet som de andre elevene i klassen. Mobbing er et maktspill der læreren abdiserer som den reelle lederen av klassen og overlater ledelsen til de som mobber. Mobbing i skolen er bare mulig så fremt læreren ikke ønsker eller makter å stå frem som tydelig leder av klassen”. (Mossige og Waage, 2002, s.1).

Denne definisjonen er smalere enn den vi finner hos Roland og Olweus. Den inkluderer andre aspekter, men er for lite konkret på flere områder. For å unngå misforståelser og uenighet er det viktig at de som jobber i skolen har felles forståelse.

Mobbing kan ha flere former. Olweus (2002) benevner dem som direkte og indirekte mobbing. Roland (1983) benytter benevningene relasjonell og instrumentell. Direkte mobbing kommer til syne som slag, spark, skjellsord, trusler og krenkende og hånlige kommentarer. Indirekte mobbing er mer usynlig og innebærer at eleven ikke får være med i kameratflokken og har vanskelig for å få venner (Olweus, 2002). Den kan ha form av utestenging, sladder, manipulering av vennsrelasjoner, ryktespredning og gester. Dette er den mest vanlige form for mobbing blant gutter og jenter. Av den indirekte mobbing som oppdages stiller jenter og gutter prosentvis likt (ibid). I tillegg foregår det en direkte mobbing blant gutter og skjult indirekte mobbing blant jenter. Den skjulte indirekte mobbingen foregår i nære vennerelasjoner (Larsson, 2001). Det faktum at den er så skjult bidrar til at mye av ”jentemobbingen” trolig ikke oppdages.

Jenter er opplært til å være søte, snille og omsorgsfulle (Simmons, 2004). Aggresjon som ikke får utløp fysisk eller verbalt, på grunn av kulturelle regler, finner derfor andre kanaler og får ikke-fysiske former. Blant jenter ses sosial, relasjonsbundet og indirekte aggresjon (ibid). Sosial aggresjon går ut på å skade en persons selvfølelse eller sosiale status i en gruppe via ryktespredning eller sosial utestengning. Indirekte aggresjon kommer til uttrykk ved at ei jente skader en venn via en annen person for å skjule opprinnelsen. Et eksempel er rykter. Relasjonsbundet aggresjon rettes mot en svært nær venn og har som mål å skade relasjoner eller følelse av aksept, vennskap og gruppetilhørighet. Simmons (2004) sier at det verste som kan skje i en slik relasjon er total utfrysning. Jentene slutter helt å snakke med den utvalgte og vennskap avsluttes tvert. Alle forsøk på å få innsikt i årsak til problemet møtes med et kort ”nei” eller de går uten at det blir mulig å snakke om det. I et nært venneforhold deles sorger, gleder og hemmeligheter. Disse blir mobberens verktøy og dermed rammer det hardere. Jo større nærhet jo større tap. Dessuten er stillheten en sikker vei til å vinne for mobberen (ibid). Offeret mister kontroll og de andre gis makt.

Jentemobbing bør trolig forstås på bakgrunn av samfunnet, dens kultur, krav og regler. Tradisjonelt er vold relatert til jenter et tabubelagt område (Isdal m.fl., 2003). I følge Simmons (2004) gir vår kultur lite rom for utagerende atferd hos jenter. Dermed tvinges aggresjonens form til å bli psykisk, indirekte og konform. ”Jentemobbing” kjennetegnes ved usynlige former for mobbing som: *”nonverbal gesturing, ganging up, behind the back-talking, rumor spreading, note passing, the silent treatment and nice in private and mean in public friends”* (Simmons 2002, s. 262). Slik får ”jentemobberen” medløpere (Olweus, 2002). Simmons sier at denne mobbingen gjerne utspiller seg i det relasjonelle samspillet mellom nære venner. Intimiteten er en sentral komponent. Det bidrar til at mobbingen rammer hardere og sårer dypere. Denne mobbingen fanges i liten grad opp av forebyggende tiltak fordi den er så godt skjult. Innenfor gruppa vil det kreve styrke for å melde seg ut og å tørre å si fra når noen stenges ute fordi isolasjon kan bli svaret for den som forsøker (Olweus, 2002). I følge Roland og Idsøe (2001) stimuleres jenter mer av gruppetilhørighet enn gutter.

2.2.2 Nyere former for mobbing

Undersøkelser viser at 8 % av elevene mobbes digitalt og at det er flere som mobbes via nettet enn ansikt til ansikt (Romerikes blad, 22.09.07, s.27-30,). Via MSN og chattekanaler sladres og krangles det hver dag. Her skrives stygge ting til venner med begrunnelse at de andre vet at de tuller. I følge Loveleen Rihel Brenna er det lett å skrive, men beinhardt å motta. Jenter er mer utsatt for slengkommentarer enn gutter.

Roland (2002) og Skog (2003 sitert i Næss, 2006) danner ytterpunkter i forskningen på mobiltelefonibruk som virkemiddel i mobbing. I følge Roland (2002) er mobilmobbing svært utbredt blant jenter. Mulig årsak til bruk av dette mediet tillegges gruppefølelsen. Skog (2003 sitert i Næss, 2006) hevder det har liten utbredelse og at det brukes hyppigere i barneskolen enn i ungdomskolen. I følge Roland og Vaaland (2003) foregår mobbing på mobil via SMS og ubehagelige samtaler. 15 % av brukerne har opplevd mobiltelefonmobbing.

2.2.3 Mobbingens omfang

Olweus (2002) hevder at 40000 barn og unge mobbes minst 1 gang i uken og at 12 % av alle elever i Norge mobbes. Mobbingen skjer 4 ganger så ofte på skolen som på skolevei. Det er ingen forskjell på by og land, og skole- og klassestørrelse har ingen betydning for omfanget (ibid). Roland (1983) hevder at det er 40 000 mobbere og like mange ofre og at tendensen avtar svakt med økende alder.

Undersøkelser utført av Senter for Atferdsforskning i perioden 1995-2000 viser jevn økning i omfang (Roland, 2003). Tilsvarende ses hos Olweus (Tikkanen og Junge, 2005). Undersøkelser gjort i perioden 2001-2004 viser nedgang i mobbingen med 30-50% (Olweus og Thyholdt, 2004) og 30 % hos Roland (Tikkanen og Junge, 2005). Olweus og Thyholdt (2004) sier at vi har fått en dreining mot oftere og mer alvorlig mobbing. En undersøkelse fra Japan der forekomst av jentemobbing (ekskludering og ignorering) er vurdert viser at 74,8 % av elevene i Upper Secondary School ble utsatt for dette mer enn en gang i uka (Morita, Soeda, Soeda og Taki, 1999).

40 % av barneskoleelevene og 60 % av ungdomsskoleelevene mener lærerne nesten aldri gjør noe for å stoppe mobbing (Olweus, 2002). Siden *"den holdning lærerne inntar overfor slike problemer er avgjørende for nivået av slike problemer i klasse og skole"* (ibid, s.31) bidrar dette til å holde mobbingen i gang. Mobbeofrenes foreldre vet lite om hva som foregår og prater sjelden om det hjemme. Blant mobbernes foreldre var samtalefrekvens og viten om mobbingen enda mindre. Samarbeid med foreldre er nødvendig og i så måte kan ingen av partene i konflikten utelates.

2.2.4 Karakteristikk av mobberen

Mobberen ble tidligere beskrevet som en person som var usikker og engstelig under en tøff maske (Roland, 1983). I dag beskrives mobberen som en kynisk manipulerende person som leter etter svake punkter i offeret med den hensikt å få noe igjen, enten det er penger eller makt, og at det er sammenheng mellom det å plage andre og vanskelige hjemmeforhold (Roland og Idsøe, 2001). Mobberen kjennetegnes av uvanlig lite angst

og usikkerhet og har liten evne til medfølelse. I følge Lagerman og Stenberg (1996) har mobberen positivt selvbilde, sterkt behov for å dominere, lederrolle i gruppa, muligens positiv innstilling til vold, høy status i klassen og aggressiv væremåte overfor barn og voksne. Mobberen kan også være medløper. Vi vet i dag fremdeles mindre om typiske egenskaper ved ”jentemobberne” (Olweus, 2002). Jentemobberen kan være populær blant lærere og elever og har mange egenskaper som etterspørres hos en leder, men mangler noe av den empati som kreves av en god leder (Besag, 2006). Barn som utsettes for eller er vitne til vold kan se på skolen som en mulig arena for å utøve vold fordi de der møter individer som er svakere enn seg (Isdal m.fl., 2003).

2.2.5 Karakteristikk av mobbeofferet

Mobbeofferet ble tidligere beskrevet som liten og ynkelig med liten toleranse for vold og sterk empati (Olweus, 2002 og Roland, 1983). Ogden (2002) antyder blant annet mangel på selvheldelse som risikofaktor for å bli et mobbeoffer. Annen litteratur gir et annet bilde og det hevdes at mobbing kan ramme hvem som helst: fra den lille forsiktige gutten til den pene og flinke jenta som utmerker seg innenfor idrett og fag (Nordlie, 1999 og Besag, 2006). I følge Lagerman og Stenberg (1996) kan væremåte og lav status i klassen bidra til at man mobbes. Olweus (2002) viser til to typer ofre: det passive og det provoserende. Det passive offeret kjennetegnes av et engstelig og passivt reaksjonsmønster, mens det provoserende offeret er ukonsentrert og urolig. Lagerman og Stenberg (1996) hevder at offeret kan være beskjeden og stillfarende. Olweus (2002) sier de er ensomme og forlatte og uten venner i klassen. De er mer engstelige og usikre enn elever flest. Angrep besvares med gråt eller tilbaketrekking. Hvorvidt jenta som mobbes er engstelig og passiv eller provoserende vites ikke.

2.2.6 Årsaker og risikofaktorer

Forskningen gir ingen klare grunner til hvorfor noen blir mobbet. Det vises derimot til at mobbingen vedlikeholdes ved at mobberne bruker ytre eller atferdsmessige trekk

ved mobbeofferet for å forklare og rettferdiggjøre sine handlinger (Roland og Vaaland, 1996). Lærere bidrar til å opprettholde synet ved bruk av karakteristikker. I følge Bateson (1979) er ikke relasjoner inne i en enkelt person. Det blir derfor feil å snakke om avhengighet, aggressivitet, stolthet eller lignende fordi slike ord har sitt opphav i hva som skjer mellom mennesker, ikke i et eller annet inne i personen.

Tidligere forsøkte man å finne svaret på mobbegåten i individet selv og hans familie. I dag er blikket rettet mot skolen. Det snakkes om klasse- og skoleledelse, faglige forhold og holdninger i skolen (Roland og Vaaland, 1996). I tillegg ser man på personfaktorer. Når det gjelder jenter pekes det på misunnelse og sjalusi som årsak til mobbing. De er opptatt av utseende og blant de yngste høres prat om kropp, klær og sminke. I følge Larsson (2001) foregår det et strategisk makt og intrigespill blant dem.

Begavede barn kan i følge Porter (2005) være i risikozonen fordi de er faglige dyktige og viser en sosial modenhet som overgår den vi finner blant jevnaldrende. De utgjør en trussel for andre og kan bli gjenstand for sosial isolasjon og trakassering. Roland (1983) forteller om Elisabeth, den pene, fagsterke jenta med utmerkelser i idrett som først opplevde jentenes misunnelse i form av utestenging og krenkelser, for deretter å oppleve erting fra guttene fordi de så på henne som et attraktivt og uoppnåelig objekt. Det faktum at guttene begynte å vie henne oppmerksomhet bidro til en jentene ble sjalu og trappet opp sin mobbing. Det virker kanskje underlig at begavede jenter ikke sier fra om det de blir utsatt for. Forskning har imidlertid vist at disse barna er spesielt stille om indre konflikter og sjelden ber om hjelp (Porter, 2005).

Økt sårbarhet og liten selvtilit beskrives som vanlige konsekvenser av mobbing (Greiff, 2005). Disse personlighetstrekkene bidrar til å gjøre barna enda mer sårbare for fremtidig mobbing. Når mobbing vedvarer vil disse trekkene bli mer markante. Gruppas syn på den som mobbes blir negativ og uansett hvilke forsøk den mobbede gjør for å vinne innpass vil hun bli møtt negativt, selv om handlingen er positiv. Innad i gruppa vil negative handlinger ikke oppfattes som galt med mindre det bryter totalt mot gruppas normer (Juvonen og Gross, 2005).

2.3 Konsekvenser

Vi vet i dag at konsekvensene for offer og mobber kan være mange og alvorlige. I følge Kumpulainen m. fl. (1998) er sannsynligheten for å bli henvist til psykiatrisk konsultasjon større for barn som har vært involvert i mobbing. For å kunne snakke om konsekvenser og mulige senskader er det nødvendig å se nærmere på stress. Hvordan stress mestres er avgjørende for hvilke senskader det gir. Videre er det interessant å se hva det er som betinger at enkelte greier seg til tross for belastningene de utsettes for. Det vil bli nødvendig å se på mobber, offer og foreldre fordi de inngår i en relasjon.

2.3.1 Stress

Stress er et allment begrep som brukes når vi møter livets mange utfordringer. Dagens betydning dekker både årsak og virkning, altså det situasjonsbetingede som er opphav til stresset og hvordan vi psykisk og fysisk reagerer på det. Stress kan defineres som manglende samspill mellom miljøets krav og en persons individuelle behov og forventning (Borge, 2003). Et dårlig samspill kan føre til en kroppslig reaksjon. Når vi bruker begrepet stress om mennesker defineres det som en subjektiv opplevelse av noe faretruende eller følelse av manglende kontroll i en gitt situasjon (Buss og Larsen, 2002). Hvordan barn reagerer på stress avhenger av hvor robuste eller sårbare de er. Eksponering for risiko kan bidra til at barn får problemer. Risikofaktorer kan være å finne i barnet selv, familien, blant jevnaldrende, skolen og i nærmiljøet. Økologiske overganger som å begynne på skolen kan for et barn være en stor utfordring som innebærer en stor stressbelastning

Hvordan vi takler livets mange utfordringer er individuelt og for barn varierende med alder (Gjærum, Grøholt og Sommerschild, 2003). I følge Klefbeck og Ogden (2003) er barns motstandsdyktighet mot stress ”*relativ snarere enn absolutt og varierer over tid og situasjon*” (s. 32). Graham (1994 sitert i Borge, 2003, s. 54) hevder daglige drypp av kronisk risiko er mer skadelig enn akutt stress. Antonowsky presenterer tre aspekter som synes ”*å lette, dempe eller fjerne stressfaktorer i livet for både individ og system*” (Lassen, 2004, s.144). Disse er at mennesket finner forståelse for egen livssituasjon,

tro på at de kan finne løsninger på livets utfordringer og at de ser mening i å forsøke å finne løsninger (ibid). Noen mennesker ser ut til å greie seg til tross for at de utsettes for betydelig risiko. Stressforskningen viser at disse har en positiv væremåte og de finner støtte i andre når de ikke greier å finne det i egne rekker. Klefbeck og Ogden (2003) hevder faktorer knyttet til individuelle kjennetegn ved barnet som verbal kompetanse og positivt temperament, samt kjennetegn ved familie og sosiale relasjoner som tilknytning, struktur og samhold har betydning for hvordan barnet klarer seg. Likeså vil støttende voksne i nærmiljøet, effektive skoler og positive rollemodeller være av betydning for hvordan barnet utvikler seg. Kontrollaspektet er også av betydning for utviklingen. Gjærum m. fl. (2003) viser hvor viktig det er å få støtte i en sårbar situasjon, fordi opplevd støtte bidrar til økt følelse av kontroll. Støtten kan være på forskjellige plan: Følelser, bekreftelser, praktisk eller informasjon.

2.3.2 Konsekvenser for mobber

Grøholt, Sommerschildt og Garløv (2003) hevder at elever som bedriver indirekte mobbing har svakt prososiale holdninger og 8 % har psykiatriske lidelser. For de som kun bedriver direkte mobbing er prosentandelen 12. Tilsvarende har 17 % av de som både bedriver indirekte og direkte mobbing psykiatriske problemer. Det antydes at 60 % av mobberne var innblandet i kriminelle handlinger før fylte 24 år (ibid). Gutter som mobber bærer en større risiko enn jenter for å fortsette med regelbrytende og antisosial atferd. Forskning viser at gutter som mobber har tre til fire ganger høyere risiko for å få tilpasningsproblemer som voksne, men igjen ser vi denne usikkerheten når det gjelder konsekvens for jenta som mobber (Vinsrygg, 2003).

2.3.3 Konsekvenser for mobbeoffer

Mobbing kan som nevnt innebære tapsopplevelser. Barnet taper vennskap, sikkerhet, kjærlighet, påvirkningsmulighet, tilhørighet, nærhet og forutsigbarhet. Alvorlige tapsopplevelser kan gi betydelige psykologiske og sosiale vansker som følger barnet gjennom barndommen og langt opp i voksen alder. Hos voksne ser vi økt sårbarhet for

psykiatriske sykdommer, da særlig depresjon (Lande, 2000). Symptomer lik PTSD (posttraumatisk stressyndrom) er vanlig ved langvarig mobbing. Syndromet oppstår i følge ICD-10 som *”forsinket eller langvarig reaksjon på en belastende livshendelse eller situasjon av usedvanlig truende eller katastrofal art”* (Grøholt m. fl., 2003, s.340). Det bidrar til at barnet er i konstant beredskap for neste angrep. De forsøker å unngå alt som minner om traumet, enten det dreier seg om lukt, lyder, synsinntrykk eller mennesker. Barnet kan få forstyrret søvn, konsentrasjonsvansker angst og depresjon. Innadvendt atferd og tilbaketrekking kan være tidlig konsekvens av mobbing. Dette bekreftes av flere (Lund, 2004 og Rigby, 2002). Ellers meldes det om redusert selvfølelse, økende skolefravær og helseproblemer av typen hodepine, magesmerter, muskelsmerter, hyppige luftveisinfeksjoner, allergi og astma. Ved mobbing er faren for å få angst og depresjon mer enn doblet. På sikt påvirkes barnets mentale helse (Rigby, 2002). Vi kan se sosial isolering, spiseforstyrrelser, selvmord, selvskading og rus (Vinsrygg, 2007). Senskader kan være dårlig selvbilde, utrygghet, angst, depresjon og selvmordstanker. Mangel på tiltro til andre mennesker kan bidra til at de får sosiale kompetanseproblemer og problemer med å skape varige relasjoner. Utestenging, som er et vanlig virkemiddel ved jentemobbing, kan trigge smertefølelse. På sikt kan dette bidra til korttidsskade på kognitiv funksjon (Baumeister og Dewart, 2005). Selvregulering vil kunne svekkes og intelligens påvirkes negativt. Typisk hos ekskluderte er høy aggresjon, selvdestruktiv oppførsel, reduserte prososiale bidrag til samfunnet og svak opptreden i intellektuelle sfærer (ibid). Straume (2004) hevder at lite blir gjort for å bearbeide traumene og senskadene etter mobbing. En undersøkelse utført av Fosse (2006) viser klar sammenheng mellom psykiske lidelser og mobbing i barndommen. Nær halvparten av pasientene var mobbet av og til eller oftere under oppveksten. Som voksne strever de med angst og depresjon, dropper oftere ut av skolen, ender med lav utdannelse, blir oftere uføretrygdet og ugift. Hun fant tydelig sammenheng mellom grad av mobbing og psykiske plager. Pasienter som var blitt mobbet slet med lav selvfølelse og opplevde liten kontroll over tilværelsen. Hos de kvinnelige pasientene var det sterk sammenheng mellom mobbing i skolen og bulimi. Blant jenter som utøver vold finner vi mange mobbeofre (Isdal m.fl., 2003).

2.3.4 Konsekvenser for mobbeofferets foreldre

Foreldre som opplever å se sitt barn plaget vil føle behov for å beskytte det (Straume, 2004). Når plagingen foregår på skolens arena kan de oppleve det som en trussel fordi de har små muligheter til å gripe inn. De blir tilskuere til en lærers evne, eller mangel på sådan, til å endre på situasjonen. Borge (2003) viser at følelse av kontroll avhenger av opplevd støtte. Dersom endring ikke skjer vil de kunne føle skyld. En skyld som kan lindres gjennom projeksjon eller fornektning. Larsson (2001) mener foreldre hele tiden vil prøve å forstå. Dermed kan de komme i fare for å søke etter særegenheter i barnet sitt som årsak til mobbingen eller bagatellisere den fremfor å plassere den hos ansvarlige voksne og skolen. Hvordan skolen møter en bekymringsmelding fra foreldre er viktig for offeret og foreldrene. Som nevnt vet foreldrene til mobbeofferet lite om mobbingen. Når og hvis de blir bevisstgjort på problemet har barnet trolig båret på det lenge og har et ønske om endring. Foreldre som får innsikt i mobbing som blir barnet til del kan føle fortvilelse og avmakt, de kan bli deprimerte og få dårlig samvittighet overfor barnet. Det vil derfor være viktig at skolen lytter og handler raskt. Forskning har imidlertid vist at foreldre opplever at de ikke får støtte og kontroll (Straume, 2004). Dette kan på sikt bidra til at foreldrene ikke greier å være støtte for barnet. Barnet vil kunne oppleve det som et svik at foreldrene ikke gjorde nok og foreldrene kan komme i en konfliktsituasjon der et samarbeidsbrudd med skolen kan bli konsekvens (ibid). Når mobbingen foregår over tid vil dette kunne innebære en stor psykisk belastning på foreldrene. Straume (2004) hevder at foreldre som har tatt opp med skolen at barnet deres mobbes har opplevd å få barnevern og PPT på døra med henvisning til at de er ansvarlige for barnets mistrivsel. På den måten får skolen det ubehagelige fokus vekk fra seg og mot foreldrene. Dermed kommer familien under dobbelt ild. Mangel på støtte fra skolen, beskyldning om at de har sviktet, og manglende mulighet til å gjøre noe for sitt barn kan bidra til foreldrene opplever maktesløshet (ibid). Konsekvensen kan bli depresjon. Dette kan igjen bidra til at deres evne til å være støtte for barnet i en vanskelig situasjon blir mangelfull og barnet kan bli ytterligere skadelidende (Gjærum m. fl., 2003).

3. Metode

3.1 Metodisk tilnærming

Valg av forskningsmetode avhenger, i følge Repstad (2004), av hva som ønskes belyst, altså oppgavens problemstilling og tematikk. Problemstillingen min lyder:

”Hvordan beskriver jenter mobbing blant jenter og hvilke konsekvenser har denne mobbingen for den som utsettes for den?”

Ved å velge en todeling ønsket jeg å få bredere innsikt i problemet fordi det innbød til å se mobbingen fra to synsvinkler, det generelle og det spesielle. Mitt ønske var å bli kjent med jenters tanker, erfaringer og følelser rundt temaet. En kvalitativ tilnærming anses som særlig godt egnet i forhold til å få en slik innsikt (Dalen, 2004). Det generelle i første del av problemstillingen ble løst ved bruk av gruppeintervju. Det har sammenheng med at en kvalitativ tilnærming med vekt på gruppeintervju, i følge Brandth (2002), vil være nyttig når formålet er å fremskaffe det generelle. For å få innblikk i konsekvenser, samt utdype og eksemplifisere, ble jenter som har opplevd mobbing/utestenging intervjuet.

Videre ble det benyttet en fenomenologisk tilnærming (Dalen, 2004). Kvalitative metoder ønsker å få frem menneskers forestilling av virkeligheten. Dette fordrer i følge Kvale (2006) å lytte fordomsfritt. Som intervjuer har jeg derfor stilt meg åpen for det jentene forteller om sin opplevelse av virkeligheten.

”Et fenomenologisk perspektiv fokuserer på personens livsverden. Det er åpent for intervjupersonens erfaringer, fremhever presise beskrivelser, forsøker å se bort fra forhåndskunnskaper og søker etter beskrivelsenes sentrale betydninger” (Kvale, 2006, s. 40).

Den metodiske tilnærmingen til undersøkelsen er induktiv. Dette innebærer at de teoretiske perspektivene i hovedsak har vokst fram på grunnlag av den informasjonen som fremkom under intervjuene. For best mulig å kunne stille spørsmål under intervjuene var det imidlertid nødvendig å få på plass grunnleggende teori om

mobbing, men hovedtyngden av teorien er skrevet i etterkant av intervjuene. Dette er et vanlig dilemma ved analyse av kvalitative data.

3.2 Utvalg

I arbeidet med å finne et egnet utvalg vil problemstillingen være avgjørende for hvem som skal intervjues (Repstad, 2004). Strauss og Corbin (1998) anbefaler teoretisk utvelgning som krever innsikt og en viss kulturkompetanse innenfor forskningsfeltet. Til tross for erfaring med feltet var jeg usikker på hvorvidt min kulturkompetanse var god nok til å sette sammen et teoretisk utvalg. Mitt valg ble derfor å foreta utvelgning basert på kriterier. Kriteriene for utvalget er satt på bakgrunn av teori, egen innsikt i problemet og spaning i feltet. Spaning er i følge Dalen (2004) nyttig for å tilegne seg kulturkompetanse. Gjennom samtaler med rektorer, inspektør og lærere ved utvalgte skoler, samt observasjon og prøveintervju, har jeg fått innblikk i viktige kulturelle komponenter. Notater fra disse samtaler, i Grounded Theory kalt memos, danner utgangspunkt for utvalgskriteriene (ibid). Forespørsel om å delta i undersøkelsen ble rettet til rektorer ved fire skoler via e-post og ved oppmøte. E-post ble videre benyttet for å avtale tidspunkt for intervjuene. En skole fremla saken for FAU før jeg fikk innpass. En skole sa nei med begrunnelse om at pågående mobbeprobem var under behandling. En skole hadde ikke mulighet pga. midlertidig flytting.

Gruppene er sammensatt av jenter i sjuende klasse fra Oslo / Akershus. Dette klassetrinn er valgt fordi uttalelser fra rektorer og lærere antydte at mobbingen tiltar her. En skole befinner seg i en by, mens den andre er i et tettsted. Individintervjuene er basert på uttalelser fra tre jenter fra tre andre skoler. Felles for jentene er at de har opplevd mobbing/utestenging over lengre tid eller fortsatt opplever det. To av jentene er fortsatt innen skolesystemets rammer. Den tredje har avsluttet skolegangen. Hun kom jeg i kontakt med via en lærer. I forbindelse med et møte på Universitet der en representant fra Barneombudet fremla ønsker om temaer for masteroppgaven fikk jeg tilbud om å benytte meg av deres nettside for å komme i kontakt med aktuelle informanter. Etter en henvendelse per e-post (vedlegg 9) ble det utformet en invitasjon

i samråd med deres representant (vedlegg 8). Den lå på nettet fra slutten av januar til slutten av mars. Invitasjonen resulterte i kontakt per e-post med to jenter og en mor som ytret glede over at noen endelig tok grep. Ytterligere to meldte seg etter at undersøkelsen var lukket.

Oppgavens empiri baserer seg på intervjuer av tre grupper på henholdsvis sju, åtte og ni jenter, samt tre jenter som har vært utsatt for langvarig mobbing. Jeg hadde bestemt meg for å intervju fire grupper og to jenter. Grunnet frafall og manglende innlevering av svarslipper ble det for få jenter i to av gruppene til at en optimal gruppestørrelse kunne beholdes. Det ble derfor i samråd med klassenes lærere bestemt at jentene skulle slås sammen til en gruppe med bakgrunn i at de hadde god kontakt på tvers av klassene. Tapet av en gruppe bidro til å skape usikkerhet hvorvidt det var nødvendig å foreta en komplettering av utvalget, noe som er mulig ved bruk av kvalitativ metode. Dette ble forkastet da det innkomne datagrunnlag synes tilstrekkelig for å besvare problemstillingen (Dalen, 2004). Videre meldte det seg flere individer enn forventet noe som bidro til å skape balanse mellom de forskjellige typer utvalg.

3.2.1 Bakgrunnsinformasjon om gruppeinformantene

Gruppene er forskjellige, men har til felles at de synes det er spennende å bli intervjuet. Noen har informert familie og venner om hva som skal skje.

- I Gruppe A snakker de fleste, med unntak av en. De fatter seg i korte setninger ved første møte, men tør opp og uttaler seg mer utdypende ved neste møte.
- I gruppe B snakker alle ved første møte. Ved andre møte er det færre som prater, noen ser ned og andre ligger halvveis i stolene.
- Gruppe C er sammensatt av jenter fra to klasser. Her er det i hovedsak to jenter med svært sterke meninger som ytrer seg. De andre nikker og kommer med kortere kommentarer. Ei jente forteller på slutten av første møte at hun har blitt mobbet. Jeg håper på fortsettelse neste gang, men hun er trist og tier. Her fortelles det også om langvarig mobbing av ei jente som ikke er til stede.

3.2.2 Bakgrunnsinformasjon om individinformantene

Mitt andre utvalg består av tre jenter. Med bakgrunn i kravet til anonymitet har de fått følgende fiktivnavn: Maya, Ronja og Kaia.

- **Maya** er 22 år, ufør og går i terapi for å behandle angstproblematikk. Hun har opplevd mobbing fra medelever hele barneskolen og av en lærer i videregående. I ungdomsskolen ble hun ikke mobbet grunnet en lærer med god menneskekunnskap og at hun hadde bestemt seg for å ikke bry seg om eventuell mobbing. Maya ble mobbet av jenter og gutter i form av utfrysing, negative ord, sanger og kallenavn. En tidligere venn deltok i gruppa som stilltiende deltaker. Når og hvis hun slapp inn foregikk det på andres premisser. Mye er i dag bearbeidet med profesjonell hjelp.
- **Ronja** er 15 år. Fra tredje til niende klasse opplevde hun utestenging, baksnakking og det å ikke bli trodd av lærere. Mobbingen sluttet da hun byttet basegruppe ett og et halvt år etter at hun tok det opp med lærerne. Ronjas dag avhang av om ei jente var på skolen eller ikke. Denne jenta dro med seg de andre jentene, inkludert hennes venner, når hun var på skolen. Ronja opplevde mye av de samme formene for mobbing som Maya. Hun mobbes ikke i dag, men strever blant annet med spiseforstyrrelser, depresjon og prestasjonsangst.
- **Kaia** er 15 år og har fortid som leder. Hun mener lærernes håndtering i tilknytning til hennes fravær fra skolen da hun fikk anoreksi er skyld i at hun ikke inkluderes. Kaia har blitt stengt ute i snart 2 år og opplever det fortsatt selv om hun har venner fra tidligere i gruppa. Hun slipper, i likhet med Maya, aldri helt inn i miljøet. Det at hun fortsatt lever med dette bidrar til at hun bryter etter første intervju fordi hun opplever det for tungt å snakke om temaet.

3.3 Innsamling av data

3.3.1 Intervjuguide

Et sentralt element i forskningsprosessen er utarbeidelse av intervjuguide (Dalen, 2004). I følge Kvale (2006) kreves grundige forberedelser der formål er klargjort, forhåndskunnskap innhentet og forskjellige intervjuteknikker kjent. Dette er ivare tatt gjennom arbeid med eksisterende teori og utprøving av intervjuteknikker. Innenfor den kvalitative forskningstradisjonen benyttes forskjellige intervjuformer: åpent, semistrukturert og strukturert (Dalen, 2004). Formålet med oppgaven var å få belyst viktige sider ved problemstillingen og samtidig åpne for innspill fra informantene som

kan ha betydning for oppgaven. Det ble derfor benyttet et semistrukturert intervju i begge utvalg (vedlegg 5 og 6). I tråd med problemstillingen ble det valgt en tematisering i områder knyttet til mobbing for begge utvalgene, mens individintervjuene i tillegg inneholdt et tema som belyser hvilke konsekvenser mobbingen har hatt og har for dem. Ved å belyse de samme spørsmål for begge informantgrupper fikk jeg et innblikk i deres forståelse av samme tema. Dette kan bidra til å sikre validitet. Mathison (1996) kaller en slik tilnærming triangulering. Deretter ble spørsmålene utformet til en kombinasjon av åpne og lukkede spørsmål med hovedvekt på åpne. Bruk av åpne spørsmål bidrar til at informanten inviteres til å si det hun kan om temaet og er nyttig når påvirkning av informanten ikke er ønskelig (Kvale, 2006). De lukkede spørsmålene ble fulgt opp av supplerende spørsmål og var nødvendig for å få utdypende begrunnelser for deres svar. I tråd med Repstads (2004) anbefaling ble traktformprinsippet, som innebærer å begynne med de generelle spørsmålene for så å bevege seg til de spesielle, benyttet.

3.3.2 Intervjuprosessen

Forut for intervjuene ble det gjennomført et prøveintervju med tre jenter i alderen 16 til 18 år, noe som bidro til å gi nyttig informasjon om utbedringer av intervjuguiden. Dette brakte på det rene at det var nødvendig å justere et av spørsmålene fordi ordbruk ble for vanskelig. Videre ble det klart at det var nødvendig med flere opptaksenheter. For å sikre informasjonen og unngå at skrivingen tok bort mitt fokus ble det benyttet opptaksutstyr under alle intervjuene. Under gruppeintervjuene ble det brukt tre medier: Bærbar PC med opptaksenhet og mikrofon, diktafon med mikrofon og lydopptak fra kamera. Under individintervjuene var de to sistnevnte i bruk. I følge Repstad (2004) kan bruk av opptaker bidra til å hemme samtalen og skape en kunstig situasjon. Under ett av gruppeintervjuene ble det et problem for to av informantene til tross for at de var blitt informert om de forskjellige opptaksenheterenes funksjon ved oppstart av intervjuet. Etter en ny og mer detaljert gjennomgang taklet de det greit. Et fruktfat plassert ved mikrofonene bidro til å trekke fokus vekk fra dem. Dette var en detalj jeg ble anbefalt under prøveintervjuene både med hensyn på å ta fokus vekk fra

mikrofonene, men også fordi de underveis følte behov for noe å tygge på. Under individintervjuene var det lite fokus på opptaksenhetene. Gjennom aktiv lytting var det mulig å stille gode oppfølgingsspørsmål, der målet var å oppklare uklarheter eller få dypere innsikt. Ved å gripe fatt i enkeltord opplevde jeg å få fyldigere informasjon. Under gruppeintervjuet bidro dette til at flere fulgte opp og skapte spennende diskusjoner rundt temaet. Temaets kompleksitet førte til at spørsmål ble besvart før de var stilt. Jeg valgte likevel å følge intervjuguiden. Gevinsten var fyldigere informasjon, nye vinklinger og at flere informanter kom på banen.

Utfallet av et intervju avhenger av hvordan vi klarer å skape et tillitsforhold mellom oss som intervjuere og informanten (Repstad, 2004). Informantene hadde på forhånd blitt informert om tema, varighet og formål for intervjuet. I alle intervjuene har det vært fokus på at alt de sier er av verdi og respekt for deres meninger (Dalen, 2004). Gruppeintervjuene ble avholdt på skolens grupperom. Individintervjuene ble avholdt hjemme hos informantene. I følge Repstad (2004) kan et slikt stedsvalg bidra til å skape trygghet fordi informanten har nærhet til omgivelsene rundt seg. Hvert intervju ble avsluttet med en invitasjon til å komme med tilleggsinformasjon for å sikre at informantene fikk sagt det de ville om temaet.

3.3.3 Intervjuet

For å få innblikk i mobbingens egenart ble gruppeintervju benyttet. Gruppeintervju kan i følge Johnsen (2006) være en metode der mennesker som er tilknyttet samme tema utfyller og beriker hverandres kunnskap under samtalens gang. Det ligger imidlertid store utfordringer i kravet til dynamikk, struktur og evne til å få med seg informasjonen som gis under intervjuet. I følge Hoel og Hvinden i Repstad (2004) kan egendynamikken i et gruppeintervju bidra til fyldigere informasjon. Metoden passer best der det ikke er for store innbyrdes konflikter fordi dette kan påvirke meningsutvekslingen slik at folk svarer taktisk (ibid). Fokusgruppeintervju kan brukes når man vil snakke om det generelle og dermed ufarliggjøre temaet (Puchta og Potter, 2004). Seks til åtte personer er anbefalt gruppestørrelse. Repstad (2004) hevder at

antall intervjuer vil avhenge av hvor heterogene miljøene er, - jo større homogenitet jo færre intervjuer. Det skjulte aspektet ved mobbingen bidro til at det var vanskelig på forhånd å avgjøre gruppenes homogenitet innen problemområdet. Viktig er det at jentene bør få oppleve at de kan snakke fritt om temaet. Dette innebærer at gutter og lærere ikke bør være tilstede (Brandth, 2002). I følge Smith i Brandth (2002) fordrer forskning på kvinner at spørsmål stilles nedenfra og innenfra. Relevante elementer ble interaksjon, mening og kontekst.

Jeg kjente ikke informantenes navn da jeg møtte til intervjuene. Videre var jeg alene og det var viktig for meg å ha oversikt over dem. Forut for møtene hadde jeg derfor laget ti fiktivnavn med utgangspunkt i alfabetet: Anne, Beate, Celine, Daniela, Erle, Frida, Grete, Hanne, Ida og Janne. Disse navnene ble benyttet under alle intervjuene på en slik måte at ingen fikk sette seg ved sitt eget navn og alle beholdt sitt fiktivnavn ved neste møte. Jentene var fornøyd med navnebyttet og brukte fiktivnavnene når de omtalte elever i gruppa. I skolesammenheng er jentene vant til å rekke opp hånda. Dette dro jeg nytte av ved å si fiktivnavnet til den enkelte før de ble gitt ordet noe som er relevant for å holde oversikt over hvem som sier hva.

I det andre utvalget ble det benyttet dybdeintervju av tre jenter som har vært utsatt for mobbing over lengre tid. I disse intervjuene lå det et tilbakeskuende element for å forstå hva som har skjedd og hvilke følelser det avstedkom da og avstedkommer nå.

For begge typer utvalg ble to møter vurdert som passende fordi tiden bidrar til at refleksjon over temaet kan gi nye vinklinger. Det ble derfor avholdt to møter à noe over en times varighet med en ukes mellomrom. Ved å avsette en uke mellom møtene fikk jeg tid til transkribering og refleksjon. Informantene hadde hatt tid til å reflektere, noe som bidro til en langt større åpenhet i to av gruppene mens den tredje gruppa hadde blitt splittet. Dette viste seg i form av at halvparten av gruppa pratet mens de øvrige mer eller mindre lå på stolene og gjespet demonstrativt når de andre pratet. En av individinformantene fant det for tungt å fortsette etter første møte, mens de to andre virket mer åpne.

3.4 Bearbeiding av datamaterialet

3.4.1 Transkribering

For begge utvalg ble arbeidet med transkribering av innkomne data igangsatt straks etter intervjuene. Datamaterialet er stort, totalt 269 sider. I tillegg kommer flere sider egne memos. Det tok derfor tid å skrive ned alt. Repstad (2004) anbefaler å skrive ned umiddelbart etter intervjuet for å unngå å miste viktige data og for å sikre at nonverbale signaler også fanges opp. De nonverbale signalene kan gi viktig informasjon om informantens forhold til stoffet. Kroppsspråk og toneleie ble registrert i egne notater umiddelbart etter intervjuene for begge utvalg. Det var imidlertid noe problematisk å registrere kroppsspråk under gruppeintervjuene fordi jeg var alene og det var mange å holde rede på. Den enkeltes toneleie som fremkom under avlesing av intervjuene bidro til å hjelpe meg å plassere slike detaljer sammen med at transkribering foregikk umiddelbart etter intervjuene og at hver enkelt var nevnt med fiktivnavn. Ved presentasjon av dataene ble meningsfortetting benyttet, det vil si at småord ble fjernet for å øke lesbarhet uten at det gikk på bekostning av innhold. Opptakene var av god kvalitet. Da det under et av gruppeintervjuene var vanskelig å høre hva som ble sagt, ga en av de andre opptaksenhetene svaret.

3.4.2 Analyse

I følge Skogen (2006) vil valg av analysemodell avhenge av dataene som fremkommer etter intervjuene. Selv om mobbing er behørig belyst i litteraturen er det sider ved den som er mangelfulle. Særlig mobbing blant jenter er vagt definert. Dataene som fremkom under intervjuene bekrefter noe av litteraturen, men på grunn av den vage defineringen er det også nye ting som kommer til. Grounded Theory tar utgangspunkt i dataene som fremkommer og genererer ny teori av disse. Viktige elementer i følge Strauss og Corbin (1998) er åpen, aksial og selektiv koding. Prosessen utgjør en viktig del av analysen, der elementer som rytme, pauser, sakte prat, rask prat, sukking og bevegelse bidrar til å skape *action/interaction* (s. 164). I Grounded Theory er

prosessen interaktiv og nøye styrt av metoderegler. Videre er den delt i faser der ulike deler av teorien genereres fram. Metoden kan brukes i tilknytning til gruppeintervju Brandth (2002). Den lar informantenes egne oppfatninger og perspektiver danne utgangspunkt for analysen og utvikler analytiske begreper og teorier av dette gjennom induksjon (Dalen, 2004).

Glaser og Strauss (1967) står som grunnleggere av metoden. Når de senere skiller lag og videreutvikler metoden ser vi at Strauss og Corbin (1998) vektlegger samspill og veksling mellom induktiv og deduktiv, mens Glaser i følge Hartman (2001) fastholder det induktive aspektet. Denne uenigheten blir belyst av Hartman (2001) som stiller spørsmål ved om vi kan kalle metoden gjengitt i Strauss og Corbin (1998) Grounded Theory. Jeg har tatt utgangspunkt i deres analyse fordi den synes godt egnet for mine empiriske data.

Strauss og Corbin (1998) benytter begrepene åpen, aksial og selektiv koding når de beskriver de forskjellige trinnene på veien mot en forståelse av datamaterialet. Mitt utgangspunkt for analysen var som vist i kapittel 3.4.1 et stort intervjumateriale. Med en så anseelig mengde er det essensielt å skape et system der dataene blir ordnet. Kodingsarbeidet begynte derfor straks intervjuene var ferdig transkribert. Som et første ledd i arbeidet ble det foretatt en mikroanalyse av datamaterialet for å identifisere begreper som kunne inngå i kategorier og for å se etter sammenhenger. Arbeidet foregikk ved å analysere linje for linje i datamaterialet. Metoden som ble benyttet er en kombinasjon av åpen og aksial koding. Jeg valgte imidlertid ikke å bruke et dataprogram til analysen, da jeg var kommet for langt i den manuelle bearbeidelsen av mine data.

Formålet med å se etter sammenhenger er å finne variasjoner i datamaterialet. Sitater som passet sammen ble gruppert. Dette ga følgende overkategorier om mobbing for gruppeintervjuene: Hva kjennetegner jentemobbing, viktige elementer i jentemobbing, årsaker til mobbing og konsekvenser, reaksjoner på mobbingen og andre aktuelle temaer. Individintervjuene ga overkategoriene: jentemobbing i et individperspektiv, årsaker til mobbingen, jentenes reaksjon på mobbingen og omgivelsenes reaksjoner på

mobbingen. Disse ble så ordnet i diverse underkategorier. Verifisering skjer gjennom konstant sammenligning og ved å se på negative tilfeller. Prosessen foregikk til metning var nådd. Deretter ble kodingen konsentrert til kjernekategoriene.

Straks alle data var ferdig kodet fulgte den aksiale fasen der relasjoner mellom kategoriene ble oppdaget og kategoriernes egenskaper bestemt. I dette arbeidet ble årsaken til et fenomen satt i en bestemt kontekst for å kartlegge utløsende faktorer for en handling, reaksjoner det gir og følger av disse.

I den selektive fasen genereres ny teori og dens gyldighet testes. Dataene ble analysert på et overordnet nivå for å få fram det som fremsto som det mest sentrale i fenomenet som studeres: jentemobbing. Dette har fått plass i datapresentasjonen og drøfting.

3.5 Ethiske hensyn

All forskning er underlagt strenge etiske krav som er nedfelt i lovverket (Dalen, 2004). Forskningens etiske forpliktelser berører forhold mellom forskere, hensyn til de som utforskes og ansvar for forskningens bruk og spredning (NESH, 2006, s. 6). Under hele forskningsprosessen må etiske avgjørelser foretas. Hvilke forskningsetiske utfordringer som oppstår vil delvis avhenge av valg av forskningstilnærming (Kvale, 2006). Store forskningsetiske utfordringer vil trolig være å finne i arbeid med intervju, analyse og rapportering (ibid).

Spesielt i møte med sårbare grupper er det sterke krav om at vi går varsomt frem. Min oppgave har som mål å få belyst jenters tanker, meninger og erfaringer i forhold til mobbing. Det var ulike etiske hensyn å ta ved henholdsvis gruppe- og individintervju. For gruppeintervjuet var det nødvendig å skrive et brev til skolen der det ble redegjort for oppgaven, dens intensjon og hvordan intervjuene var tenkt gjennomført (vedlegg 1). Gruppeintervjuet innbød til en generell gjennomgang av temaet, men det var mulig at partene i en mobbesak møttes ved bordet. Grupper som intervjues bør være mest mulig homogene (Brandth, 2002). Det usynlige aspektet ved mobbing blant jenter (Olweus, 2002) bidro imidlertid til at det var vanskelig å avgjøre gruppas homogenitet

i forkant av undersøkelsen. Det var derfor viktig med en viss sensitivitet i forhold til dette, og jeg åpnet for at de som hadde behov for det kunne prate med meg i etterkant for eventuelt å bearbeide problemer (NESH, 2006).

Individintervjuene krevde større varsomhet. Disse jentene er sårbare på bakgrunn av det de har opplevd og kan føle lettelse over at noen har tid til å lytte, samt at det blir større nærhet mellom meg som forsker og informanten. Det kan være lett å komme i en maktposisjon, men også en avhengighetssituasjon. Det var derfor viktig for meg å avklare min rolle før, under og i slutten av samtalen for å unngå å balansere mellom rollen som forsker og terapeut (Johnsen, 2006). En annen viktig utfordring er at både intervjuer og informant kan oppleve angst (Dalen, 2004). Selv opplevde jeg ikke det som noe problem, men det ble tungt for Kaia fordi intervjuet rippet opp i vonde minner. Også her var rolleavklaringen vesentlig. Hvordan vi nærmer oss sårbare grupper er underlagt sterke etiske krav (ibid). Respekt for menneskelig integritet, frihet og medbestemmelse, samt ydmykhet har derfor stått sentralt.

Kravet til anonymitet og konfidensialitet har vært svært viktig. Informert samtykke ble innhentet hos foreldrene, særlig med tanke på at unge trenger ekstra beskyttelse. Dette ble ivaretatt ved en skriftlig redegjørelse til foreldrene om innholdet i undersøkelsen, hvordan det var tenkt utført og behandling av datamateriellet i etterkant (vedlegg 2 og 3). En svarslipp ble returnert dersom barna fikk tillatelse til å delta. Informasjon om prosjektet og dets konsekvens, samt at det var frivillig å delta og at de når som helst kunne trekke seg, ble formidlet (NESH, 2006). For individene ble denne informasjon gitt skriftlig (vedlegg 4) og muntlig. Gruppemedlemmene ble muntlig informert før de ble bedt om å underskrive på en skriftlig erklæring. Fordi forståelse er individuelt og det kan være uvisst når barn har forstått nok (Kvale, 2006) var det viktig for meg å sikre at de forsto hva de deltok i og konsekvensen av å delta. Tillatelse fra NSD, Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste, ble innhentet fordi det i begge tilfeller var barn/unge som skulle intervjues. For individintervjuene har det vært av særskilt viktighet å forholde seg til personopplysningsloven § 2 8 c) fordi det registreres sensitive personopplysninger (vedlegg 7).

Et hensyn som ble vurdert nøye var hva jeg burde formidle, måtte formidle og hva som kunne utelates i rapporten (Kvale, 2006). Dette var spesielt viktig i møte med i individinformantene fordi de er sårbare og formidler informasjon som kan identifisere dem. Enkelte sitater ble derfor utelatt. Informantene fikk nye navn og informasjon om bosted, skole og andre stedsangivelser ble fjernet. Samtlige gruppeinformanter fikk nye navn som ikke korresponderte med eget navn eller fiktivnavnet. Dette anså jeg nødvendig for å sikre den anonymitet som kreves ved bruk av unge som informanter. For å unngå at min nærhet til forskningsfeltet bidro til at interessante funn utelates mens andre funn gjøres større enn de er har jeg vært i stadig dialog med andre for på generell basis å få diskutert temaet og se nye vinklinger.

3.6 Drøfting av validitetsproblemer

Et forskningsarbeid bør alltid vurderes med hensyn på validitet og reliabilitet. Validitet oppnås dersom forskningens funn kartlegger det vi utforsker og reliabilitet dersom flere forskere får samme resultat. For å si noe om forskningens validitet må vi derfor se på de forskjellige fasene i prosessen fra planlegging til rapportering og stille spørsmål til deres gyldighet (Kvale, 2006).

Maxwell (1992) nevner fem forhold med relevans for kvalitativ forskning. Disse er det deskriptive, tolkningsmessige, teoretiske, generaliserbare og evalueringsmessige. I følge Dalen (2004) er det særlig de fire første som bør vurderes. Hun tar utgangspunkt i Maxwells beskrivelse og vurderer validitet i forhold til fire faktorer: *”forskerens rolle, forskningsopplegget herunder utvalg og metodisk tilnærming, datamaterialet, tolkninger og analytiske tilnærminger”* (ibid, s.105). Bruk av *”thick descriptions”* er nødvendig for at andre skal kunne etterprøve resultatene (ibid). Dette betyr at alle ledd i prosessen skal være så godt beskrevet at en annen forsker skal kunne gjøre tilsvarende studie og komme til samme resultat. Forut for dette har derfor følgende forhold ved studien blitt behandlet: forarbeid, utvalg, utvelgelseskriterier, intervjuprosessen og metodiske og analytiske tilnærminger.

En viktig faktor å få avklart er forskerens rolle i arbeidet med utvalg. Min nærhet til feltet som tidligere lærer og offer kan bidra til feilvurderinger ved valg av utvalg. Det har derfor vært viktig for meg at jeg ikke kjente skolens personell, foreldre eller elever på de skolene som ble kontaktet for å delta i gruppeintervjuet. Når det gjelder mitt andre utvalg er to tilkommet ved at de svarte på min invitasjon på barneombudets nettsider, mens den tredje kontaktet meg etter å ha blitt forespurt om å delta av en lærer. Det kan stilles spørsmål til hvorvidt denne læreren kan ha påvirket meg. Det ble imidlertid ikke formidlet ytterligere opplysninger om denne personen enn det de to andre individinformantene ga av opplysninger da de kontaktet meg per e-post.

Intervjusituasjonen kunne blitt skadelidende ved min nærhet til feltet. Mitt inntrykk er imidlertid at den innsikt og kunnskap jeg hadde om temaet bidro til å gi informantene trygghet under intervjuene. Jeg opplevde det heller ikke vanskelig å trekke ut særtrekk og spesielle kjennetegn av materialet til tross for min nærhet til feltet. Dette kan ha sammenheng med at jeg ble tilført nye vinklinger i samtale med andre om temaet.

Dalen (2004) advarer mot at hendelser og uttalelser kan tolkes ut fra en feilaktig forforståelse fordi forskningsområdet vurderes som kjent, en såkalt holistisk feilantagelse. Der enkeltinformanter benyttes ofte handler det om at de best uttrykker det som fremkommer i gruppene. I gruppeintervjuene ble det viktig for meg å få fram alles mening. Ved usikkerhet spurte jeg om det rådet enighet om svarene som ble gitt.

I denne oppgaven er validitet forsøkt sikret ved å foreta gruppeintervjuer som videre danner en plattform for individintervjuene. Ved å bruke to informantgrupper der gruppas og enkeltindivids syn på samme fenomen vurderes, kan validitet og reliabilitet styrkes. Dette fordrer i følge Vedeler (2000) at det ikke er motsigelser. Lydbåndopptak er benyttet for å sikre korrekt gjengivelse, og transkribering ble igangsatt umiddelbart etter intervjuene. I tillegg er det loggført reaksjoner og sinnsstemninger som talehastighet, toneleie, latter, gråt, sukk og lignende i tilknytning til hvert intervju. Slike beskrivelser benevner Maxwell (1992) for deskriptiv validitet.

Maxwell (1992) bruker ordet fortolkningsvaliditet om forhold som berører indre og mentale prosesser hos informanten. Disse kan det være vanskelig å få tak i under intervjusituasjonen. Ved bruk av aktiv lytting ble det mulig for meg å stille gode

oppfølgerspørsmål der det var nødvendig for å få oppklart uklarheter i informantenes utsagn. Dette bidro til at det ble enklere å tolke disse prosessene i analysearbeidet.

Andre utsagn var så gode at det ikke var nødvendig med oppfølgingsspørsmål.

Teoretisk validitet handler om i hvilken grad jeg som forsker klarer å gi en teoretisk forståelse av observert fenomen med de begrep jeg bruker. For å sikre slik validitet har sammenhenger, som avdekkes og forklares, blitt dokumentert i datamateriellet og min tolkning av dette (Dalen, 2004).

Generalisering handler i følge Dalen (2004) om hvorvidt undersøkelsens resultat kan gjelde for andre enn de som deltar i undersøkelsen. Her er det flere faktorer som spiller inn. De to typene utvalg vil by på forskjellige utfordringer. Det er mulig at det under ellers like forhold vil være mulig å få samme resultat ved gruppeintervjuene der det generelle omhandles. Andenæs (2001) snakker om ringvirkninger og gjenbruk.

Mobbing er et velkjent tema for de fleste og det er god grunn til å anta at mange vil kjenne seg igjen i det som fremkommer. I utgangspunktet var målgruppen for oppgaven lærere og foreldre. I etterkant ser jeg at andre hjelpeinstanser, departement og forskere innen mobbefeltet kan dra nytte av å se litt nærmere på de resultater som fremkommer og kanskje få nye tanker og ideer til hvordan fremtidig praksis kan være.

4. Presentasjon av gruppeintervjuene

Etter gjennomføring av intervjuer og analysering av råmaterialet dette ga er det særlig tre temaer som fremtrer som viktige for jentene. Disse er relasjoner i mobbingen, former for mobbing og lærerreaksjoner. Hovedvekt vil derfor bli lagt på disse. Noen uttalelser dreier seg om årsak til mobbing, konsekvenser på kort og lang sikt, forslag til tiltak, spørreundersøkelser og om å melde fra. Forhold som berører former for mobbing vil få en grundigere omtale.

4.1 Hva kjennetegner jentemobbing?

Her vil hovedpunktene for jentemobbing bli behandlet. Disse er forhold ved offer og mobber, former for mobbing og mobbekanaler. Former for mobbing krever en dypere gjennomgang. I kapittel 4.2. vil derfor elementer ved former for mobbing bli omtalt.

4.1.1 Hvem mobbes og hvem mobber?

På spørsmål om relasjoner i jentemobbingen strever jentene med å sette klare kriterier for hvem mobber og offer er. Gruppene vektlegger litt forskjellig, men nærheten i relasjonene kommer tydelig til syne. Hovedinntrykk er at den som mobbes kan være en nær venn i klassen som de er misunnelig på eller har kranget med. Videre kan det være en i klassen som de ikke har et så nært forhold til eller det kan være jenter de har blitt kjent med gjennom venner og som de ikke liker.

***Kristine:** Der det er noen nære venner som begynner å baksnakke og sette ut rykter, så er det høyst fordi dem har kranget og da har lyst til å være litt slemme... har ikke lyst til å være veldig hyggelig mot en fordi dem har kranget. Og etterpå så angret du på det du har gjort.*

***Milla:** De pleier ikke å være de nærmeste. Det pleier å være sånne som ikke du er så mye sammen med som bare ser deg på skolen og for eksempel. Ja! Eller sånne venner du bare har blitt kjent med gjennom andre venner som du ikke kjenner ordentlig.*

Kristine: *Det pleier helst å være en du egentlig ikke er så veldig nær med, eller en god venn som kanskje er litt misunnelig på deg og da har lyst til å ødelegge litt for deg for å si det sånn.*

Det er vanskelig å finne klare sitater for hvem mobberen er, men det fremgår at jenter som føler misunnelse fordi noen er bedre enn dem faglig eller har noe finere enn dem vil forsøke å hevde seg ved å trække noen ned. Dette oppnås ved å bruke grove ord.

Unn: *Det er mange som bruker litt styggere ord for å hevde seg overfor andre. Bruker så grove ord som bare på en måte kan oppfattes sårende.*

Når de deltar som medløpere, handler det mer om lojalitet og frykt for å bli mobbet enn ønsket om å delta. Er offeret en nær venn av medløper, uttaler noen at de overfor gruppa vil tilkjenne lojalitet, mens de støtter jenta privat og når ingen ser. Andre er usikre på om de vil velge en slik løsning

Wendy: *Hvis enten Stine, Åse, Yvonne, Tiril, Unn eller Vera. Hvis noen av de hadde invitert i bursdagsfest og jeg hadde fått beskjed av noen andre om ikke å komme, og de er mine beste venner. Jeg ville aldri sviktet dem, jeg ville stilt opp, men jeg ville kommet til den festen. Jeg hadde kanskje sagt til dem: "Nei! Jeg gidder ikke å komme!" bare for å slippe å få mer press på meg. Men så hadde jeg gått likevel.*

4.1.2 Former for mobbing

Typiske virkemidler når jenter mobber er utestenging, baksnakking og ryktespredning. Utestenging kommer som følge av baksnakking og derfra går de hånd i hånd.

Stine: *Det er mer sånn utestenging og baksnakking, litt mer sånn i skjul og lureri på en måte.*

Irene: *... Hvis en kommer bort så slutter de kanskje å prate eller bare går.*

Utestenging

Utestenging er sammen med baksnakking den form jenter benytter når de krangler med nære venner. Problemet er at en utestenging kan vare lenge.

Unn: *Og det man gjør da er at man ofte, at man ikke snakker så mye med en, ikke er så nærme lenger, ikke støtter så mye, at de ikke får være med på ting som resten av gjengen gjør på en måte, ikke blir med hjem til andre og heller ikke er en del av en helhet. Sånn som en ofte kunne føle at en var før, var en del av gjengen, og plutselig så er en ikke det lenger. Og det er veldig vanskelig å komme inn igjen etter en sånn utestenging, særlig hvis den varer lenge.*

For den som begynte kan det være vanskelig å si unnskyld eller de kan oppleve det vanskelig å få tilgivelse. Flertallet uttrykker at tilgivelse vil avhenge av hvor lang tid krangelen har hatt på å bygge seg opp, ryktenes alvorlighetsgrad og om den andre vil.

Adriana: *Jeg tror de godtar unnskyldningen hvis det ikke gjentas hele tiden. Hvis det skjer mange ganger skjønner jeg at de ikke mener det.*

Milla: *... men man blir jo alltid venner igjen jenter, men det kan ta litt tid da. ... Det kommer an på hva krangelen går ut på og sånn eller hva du krangler om og sånn. Om dem vil bli venner igjen.*

Sentralt hos jentene er at de kan ruge på ting som er sagt eller gjort ofte i årevis. Selv om det sies unnskyld og de blir venner kan neste ironisk sagte utsagn oppfattes svært negativt og ende i krangel. I gruppe C frembringer denne påstanden en livlig diskusjon og det hevdes at dette er individuelt og heller et produkt av kulturell påvirkning enn et absolutt faktum. Når rykter spres i kjølvannet av en krangel kan det lett balle på seg.

Bente: *Det er klart det kommer litt forskjellig, men hvis de har krangla og så har det blitt bare verre etter det og da blir det sånn at de glemmer ikke det som har skjedd. Du fortsetter å tenke på det etter det, uansett liksom. Du kommer ikke så veldig lett over det.*

For den som rammes kan ønsket om hevn være nærliggende. Hun blir usikker og lei seg og ønsker å la den andre få føle hvor vondt hun har hatt det. Den som da synes å trekke det korteste strå er den som ikke har så mange venner i tillegg til bestevennen.

Gro: *Hvis en person utestenger en annen person, kan det hende at den andre personen blir så sint at en dag den personen kommer bort til henne og sier kan jeg få bli med, så gjør den det samme, utestenger den personen og.*

I gruppe A og B er de usikre på når en krangel blir å regne for mobbing. De vil ikke uten videre si en krangel med venner med påfølgende utestenging er mobbing, selv om

utestengingen varer i en årrekke og de blander andre inn for å formidle sin misnøye enten direkte eller via MSN og hjemmesider. De viser en forståelse der grensene er flytende og trekker fram elementer som krangel, konflikt, intriger og mobbing. Mobbing ligger i en gråsoner. Kristine sier at jenter ikke mobber, men krangler. Konfrontert med det hun sier om rykter uttaler hun at ”rykting kan være mobbing” fordi det blir offentlig, men det kommer som en vanskelig erkjennelse.

Milla: *Jenter er egentlig ikke så flinke til å mobbe. Dem er mer flinke til å krangle og sette i gang krangler og sette ut rykter og sånt. Det er egentlig mer gutter som er flinkere til å mobbe fordi mobbing går jo egentlig mest ut på plaging og erting og sånn offentlig.*

Jentene føler seg tråkket på enten det skyldes misunnelse eller noe den andre parten har sagt og ønsker å få det ut. De ønsker også å forbeholde seg retten til å gå alene når det passer dem og snakke hemmelig med nære venner uten å bli beskyldt for å mobbe.

Dina: *Det kan være hvis de er uvenner at de ikke har lyst til å prate med dem. Hvis noen har utestengt deg da, for eksempel så kan du bli uvenner med dem!*

Cora: *Det er som Felicity sier så kan det brukes når noen har gjort noe dumt eller så kan det jo brukes på en måte mot alle nesten hvis det er to stykker som har lyst til å gå sammen bare de to, eller tre da. Men da blir det liksom ikke mobbing, men det blir utestenging. Hvis det går over lang tid så blir det på en måte mobbing, men det er ikke mobbing hvis de ikke gjør det mot en person, men de gjør det mot alle.*

Cora: *Hvis for eksempel to, jeg vet ikke om det kan kalles mobbing, men hvis for eksempel to som har vært veldig gode venner og så begynner de å krangle. Da pleier som regel de å bli sure på hverandre og da baksnakker de og utestenger hverandre ganske mye. Og så hvis den ene finner seg en annen venn så blir hun kanskje sjalu.*

Samtlige uttrykker at det må være et gjentakende element i handlingen for å kunne kategorisere utestenging som mobbing. Unn vektlegger at det i tillegg til gjentakelse og varighet også har noe med hvordan det virker på den part som rammes.

Dina: *Det er litt sånn hvis det gjentar seg veldig ofte da blir det kanskje mobbing, men hvis det skjer en gang så tar ikke jeg det som mobbing.*

Om rykter og baksnakking

Mobbingen begynner i følge flertallet med rykter. Jentene sprer rykter enten ved at de sier det direkte til venner eller de benytter MSN og hjemmesider. Direkte formidling oppleves som skummelt fordi de kan risikere at mottageren har sympati med offeret og sier til henne hva de har sagt. MSN og hjemmesider oppleves tryggere fordi det åpner for at de kan lyve seg fra det hvis noen konfronterer dem med det de har sagt.

***Milla:** Mye kan komme av rykter som settes ut av en person. Så får de høre av en annen som sier det til deg eller en annen som har hørt noe fra en annen som sier det til deg at det er den personen som har sagt det og det og det. Da kan det starte mye rykter og da blir dem fort sure og da kan det starte. Det er for det meste sånn det starter hos jenter.*

Overfor nære venner begynner det ofte med krangel over ord som er sagt, ting som er gjort eller misunnelse på grunn av noe den andre har fått. Jenta er sur og sprer budskapet videre til gode venner hun tror vil stå på hennes side i krangelen. Ved å bruke utsagn om den andre som hun gjennom sitt vennskap har lært rammer hennes identitet og som bidrar til å vekke sympati hos dem hun kontakter, finner hun støtte i krangelen. Når det gjelder perifere klassekamerater og fremmede som introduseres av venner er de usikre. Bakgrunnen for utestenging og baksnakking av disse er initiert av at de kan føle et bestående vennskap truet eller at de er misunnelige på et vennskap og ønsker å så splid gjennom ryktespredning. Det handler om å sikre sin posisjon.

***Milla:** Det er veldig mye hos jenter som går på misunnelse og sånn og bare sette ut rykte fordi du ikke liker den personen eller noe. Det er en ting ved en person du ikke liker.*

***Irene:** De kan være misunnelig på et vennskap og da ville ødelegge det vennskapet fordi at de er misunnelige på det. Og det er veldig lett å spre via internett.*

4.1.3 Mobbekanaler

På spørsmål om hjelpemidler i mobbingen er det to medier informantene har et forhold til: hjemmesider og MSN. Disse mediene brukes ikke først og fremst til mobbing, men hurtighet, mulighet til å formidle ting og tilgjengelighet står sentralt når de velges. Særlig MSN er ”in” i jentegruppene og brukes hyppig etter skoletid. Mediet fyller en

sosial funksjon på godt og vondt fordi det innbyr til kontakt på en slik måte at de slipper å stå ansikt til ansikt med den de er uvenn med. Det gjør det mer upersonlig og dermed mindre farlig. Her møtes de etter skoletid, prater, baksnakker, sprer rykter og her fortsetter de kringelen som begynte på skolen.

***Wendy:** Hvis du da får problemer så kan du bare nekte og kanskje bare si at det må ha vært noen som har funnet passordet mitt på MSN og logga seg inn og skrevet det. Det er ikke meg! Du kan nekte selv om det er deg. Fordi du rett og slett ikke vil komme i trøbbel på grunn av det...*

Hjemmesider byr på mange muligheter, men kan også bli misbrukt av andre som besøker siden og presenterer seg som anonym. Misbruket kan bestå i svartmaling av deres venner for å så splid. Flere har eller har hatt hjemmesider.

***Irene:** Eller at du legger ut bilder og skriver at den og den personen har lagd det og de er egentlig bestevenner. Så kan den personen ha skrevet masse dritt om sine beste venner liksom. Da mister du venner.*

E-post anser samtlige for å være for gammeldags og tregt til å være en mobbkanal og mer et forum for de voksne eller der invitasjon til bursdag sendes ut. **SMS/MMS** er heller ikke arenaer der det store flertall kjenner seg igjen med unntak av Wendy som hevder at spydige kommentarer sies på MSN eller SMS, og Ohna som hevder at det kan brukes når de ikke har tilgang på MSN. Selv hevder de at de ikke har opplevd noe negativt på SMS. Dersom det benyttes er det oftest kringling, ikke mobbing.

***Ohna:** Det skjer noen ganger når en ikke er på MSN eller noe sånt, så skjer det ofte at de sender SMS, for egentlig det skjer ikke så mye ansikt til ansikt.*

4.2 Viktige elementer i jentemobbingen

Enten vi snakker om baksnakking, ryktespredning eller utestenging er det enkelte elementer som kommer tydelig fram. Dette er intime betroelser, misforståelser, løgn, gruppeprosesser og kulturens betydning.

4.2.1 Når intime betroelser blir grunnlag for mobbing

Det fremgår av datamaterialet at flertallet mener ryktespredning og baksnakking krever kunnskap om den som utsettes for den. Denne kunnskapen får jentene når de knytter vennskap. Da betror de sine innerste tanker til den de ønsker å bli venn med. Jo tettere bånd jo større er sjansen for å få støtte og beskyttelse i vanskelige stunder.

***Wendy:** ... Altså, du kan, du leser jo ikke tankene dems, men du vet ofte hva de tenker på og hvordan hun føler og du har lært å kjenne den personen og vet ofte hvordan de reagerer på sånne typer ting.*

Det de erfarer er at vennskap kan gå i oppløsning og det de har sagt i en fortrolig stund kan bli brukt mot dem ved en krangel. Betroelsene blir brukt til å ramme dem på det som er spesielt for dem. På spørsmål om hvilke ord de da bruker vegrer jentene seg for å bruke negative ord og nevner snillere uttrykk som dum, slem og nerd. De påpeker imidlertid at slike uttrykk, samt ord som rammer utseende kan være særlig sårende for jenter.

***Unn:** Det er mange ord som kan virke sårende og da særlig ord som kan henspille på person, på altså personlige ting som ofte er sånn at det kan treffe meg på det som jeg føler er spesielt for akkurat meg, som er en del av min identitet. Så kan det også være noe som henspiller på tidligere episoder. Hvis du har greid å tabbe deg ut foran hele klassen og folk gir deg et kallenavn eller lager skjellsord ut fra den situasjonen så kan det oppfattes som utrolig sårende. Det vet jeg av egen erfaring.*

Flertallet hevder imidlertid at deres uttrykk er verre enn det gutter bruker uten å ville gå inn på hva det kan være overfor meg.

***Kristine:** Jeg er helt enig med det Rita sa. Vi kan bruke litt sånn mer, sånn personlige ord da i forhold til det gutter gjør! De sier ikke så stygge ting som det vi kan si.*

4.2.2 Misforståelser

Jenters trang til å prate bidrar til å skape vennskap. Flere mener imidlertid at det også ofte bidrar til at de havner i trøbbel eller blir såret. Krangler oppstår som følge av ord som blir sagt eller ting som er gjort og i kampens hete sies mye de ønsker usagt.

Kristine: *Da kan alt ploppe ut egentlig. Da tenker man ikke over det.*

Wendy: *Og jenter snakker utrolig mye og det er ofte grunnen til at jenter blir såret. Det er fordi de snakker. Rett og slett fordi to snakker.*

Flere uttaler at de etter en kringel opplever at det er lett å mistolke kroppsspråk og ironi. Kringelen kan i følge informantene også bero på en misforståelse.

Unn: *Det er situasjoner og tonefall og det er ofte enkelt og tolke det, ... men det er lett å bli litt mistenksom og tolke feil også.*

Yvonne: *... Så ble det til en sånn misforståelse. Dagen etter sa hun ene at hun ikke orket og at jeg var dum og så var det egentlig ikke meningen. Så ble det bare større og større og vi var uvenner i flere år.*

Enkelte uttaler at jenter har lett for å ta ting som sies på alvor.

Wendy: *... Jenter tar ting veldig seriøst. Og det er ofte det som fører til mobbing at en jente tar noe en annen sier veldig seriøst og sier: "Åh, du tar det så seriøst og du er så treig atte!" Og så begynner dem å mobbe henne på grunn av det.*

Samtidig mener flere at de av frykt for å bli mobbet unnlater å si fra når noen sårer dem med kallenavn, henspiller på noe dumt de har sagt eller gjort, eller sier nei til å delta i en utestenging av en venn. Jentegruppas normer og regler regulerer deres handlinger og det er vanskelig å trekke seg ut uten å bli utestengt eller baksnakket.

Cora: *De vil vel egentlig ikke bli baksnakka. De vil vel egentlig bli likt. De vil jo, du vil jo ikke være uvenner med noen egentlig, tror jeg. Og hvis du blir baksnakka så, ja. Du vil vel helst være som de andre.*

4.2.3 Løgn

Datamaterialet avdekker videre at løgnen spiller en sentral rolle i jentemobbing. Den brukes overfor offeret for å skjule opphavet til handlingen og overfor lærere for å skjule handlingen. Etter en vennekrangel kan den som rammes ha sine mistanker om hvem som er opphavsmann, men det fremgår at hun sjelden vil få en bekreftelse fra den som satte ut ryktet eller ansvaret legges på andre. For de som rammes av andre grunner, som misunnelse på et vennskap og lignende, vil det være enda vanskeligere.

Dina: Hvis du går bort til en som har baksnakka deg og så sier du: Baksnakka du meg? Da kan det godt tenkes at den sier: Nei, det er ikke jeg som gjorde det, det var den og den og så legger skylda på noen andre sånn at de får skylda. Og så sier de at det ikke var dem og så får du ikke, da får du aldri vite sannheten.

Dersom lærer konfronterer en som mobbes når hun står i en gruppe vil hun av redsel for represalier si alt er ok eller tie. De øvrige jentene presenterer også en løgn og sier alt er greit. Som Unn sier. "Det er alt for lett å servere en løgn og bli trodd!"

Felicity: De kan si for eksempel at de snakker om at de skal avtale noe eller hva de skal ha på seg på de og de festene og discoene og sånn.

Cora: Jeg vet ikke jeg hva dem vil si, men jeg tror ikke at hvis læreren kommer bort så tror jeg ikke de kommer til å si noe foran eller inni en sånn gruppe der de er med dem de kjenner best.

4.2.4 Gruppeprosessers betydning på mobbingen

Informantgruppe A og C ga meg et innblikk i de prosesser som foregår i grupper. Jenter samles i små grupper på tre til fire personer der alle er nære venner. Vennskap og tilhørighet innebærer å støtte vennene. Ikke alle setter pris på alliansebygging og uskrevne traktater for å være en av gruppa, men redsel for å bli utestengt bidrar til at de gir støtte. Det betyr at de under en krangel som berører et medlem bidrar uansett hva de forlanger. Unn har opponert mot det og opplever å være ensom. Andre gir etter og later som de følger gruppa, men støtter den som er utestengt hvis det er en venn.

Unn: Jenter driver ofte med intriger, altså de driver og kobler sammen og bygger allianser. Mer enn gutter som gjerne blander seg i én gjeng eller to og som deler seg i to lag som ved fotball..., mens jenter driver med intriger og knytter seg og får folk på sin side og går mot hverandre hele tiden. Og når man er såpass få jenter som man er i klassen så blir det gjerne at det er en eller to som blir gående for seg selv en stund inntil det roer seg, for vi er ikke så flinke til å holde sammen, dessverre.

Unn: Jeg har faktisk opplevd flere ganger at ordet venn har blitt brukt som en slags allianse og det er ikke merkelig at jeg har sagt at "Ja vel, selvsagt er jeg vennen din!" Og så er det en av disse vennene som går bort og krangler med en annen og så kommer hun og krever etterpå at jeg må støtte uansett hva det gjelder mot denne hun krangler med.

Flere potensielle ledertyper i samme gruppe kan innebære mye bråk.

***Unn:** Det oppstår ofte et problem når det kommer to ledertyper i samme gjeng. Da får du en skikkelig maktkamp og det er ikke videre hyggelig for noen. ... Hvis det er to gjenger med to ledere så pleier det gå bedre for da blir det mer en slags krig som ender opp med at ingen bryr seg til slutt. Men to ledertyper i samme gjeng, det pleier å gå utover de som har maktkampen og alle som blir berørt av den, dvs. alle i gjengen og så blir det gjerne en veldig ubalanse for alle som står halvveis på utsiden. Det blir bare elendighet for alle.*

Grupper som står mot hverandre er ikke unormalt og de som faller mellom grupper kan få det vanskelig.

***Cora:** Det går jo an å bli uvenner for en stund og. Hvis de kan si noe blir de sure og så sier de sånn stygt tilbake at de ikke likte det og så sier de kanskje videre til andre hva de har gjort og så blir det bare sånn at de setter grupper opp mot hverandre.*

Cora forteller at et typisk tegn på at noe er på gang er hvis to grupper står litt langt unna hverandre og jentene i disse gruppene ser stygt på hverandre, snur seg og ser vekk. Det følger gjerne at de ler av hverandre, hvisker og peker. Hun ber oss være særlig på vakt hvis det er to klasser som står opp mot hverandre og disse normalt går mer spredt. Gruppa nikker. I gruppe B hevder en av jentene at det ikke er grupper i klassen og at alle er likeverdige. Da hun søker bekreftelse på dette, oppnår hun at bare et fåtall sier seg enig. Resten ser ned. Mitt inntrykk er at det er grupperinger her.

***Wendy:** Jenter går bak ryggen og sier: "Å, hun er så dum!" Det som også kan være er at to personer er bestevenner eller det er tre personer og to av de er veldig gode venner og en av dem er sånn passe god venn med den tredje personen. Da kan en gå til den som ikke er bestevenn og si om sin egen bestevenn: "Og hun der er så dum," og presser ting ut av dem og så gå tilbake til bestevennen å si hva hun har sagt.*

Flere uttaler at jenter infiltrerer og skaper uvennskap dersom det er noe de ønsker å oppnå. De later som de ikke ser dem, bruker minespill og skaper utrygghet ved å snakke med en og en og føye til baksnakking om andre. Informasjon blir tilbakeholdt. I følge Cora kan baksnakking og utestenging foregå i perioder der offeret av og til slippes inn i varmen for så å være ute igjen. De andre på gruppa nikker og er enig.

***Unn:** Jenter har mye intriger i fiendskap, vennskap. Hvis jeg sprer et rykte om en venninne som jeg liker, kan jeg formilde ryktet veldig ved å si at han eller hun mener at du er det eller det og så går det videre til en annen som ikke liker personen og blir plutselig veldig ille igjen.*

4.2.5 Kulturens betydning på mobbing

Når jenter velger skjulte metoder skyldes det ønsket om å skjule dets opphav for å unngå å komme i trøbbel og kulturens krav til jenter om å være søte og snille. Flere frykter konsekvensen av å si det de tenker og føler direkte til den de er uvenn med eller misliker, fordi de da kan risikere å miste venner eller at de andre tar hevn og de blir ensomme. Samtidig søker de utløp for sin aggresjon.

***Adriana:** Jeg tror jenter er redd for å miste venner og så er de mer sånn, de har det mer langvarig, i stedet for å bare glemme det etterpå*

***Cora:** Nei, gutter er litt uredde, men jenter er kanskje litt redd for at hvis vi går og sier det rett til den personen og sier akkurat hva vi mener og sier at vi syns det var dårlig gjort så er vi kanskje redd for at andre blir sure på oss igjen at andre baksnakker oss og at andre blir sint. Ja!*

Flere tar til orde for at vi blir litt lik dem vi er mest sammen med og arv.

***Gro:** Du er blitt sånn helt siden du var liten. ... Du blir liksom nesten akkurat som den personen du er mest sammen med når du er liten.*

I gruppe C uttaler de at lærer slår hardt ned på et hvert tilløp til vold fra jenter. Dette bidrar til å forsterke synet på kulturens forventning til jenters oppførsel.

***Unn:** Jentene får en helt annen reaksjon enn guttene får. Det var ikke godtatt fordi jeg var jente. Det var forventet at jeg ikke skulle slå.*

Lignende kommer til syne i alle gruppene når de snakker om reaksjon på mobbing.

4.3 Årsaker til mobbing og konsekvenser

4.3.1 Årsaker

Når vi snakker om årsaker til mobbing, griper informantene til særtrekk hos offeret. Unn mener klassens normer og regler avgjør hva som kan betraktes som annerledes og får medhold av gruppa. Drivkraften i mobbingen er misunnelse, redsel for å miste posisjoner i fellesskapet og usikkerhet overfor det som er annerledes. Gruppene vektlegger forskjellig, men trekker fram følgende faktorer som kan bidra til at jenter mobbes: utseende, gutter mobber dem, selvstendighet, noe de gjør eller sier eller at noen misliker dem. Enkelte utsagn tyder på at jentene som mobbes fordi de ikke er likt oppfattet som en trussel i forhold til ei jentes posisjon i fellesskapet. Videre kan de ha satt seg opp mot en leder eller noen i gruppa kan være misunnelige på dem.

***Unn:** En utestenging er rettet mot en person som enten ikke passer helt inn i normer og regler eller som kan være litt annerledes, skiller seg litt ut, eller som har satt seg opp mot en leder eller som andre kan være misunnelige på.*

***Yvonne:** Kusinen min ble mobbet av guttene fordi hun var litt rund. Og siden guttene sa stygge ting til henne, sa vennene hennes: "Skal vi gidde å være sammen med henne!" Det var bare en kort periode. Og utestengt i kanskje en måned eller noe, så ble de gode venner igjen.*

***Ohna:** Bare for at kanskje noen ganger at dem ikke liker deg eller at dem har blitt veldig sure på deg eller noe sånn.*

Det å være annerledes behøver ikke å bety annen hudfarge. Det er vel så ofte at de er ukonsentrerte og urolige, kler seg annerledes eller skiller seg på andre vis. Fordommer nevnes som årsak til utestenging, men da dreier det seg ikke bare om de som ikke er etnisk norske, men også om de som kommer fra en annen bydel eller kant av landet.

***Unn:** Vi i klassen holder én utenfor. Og siden hun ikke er så godtatt blant resten av klassen, hun har litt vanskelig for å konsentrere seg og kan være litt impulsiv, så hun blir mye mobbet av guttene og ikke så mye av jentene som mer unngår henne dessverre og flere er redd henne på grunn av at vi har sett hvordan hun reagerer på guttenes atferd.*

***Tiril:** Jeg tror du også kan bli litt utestengt fordi du er selvstendig.*

Unn: *Da gjelder det både personer som ikke er etnisk norske eller som bare kommer fra en annen kant. Bare det å komme fra en annen kant av byen er nok til å kunne få masse fordommer mot seg og bli mobbet. Bare det å komme fra <nabobydel> kan være nok til å bli mobbet.*

I gruppe C hevdes det at de som utestenges kan være smarte og sterke. Årsaken til utestengingen av disse er å finne i interessekonflikter og misunnelse.

Unn: *Det er faktisk mange sterke og smarte personer som står utenfor. ... De kan ha satt seg opp mot en leder hvor det er såpass få jenter at hun ikke kan skaffe seg sin egen gjeng og da blir man utenfor. Eller så passer man bare ikke inn i de andre gjengene som er der.*

Gruppe A nevner stillhet som årsak til at jenter mobbes. De tror sjenanse, usikkerhet, redsel for å snakke med dem de ikke kjenner og tidligere mobbing er årsak til at de er redd for å ytre seg. Allikevel finner de det vanskelig å bli venn med de stille fordi de opplever det vanskelig å få kontakt med dem eller som Gro uttaler det.

Gro: *... Men hvis det for eksempel er en person som ikke prater i det hele tatt da er det ikke sikkert. Da er det ikke mye venner i sånt da!*

4.3.2 Konsekvenser av mobbing

Gruppe B som uttaler at de ikke har opplevd så mye mobbing er de som klarest definerer det umiddelbare aspektet ved å mobbes som angst, redsel for represalier, lei seg, ensom, tør ikke stole på andre, føler seg dum, teit, skuffa og usikker. De vonde tankene står sentralt. Dette synet bekreftes av de andre gruppene. Andre trekker frem smerteopplevelsen og hevder at psykisk mobbing kan oppleves like vondt som fysisk.

Tiril: *Hvis du blir mobbet og blir holdt utenfor så tror jeg at du er veldig ensom. Det var jeg når jeg gikk litt rundt alene, jeg var veldig ensom. Da sto jeg egentlig bare og ventet på at det skulle ringe inn. Den eneste støtten jeg hadde da var familien min.*

Helle: *Du blir liksom så alene og syns: "Ååh, hva er det med meg, og hva har jeg gjort feil?"*

Hvilke konsekvenser mobbing kan få på lengre sikt er Unn talsmann for når hun omtaler ei jente i klassen som i en årrekke har blitt utsatt for mobbing både fra guttene og jentene. Jenta strever med konsentrasjon, greier ikke gjøre lekser, låser seg inn på

do, er i stadig forsvar og strever med å motta hjelp fordi det tolkes som angrep. For å kompensere manglende støtte blant jevnaldrende har hun funnet yngre venner. I følge Unn bidrar det ikke bare til å øke avstanden mellom henne og medelever, men kan by på problemer når hun skal begynne på ungdomsskolen. Hun får medhold av gruppa.

***Yvonne:** Hun som blir mobbet er ganske annerledes enn oss andre, eller jeg vet ikke hvordan, men hun er litt annerledes og hun leker med de som går i første og andre klasse. Det blir nok litt vanskelig.*

***Unn:** På en måte så har det jo også endret seg i og med at hun går i forsvarsposisjon på grunn av mobbingen. Hun har alltid hatt litt vanskelig for å konsentrere seg, klarer ikke gjøre lekser når hun skal og hun har lett for å være litt impulsiv. ... Det har jo forverra seg. Jeg kan forestille meg at hun kan få varige skader av dette seinere i form av traumer, i form av negative opplevelser. Hun får også manglende skoletilbud for hun greier ikke gjennomføre de planene og det hun får.*

4.4 Reaksjoner på mobbingen

I henhold til opplæringslovens § 9A-3 har skolen plikt til å melde fra og handle dersom de ser eller blir orientert om at barn blir utsatt for mobbing. Foreldre bes om å rapportere til skolen dersom de blir informert om at mobbing foregår. Elevene blir bedt om å si fra når de ser mobbing. Lærerreaksjoner vil bli vektlagt fordi det her gis mest informasjon som følge av at mobbingen oppstår i skolesammenheng.

4.4.1 Lærerreaksjoner

Viktige faktorer her er, i følge jentene, hvorvidt lærere ser og handler overfor jentemobbing og hvordan de opplever at straffer som gis håndheves.

Ser lærere jentemobbing?

Tydelige voksne som ser og reagerer adekvat i forhold til mobbing er nødvendig for å redusere dens omfang. Bildet mine informanter tegner er lærere som ikke ser den mobbing som foregår mellom jenter med mindre de selv eller andre opplyser om den. De tror ikke lærere vet hva de skal se etter og heller ikke hvordan de skal handle.

Jenny: Hvis man akkurat har fått en ny lærer, da kjenner du ikke til den læreren så godt. Da er det ikke sikkert læreren vet om alt som skjer med akkurat den klassen og da er det ikke sikkert dem merker det så fort.

Unn: ... Ofte er det vanskelig å finne ut hva man skal ta tak i. Man kan ikke tvinge noen til å være venner. I hvert fall hvis noen er stengt ute så vet man ikke om det er fordi den har gått frivillig eller om de ikke kan komme inn igjen. I hvert fall ikke hvis den ikke sier fra og da blir det vanskelig å finne ut hva man skal gjøre og hva man skal ta tak i.

Flere mener allikevel at det er mulig for kontaktlærer å se mobbingen på hvordan de oppfører seg spesielt når venner snur ryggen til hverandre og ikke lenger er så mye sammen eller når stygge blikk sendes. Det synes ved gruppearbeid og lignende.

Rita: Kanskje at de snakker til hverandre på en brå måte liksom...

Ohna: ... hvis man skal gjøre noe sammen med dem så sier man sann: "Å" og hvis dem skal komme på gruppe med deg og hvis du kan velge så vil du komme på gruppe med alle bortsett fra dem.

Hvordan reagerer lærere på mobbingen?

Når lærere handler overfor jentemobbing blir det forsøkt løst internt, foreldre blir ikke informert og det foreslås løsninger som ikke fungerer. Småreparasjoner foretas på skolen i form av prat mellom partene, men det blusser ofte opp igjen. Skolen involverer ikke foreldrene til de berørte parter med mindre det er alvorlig. Da tas det opp i konferansetimen, men her uttaler flertallet av jentene seg med stor usikkerhet. I gruppe C hevdes det at foreldre ikke blir informert om pågående mobbing og at lærere tegner et positivt bilde av en klasse som har mobbet og utestengt en jente i en årrekke. Skole/hjemsamarbeidet begrenser seg til foreldremøter og konferansetimer.

Cora: Siden de ikke ser det, er det veldig sjelden at de griper inn før de blir spurt om å gripe inn. Det som kan gjøre at de kan gripe inn er hvis noen har spurt dem om å sjekke det eller ordne opp eller noe sånt.

Unn: Det har ikke blitt sendt ut noe skriv eller blitt tatt ordentlig opp på noe foreldremøte at vi har et tilfelle av mobbing i klassen. Vi har ikke et godt klassemiljø. Situasjonen har ikke blitt tatt opp.

Stine: Lærer har ikke sagt noe om dette til foreldrene, så jeg tror ikke foreldrene vet så veldig mye om hvordan barna har det på skolen.

Kristine: *Jeg er enig med Jenny at de får vite det på konferansetimen. Da får de vite det som har skjedd. Men på starten tror jeg de venter med å si det! Det er sikkert noen som sier det til foreldrene sine hvis det har vært en skikkelig konflikt. Men hvis det ikke har vært veldig stort, så tror jeg de holder det til seg og så får de vite det på konferansen.*

Den vanligste reaksjonen på mobbing er i følge en av gruppene megling, men dette er slik de erfarer bare brukt på gutter og på grunnlag av at lærere ser det. Enkelte mener megling vil ha positiv effekt på jentemobbing. Andre stiller seg sterkt tvilende.

Adriana: *... Jeg har egentlig ikke hørt om noen jenter som har vært til megling og om de tør å si i fra om det. Det er mest gutter.*

Et gjennomgående trekk er at lærere ikke bryr seg, de overser offeret og når hun sier fra gjør de ingenting til tross for at de lover å gjøre det. I en gruppe gir de uttrykk for at lærere virker handlingslammet når ting har versert flere år.

Wendy: *... og det var rett og slett det at lærerne brydde seg ikke om at hun ble mobbet. De overså henne fullstendig og når hun prøvde å si i fra så sa de: "OK, jeg får se om jeg kan få gjort noe med det!", og så gjorde de ingen ting. Det var en av grunnene til at hun byttet skole.*

Unn: *Nå er skolen i hvert fall til dels oppmerksom på dette og det har vart veldig lenge og fremdeles har ikke skolen greid å gjøre noe med det og det synes jeg er så frustrerende.*

Håndheving av straff

Det råder enighet i alle gruppene om at svært få lærere håndhever den straffen de gir. De kjenner ikke til noe tilfelle der jentemobbing har blitt gjenstand for dette på sine skoler. Når ting gjentar seg og ingenting blir gjort frykter de at mobbere opplever at det er fritt fram. Unn anser det bedre å ikke gjøre noe enn å utferdige straffer som ikke håndheves og her sier gruppa seg enig med henne.

Unn: *Det gir veldig sterke og ubøyelige signaler til mobberne om at dette her det blir ikke dere straffet for. Dette her er nesten lovlig å gjøre for dere får ikke straff. Dette er det bare å holde på med for jeg kommer ikke til å straffe dere selv om dere gjør verre ting enn det dere har gjort nå. De signalene opplever jeg at det gir og det er veldig skadelig og jeg tror at det er mer skadelig enn å gi en straff og ikke gjennomføre den enn å ikke gi noen straff i det hele tatt.*

4.4.2 Reaksjon fra foreldre og andre

I følge informantene reagerer foreldre sjelden på mobbing som inntreffer på skolen. Dette skyldes at de nesten aldri får innsyn i hva som skjer. Dersom foreldre blir informert, av egne eller andres barn, er det jentenes oppfatning at det tas opp i konferansetimen, og at langvarighet og alvorlighetsgrad er avgjørende for hvorvidt det legges fram for lærerne. Enkelte opplever at de ved å fortelle foreldrene om det som skjer får trøst og støtte. Andre uttaler at problemet eskalerer når foreldre tar det opp med skolen.

Dina: Jeg tror kanskje det spørres hvor alvorlig det er om de tar kontakt med skolen og da foreldrene til. (hun avklarer at det er mobber)

Når foreldre ikke tar kontakt oftere skyldes det i følge flere dårlig samarbeidsklima,

Jenny: Nei, jeg tror faktisk ikke de ringer til lærerne om sånne ting. Det tror jeg faktisk ikke... Det er liksom ikke så godt samarbeid, så jeg tror ikke de gjør det. Da må det være noe veldig alvorlig.

Jentene hevder barn og unge ser mobbingen, men at den er usynlig for voksne. Flere uttalelser peker på at dette har bakgrunn i at de har et annet språk overfor lærere enn overfor jevnaldrende og at løgnen bidrar til å dekke over handlingen som begås. Dersom offeret får støtte, skjer det i form av at venner melder fra om det som skjer til lærere eller foreldre. Alternativt gir de hjelp og trøst fordi de er venn med offeret.

Cora: Jeg synes at altså utestenging er ikke noe man ser veldig godt. Det er liksom bare de som vet om det som ser det. Det synes ikke for lærere.

4.5 Andre aktuelle temaer

4.5.1 Om å melde fra

Det fremgår at dette temaet er vanskelig og det råder uenighet innad i gruppene. Jentemobbing oppstår ofte i den indre kjerne blant venner som følge av en krangel. Dette sammen med at det kan tolkes som sladder bidrar til at flertallet ikke melder fra om en krangel mellom venner. Samtidig er de avhengig av å ha noen å betro seg til når

noe blir vanskelig. I mangel av bestevenner er det mødrene de først og fremst informerer dersom de føler seg trygg på at det mottas på en grei måte.

Tiril: *Jeg ville sagt i fra til moren min, men jeg ville kanskje først sagt i fra til faren min som har flyttet, fordi jeg føler at jeg kan betro meg mer til ham. For mamma kan noen ganger bli litt vel rasende.*

Stine: *Jeg pleier å si i fra til foreldrene mine før jeg sier i fra til læreren, for jeg føler mer at jeg kan fortelle dem det da. Og så kjenner jeg dem bedre og sånn. ... De sier i alle fall i fra til læreren og sånn.*

Andre mener foreldre kan bidra til at problemet tilspisser seg.

Rita: *Hvis jeg hadde sagt i fra til foreldre og sånn da, så syns jeg det blir så mye mas av det, det blir mye større sak. Det er mye bedre å ordne selv noen ganger. Det er ikke alltid da, men noen ganger!*

Usikkerhet rundt forståelse av utestenging medvirker til at flere tier fordi de er usikre på om det er mobbing. De er også usikre på hvem som er avsender av mobbingen.

Flertallet er derfor mer åpen for å si fra om mobbing som rammer andre.

Cora: *Jeg tror man sier fra uansett hvis man ser mobbing, men det er ikke sikkert at du gjør det hvis du blir mobba.*

Vera snakker åpent om at hun har blitt mobbet. Det mottas litt forskjellig. Noen trøster og oppfordrer til å prate mer, mens flertallet tier. Ved neste møte er hun trist og tier. Et fåtall snakker om mobbing i jegform for så å svitsje raskt over til tredje person. Det synes å ligge en undertone av skam i det å være offer. Enkelte sier at de aldri har blitt mobbet. Når de snakker om mobbing henviser de til venner og familie.

Vera: *Da jeg var yngre ble jeg mobba ganske mye fordi jeg hadde to venninner. De rotta seg sammen og prøvde å ta meg fordi den ene ikke likte meg.*

Når jenter som utsettes for mobbing ikke melder fra til lærer skyldes det i følge flere at de er redd det skal bli verre og at det ikke behandles med den anonymitet og varsomhet som er nødvendig. Videre kan de ha gitt opp å prøve fordi de opplever at lærere ikke har nok handlekraft til å endre situasjonen eller at de feilbehandler. Flere hevder at lærerne ikke holder hemmelig hvem som har sagt fra og dermed bidrar til at mobber tar affære overfor offeret. Andre frykter at de ved å si fra om mobbing som

rammer medelever, der lærer ikke angir informanten, kan bidra til at mobber tror informasjonen kom fra offeret med den konsekvens at mobbingen trappes opp.

Wendy: *Det er veldig vanskelig å si ifra fordi lærerne rett og slett ikke klarer å holde det hemmelig hvem som sier det.*

Cora: *Det at læreren ikke sier fra hvem som gjør det så kan det hende at mobberen tror at det var henne eller han som ble mobba som sa fra.*

I følge noen kontakter de foreldrene og bidrar til at saken blir større, mens andre hevder at sakens omfang har betydning for hvorvidt den bringes fram for foreldrene. Krangler mellom venner ønsker de å løse selv, men innrømmer at de av og til trenger hjelp. Gro sier fra til lærere når noen mobbes fordi hun ikke ønsker å være medløper. Adriana frykter at en slik handling kan bidra til at de selv blir utsatt for mobbing.

Kristine: *Noen ganger kan lærerne ta det litt for alvorlig i forhold til det det egentlig er, og lage alt for stor ting ut av det!*

En annen viktig faktor til at jentene ikke melder fra er at de opplever det vanskelig å finne passende situasjoner der de kan kontakte lærer uten at de andre ser.

Unn: *Jeg greier ikke å finne anledning til å si dette til en lærer da dette gjerne forekommer i den nærmeste kjerne, og så begynner timen, og så jobber vi. Så det blir ikke tid til noen gang å få sagt i fra, opplever jeg.*

Flertallet velger å snakke med gode venner dersom de blir mobbet. Da risikerer de ikke å komme i den uheldige situasjon at andre anser dem som ”sladrehanke”. Andre er usikre fordi de kan ta feil av vennene med den konsekvens at det de har sagt kommer tilbake til de som mobber. Frykten for hevn er tydelig å lese i det de sier.

Dina: *Da er du redd dem skal true deg igjen. Hvis du sier det blir det bare verre og verre og til slutt så orker du ikke mer. Hvis du sier det så skjer det jo masse fæle ting. Kanskje skjer det dem har trua deg med.*

Gro: *Hvis du sier det til en du ikke kjenner så godt, kanskje den personen er venn med mobberen og så går hun til mobberen og sier at den personen har sagt det og det, så blir det bare enda verre.*

4.5.2 Bruk av tradisjonelle mobbeundersøkelser

Årlige spørreundersøkelser har som formål å kartlegge forekomst av mobbing og sider ved den. To grupper har klare meninger om spørreskjemaer av typen mobbe- og trivselsundersøkelser. De mener spørsmålene er feil og er usikre på hva de skal svare. Når de ikke finner en kategori som passer velger de ofte å plassere et vilkårlig kryss eller servere en løgn med galt resultatet som konsekvens. De er også usikre på om anonymitet ivaretas når undersøkelsen foretas i klasserommet.

Wendy: *De som tror at de da har full kontroll over mobbing, det er helt feil for det er barn og unge som vet mest om mobbing og det er vi som vet hva som skjer og når vi forteller det gjennom sånne typer skjemaer så setter du et kryss som ikke stemmer. Så er alt helt bortkasta.*

Unn: *Det er alt for lett å lyve og det er alt for vanskelig å la ens enkelt mening komme til når du ikke vet hvem det er som har svart det, men du kan sikkert tenke deg til det også, så det blir ikke veldig anonymt heller.*

4.5.3 Jentenes forslag til tiltak for å redusere mobbingen

To av gruppene etterlyser et forum for jenter der de kan prate om ting som opptar dem som vennekrangler og pubertet. Et slikt forum kan åpne for at de ser hvordan andre tenker og føler når de bruker kallenavn, utestenger eller baksnakker, og dermed bidra til at misforståelser kan ryddes av veien før det vokser seg for stort. Dette fordrer imidlertid at det blir et fast innslag på timeplanen. Den siste gruppa uttaler at vi ikke alltid skal gripe inn, men skal vite når det er nødvendig.

Elin: *Jeg tror det er bedre hvis det bare er jentemøter enn at det er gutter til stede fordi da får så mange vite om at det er litt grupper. Så er det kanskje bedre hvis bare jentene holder det litt mer for seg selv. ..*

Adriana: *Jeg tror det er litt lettere å snakke når bare jenter er til stede i stedet for at gutter hører på. Ja!*

De foretrekker at noen snakker med dem, hører deres meninger og bruker deres ord.

Wendy: *Det jeg synes er mye bedre er måten du har gjort det på, starte et intervju hvor du hører direkte hva vi har gjort. Og bruker våre ord, ikke andres på en måte da.*

Meningene er noe delte, men flertallet etterlyser strengere rammer og mer struktur i skolen. De føler seg overkjørt av guttenes mer høyrøstede stil og ønsker at lærere skal være tydelige og sette klare grenser. Feilhåndtering og mangel på konsekvens bidrar til manglende lyst til å melde fra om mobbing som rammer dem selv og andre.

***Unn:** Skolen skulle skaffet en veldig streng lærer som kunne gi veldig klare beskjeder, som kunne ta opp dette for hele klassen åpent at dette forekommer, dette finner ikke skolen seg i og at dette her kommer til å bli hardt straffet med samtaler med foreldrene tilstede. Dette skal vi ta tak i og dere får ingen sjanser, dere får skjerpe dere og får en straff.*

En mer aktiv kontakt med foreldre etterlyses av flere av jentene fordi de mener dette kan løse mye av de problemene som oppstår i jentegruppa. Enkelte ønsker også at foreldre får mer innsyn i hvordan barna har det fordi det ikke er gitt at de selv gir denne informasjonen. Unn etterlyser klarere meldinger og mer konsekvens i saker som har versert over lang tid, men ønsker litt mer diplomatisk fremferd ellers ved private ting. Her får hun følge av resten av gruppa.

***Unn:** En ting jeg synes burde vært gjort og som jeg tror hadde hjulpet, det er å innkalle til foreldremøte og spørre foreldrene. Hvis de ikke har støtte fra hjemmet når de skal gjennomføre tiltak, er det stor sannsynlighet for at det ikke skjer noe. Og disse foreldrene kan ha fått informasjon bare fra de som mobber, og den informasjonen er nesten nødt til å være feilaktig, for de bare gir ett bilde av situasjonen, for eksempel at det er henne som løper etter dem og de forsvarer seg.*

5. Presentasjon av individintervjuene

Mobbing i et individperspektiv vil bli presentert av to som ser tilbake og en som er midt oppi det. Disse jentene er beskrevet i metodekapitlet. Deres utsagn vil bli brukt til eksemplifisering og utdyping av problemet mobbing og dens konsekvenser. Jeg velger å vektlegge deres opplevelser rundt enkelte temaer ved utstrakt bruk av sitater. Det de sterkest vektlegger er utestenging, årsaker til mobbing samt egen og omgivelsenes reaksjon på mobbingen. Da hun som lever i situasjonen brøt etter første møte vil enkelte områder kun være omtalt av de andre informantene.

5.1 Jentemobbing i et individperspektiv

Jentenes beskrivelse av opplevelsen av å bli mobbet vil her bli behandlet. Hovedvekt vil bli lagt på den dominerende form, utestenging. Videre vil deres syn på viktige elementer i mobbingen bli gjenstand for en grundigere gjennomgang.

5.1.1 Jentenes beskrivelse av mobbing

På generell basis er jentene stort sett enig med gruppeinformantene både med hensyn på hvordan mobbing foregår, årsaker til mobbing og hvem som rammer/rammes. Forskjell er at det med økende alder blir tøffere ordbruk og at gutter bruker indirekte mobbing mer likt det vi ser hos jenter. Dette ble også beskrevet i prøveintervjuet.

***Kaia:** Ja, det kan dem! På barneskolen, i femte klasse så begynte det en gutt i klassen vår som kom fra Nederland og han ble mobba sånn. Ja, han begynte i fjerde klasse var det. Han ble mobba i hele fjerde klasse og hele femte klasse og hele sjette klasse. I sjuende klasse bytta han skole. Og alle var med og mobba han. Jeg var sikkert med og mobba han, jeg og. Det er jeg ikke stolt av i hvert fall, men alle, han hadde ingen venner som jeg vet om hvert fall.*

Datamaterialet avdekker at baksnakking danner et bakteppe for, og virker parallelt som en forsterker av, utestenging. Maya slipper aldri helt inn i miljøet på barneskolen

og har ingen venner som kan fortelle henne om en eventuell baksnakking. Hun antyder den svakt når hun snakker om jenters verbalitet. Ronja derimot forteller:

Ronja: *Baksnakking oppdaga jeg veldig mye av. I 7. klasse var det bare sånn: "Nå baksnakker hun deg igjen". Spesielt hu ene venninna mi da, hun sa jo fra hvis det ble skikkelig ille, men jeg vet jo ikke om det var alt eller om det var mer eller når ikke sant! Da fikk jeg aldri vite hva de sa. Ja! Og innimellom kom jo jeg rundt hjørnet og hørte det ikke sant! Da lata de som om de snakka om noe annet!*

Kaia forteller at "det er mye baksnakking blant jenter", en kunnskap hun har fra sin tid som leder, men hun relaterer ikke dette til det hun nå opplever. Av andre former for mobbing opplevde Maya utfrysing, negative ord, sanger og kallenavn fra både jenter og gutter. Ronja opplevde mye av det samme. Felles for jentene er at de har blitt utsatt for og/eller fortsatt utsettes for utestenging.

Kaia: *Nei, det er jo mest det på skolen da, eller det er egentlig bare på skolen for ellers er jeg ikke så ofte sammen med så mange mennesker. Men det er jo det at jeg ikke blir tatt med i samtaler og i friminuttene så går jeg alene og selv om jeg prøver å henge på de andre så går de foran meg. Eller folk gidder ikke å vente på meg og jeg blir ikke valgt i grupper og sånne ting. ... Noen ganger har lærerne satt opp grupper på forhånd, men hvis det er sånn å gå sammen og pugge til den og den prøven eller finne noen å ha fremføring sammen med eller noe sånn da blir ikke jeg valgt. Og ikke av de to vennene mine en gang.*

5.1.2 Individenes opplevelse av elementer i mobbingen

Jentenes opplevelser har ført til at andre perspektiver vektlegges enn det vi så hos gruppeinformantene. Dette er: det skjulte aspekt, om å psyke ned og uforutsigbarhet.

Det skjulte aspekt

Metodene som benyttes i jentemobbingen er alltid skjult. Dette gjør det vanskelig å se, forstå og gripe fatt i. Maya og Ronja hevder ord som benyttes kamufleres i spøk.

Maya: *Det som kom verbalt der det var mer kamuflert i spøk. Som de visste om noe ved meg som var negativt. Hvis noen lærere hørte det, så var det bare å si: "Jammen, det var jo bare en spøk." Jeg følte vel alltid at det var lurt inn i noe annet.*

Maya er enten av og på venn mens Kaia går med de andre i friminuttene uten å være inkludert som vist i 3.2. Hvorvidt Ronja er ute eller inne avhenger av ei jente.

***Maya:** Min erfaring var at jeg aldri var helt ute og helt borte. Jeg fikk være med på ting og sånn, men jeg var aldri helt inne heller liksom.*

Et virkemiddel som ble benyttet var at mobberne lot som de var venn når lærer var der, men mobbet straks lærer var ute av syne. Ronja og Kaia har lignende uttalelser.

***Maya:** Da virket det som de var venner og snakket med den personen og lot som de var hyggelige da, men når læreren ikke var der så var det stygge ting som ble sagt i stedet.*

I følge informantene foregår mobbingen ved samarbeidsoppgaver, i gymtimer og friminutt. Maya føyer til: på vei til svømminga, ofte med lærer til stede, i form av sanger og ordbruk. I gym og samarbeidsoppgaver velges de alltid sist og det prates over hodet på dem. Ronja og Kaia forteller at de andre avgjør hva som skal gjøres.

***Ronja:** Ja, det er sånn det blir, "Åh, skal vi jobbe sammen!" Og hvis det er mulighet for at det er flere personer så blir det gjerne sånn: "Ok, men da gjør vi det sammen og så gjør du det!" Selv om man er på gruppe med andre personer så blir man holdt litt utafor. Og andre ganger så blir det: "Ja, du gjør litt mindre enn oss, for da kan vi jobbe to stykker!"*

Om å psyke ned

Maya og Ronja opplever at mobberne forsøker å psyke dem ned ved å gjøre alt de står for eller er glad i dumt og negativt. Særlig faglige kvalifikasjoner og utseende rammes, ved utsagn som dum, feit, nerd og lignende. Den samme taktikken ble benyttet av en lærer i videregående og bidro til angsten Maya i dag strever med. Kaia strever med det samme, men hennes opplevelse er knyttet til at hun ikke føler seg sett, hørt og verdsatt i skolesammenheng.

***Maya:** Det var ting jeg likte egentlig. Jeg var veldig glad i kreative fag. Da gikk det mer på at det var sånn som det ikke var så kult å være flink i. Så gikk det på at jeg var skolelys eller nerd eller noe annet. At man gjorde sitt beste for å gjøre det bra, det var ikke så kult!*

Ronja er sint både i stemme og blikk når hun snakker om hvordan hun psykes ned.

Ronja: *Og hun som mobba meg hun driver ikke med hjemmesider. Hun syns det er for tapere. Og det var liksom sånn der: "Åh, de som har hjemmesider har ikke noe liv og sånne ting". Og da hadde jeg liksom brukt en uke på å jobbe meg fram til en hjemmeside.*

Ved fremføring i klassen erfarer hun at det hviskes og flires uten at lærer tar affære.

Ronja: *Småfliring og litt sånn hvisking og sånne ting. ... Det er jo innmari når man ser alle jentene som man har foredrag for, sitter der og flirer, da er det litt mer sånn verre.*

Felles er at de opplever at utestengingen psyker dem ned. Maya og Ronjas verste minne er knyttet til utestenging.

Maya: *Ja, det var jo det der med at plutselig så kunne jeg oppleve at flere ganger på rad så var det ingen som snakket med meg i det hele tatt, bare fryser meg ut. Det er jo et av de verste minnene jeg har egentlig at jeg sitter i klassen, i klasserommet og alle sitter og snakker på kryss og tvers av hverandre og jeg sitter helt alene og så tenker jeg: "Er egentlig jeg her eller er det bare jeg som ser meg liksom?" Da var jeg veldig liten da, tidlig på barneskolen, og sånn var det ofte at det var ingen som så meg i det hele tatt. Ingen som snakka med meg eller tok initiativ til å ville være sammen med meg. Så kunne det plutselig komme en dag hvor jeg fikk lov til å være med, men neste dag igjen var det vekk. Så det var helt opp til de som bestemte da. Men hvis jeg fikk lov til å være med på det de drev med, så var det alltid innforstått med at jeg var den siste eller den som måtte stå og holde hoppestrikken.*

Ronja: *Jeg fikk jo ikke lov til å være med dem. De brukte sikkert 10 minutter av friminuttet til å prøve å finne en unnskyldning for at jeg ikke kunne være med dem. Så endte de opp med å gå og så bare satt jeg utafor og fikk ikke lov til å være inne i friminuttet. Og jeg satt bokstavelig talt i grøfta eller der hvor vannet renner. Og så bare satt jeg der og hadde ikke noe å gjøre. Jeg var kjempelei meg, jeg gråt for jeg skjønte ikke hvorfor hun var så slem og hva jeg hadde gjort feil.*

Kaia veksler mellom tvil og sinne:

Kaia: *Man blir jo ganske såra og så blir man litt sånn offer, "Hva har jeg gjort gærent, hvorfor liker ikke de meg?" Det spørres egentlig også på dagsformen. Noen ganger har man bare bestemt seg for å drite i det og bare: "Ok, det er dem sitt valg!"*

Uforutsigbarhet

Maya og Ronja husker først lite av det som har skjedd og Ronja begrunner det med: "Jeg tror jeg prøver å fortrenge det litt!" Hos begge fremkom det at utestengingen gjorde tilværelsen uforutsigbar fordi de aldri visste hva neste dag vil bringe.

Maya: *Det var både direkte ting som ble sagt til meg og så var det veldig mye utestenging og utfrysing og så var det veldig mye falske venner som lot som en dag og som neste dag nesten for å ha det gøy så droppa de meg på en måte. At jeg skulle tro at de ville være venn med meg. Så husker jeg at jeg fikk lov å være med i lek og hoppe strikk og sånn, men da var det alltid helt klart at jeg var den som var sist og sånne ting. Jeg føler vel at det gikk alltid på de andres premisser og jeg følte meg, jeg var veldig mye aleine. Jeg ble veldig utsatt som sagt da.*

Utryggheten oppstår som følge av at de inviteres inn for så å kastes ut igjen og at dagene avhenger av hvem de møter. Ronja opplever at mobberen infiltrerer, vender andre mot henne og tar i bruk MSN for å kritisere henne for handlinger på skolen.

Ronja: *Hun har fått med seg noen da, men det var bare sånn til tider. Hvis hun visste at jeg hadde krangla med noen, bare sånn småtteri, så kunne hun gjerne snakke litt mye med dem og få dem til å krangle litt ekstra med meg eller prøve å hjelpe dem med krangelen da! Og sånne ting for å styrke dem da.*

Kaia har mottatt en telefon fra ukjent nummer med innhold relatert til mobbing. Hun hevder det ikke er fra jenter, og i alle fall ikke vennene hennes, men synes å være usikker. Videre sier hun:

Kaia: *... Men i hvert fall så ble jeg borte fra skolen i siste halvdel av sjuende klasse og nesten hele åttende klasse, og åttende klasse da var det jo ny skole og nye klasser, så da kom jeg ikke med i miljøet der og så kom jeg tilbake dit i niende klasse. Og to av de gamle vennene mine gikk fortsatt i klassen min da. Og det gjør de fortsatt. Og de har jeg jo kontakt med og sånn, men jeg har ikke kommet inn i det nye miljøet eller i den nye klassen da som alle andre har gjort for lenge siden. Så jeg vet liksom ikke om det er riktig å kalle det direkte mobbing og sånn, men det er liksom ingen som inviterer meg på ting. Jeg vet ikke om det er noe bevisst eller ikke jeg, men i hvert fall både på skolen og på fritiden, så blir ikke jeg invitert med og sånne ting da!*

5.2 Årsaker til mobbingen

Jentene trekker frem følgende faktorer som årsak til mobbingen: personlig legning, spesielle hendelser, problemer knyttet til at man er ute av systemet en stund og mangelfull eller feilaktig krisehåndtering blant lærere ved alvorlig sykdom.

5.2.1 Personlig legning

For Maya og Ronja er personlig legning et tema. Kaia var ledertype og hadde mange venner, både gutter og jenter før hun fikk anoreksi grunnet en hendelse i familien.

Maya: *Ja, jeg har jo trodd helt til nå egentlig de siste åra at de tingene som ble sagt ble sagt fordi de var sanne. Så det er først nå de siste åra jeg har begynt å skjønne at de kunne ha sagt hva som helst og jeg hadde trodd det allikevel. Så nå vil jeg i hvert fall gjerne tro at det var en tilfeldighet at jeg ble utsatt for det. At jeg var der og jeg var tilgjengelig og jeg har alltid vært en veldig følsom person. Jeg var jo litt utsatt sånn som jeg var og er. Jeg er jo enebarn i tillegg og kom fra et sted hvor det nesten ikke var noen barn, så når jeg kom på skolen så var jeg ikke vant til å ha barn rundt meg og absolutt ikke krangle og slå fra seg da. Det var en tilfeldighet kombinert med at jeg var litt utsatt med den personligheten jeg har da.*

Når de bes om å beskrive hvem de var før mobbingen, tegnes et lykkelig bilde.

Maya: *Jeg var en glad og lykkelig liten jente egentlig som ikke hadde opplevd noe særlig vondt ennå i livet. Følte meg trygg og glad og hvert fall at jeg var flink til ting og mamma og pappa var jo veldig, veldig glad i meg og alt det der. Så var det fra jeg begynte på barneskolen, allerede første dag at ting på en måte gikk i stykker da. Jeg har veldig sånn der... for at jeg må skille i livet mitt fra den dagen og etter det.*

Ronja: *Vanlig unge liksom som var kanskje glad og helt normal, ... Vi var en liten gategjeng som lekte sammen hele tida nesten. Det hadde flytta inn en ny jente som jeg ble venn med og jeg og hun og også noen nye ble veldig gode venner og var sammen hele tida omtrent.*

Maya og Ronja er av natur sjenerte. De betegner seg som følsomme, stille og forsiktige personer som liker å drive med kunstneriske fag som sang, maling og teater.

Maya: *Jeg hadde en venninne der også som jeg var trygg på og hvis ikke hun var i parken, da hadde ikke jeg lyst til å være der heller. Jeg har vel alltid vært sjenert og litt sånn, ikke den mest utadvendte da.*

Felles for jentene er at de beskriver seg selv som faglig flinke.

Maya: *Jeg var jo skoleflink liksom. Jeg hadde jo alltid gjort leksene så jeg fikk jo veldig ofte høre at det ikke var så populært da.*

Kaia: *For jeg på barneskolen, jeg er egentlig, ikke for å skryte eller noe sånn, men jeg har alltid vært en av de flinkeste på skolen liksom, på barneskolen og nå også. Og på barneskolen hadde jeg alltid mye venner og var egentlig en av de, var egentlig litt sånn leder på en måte, hvert fall en av de med mest venner da, både blant guttene og jentene.*

5.2.2 Opptakt til mobbingen

Jentene har forskjellige tanker om årsak til mobbingen. Maya trodde lenge at det skyldtes at hun var lite attraktiv fordi mye av den verbale mobbingen var rettet mot utseende. I dag tenker hun det skyldes at de andre så på henne som en trussel. Dette begrunnes med at hun var flink både i kreative og teoretiske fag. Ros fra lærere og foreldre på dette området bidro til at hun opprettholdt troen på at dette var noe hun kunne uansett hvilke virkemidler de iverksatte for å felle henne. Når mobbing rettet mot utseende rammet hardere antyder hun at det kan ha sammenheng med at fokus fra lærere og foreldre også ble rettet mot utseende og kropp, mens fag ble rost. Da Maya begynte på skolen hadde barndomsvennen fått nye venner i løpet av sommerferien. Fra da av var hun utestengt mens hennes tidligere venn var med blant de populære.

Maya: *Jeg har aldri følt meg som en trussel, men det er vel på en måte ting jeg har erfart i ettertid at det kanskje var sånn det var da. Og i så fall så må det jo ha vært det at jeg ikke var så stygg og fæl og teit og dum som de prøvde å få meg til å tro og klarte å få meg til å tro i mange år. Så det er jo det eneste som jeg kan se. Kanskje jeg ikke var så teit som jeg selv har trodd.*

Maya: *Jeg var flink med skoleting, men de klarte på en måte å få meg til å føle meg dum sånn sosialt sett liksom, at jeg ikke passa inn. Så det med å kunne regne matte og skrive norsk det var det jeg hadde da.*

Ronja hevder mobbingen skyldes en krangel mellom henne og en jente om en venn.

Ronja: *Jeg tror det har noe med at jeg var venn med hu som bor oppe ved (butikk) og vi var bestevenner, ... Og så tror jeg hun ble litt sur fordi jeg sa: "Ja, ok greit! Vet du hva, jeg gidder ikke snakke om det lenger. Det er bortkasta." ... At jeg ikke innrømme at hun hadde rett. Litt den kringelen og at jeg faktisk var så mye med hu venninna mi da og ikke hun. Jeg tror ikke hun helt likte at jeg var bestevennen hennes.*

Kaia mener lærernes håndtering i tilknytning til hennes fravær fra skolen er skyld i at hun ikke inkluderes fordi den bidro til å skape et feilaktig og skremmende bilde av henne. Selv ville hun tatt avstand hvis hun hadde fått høre sånn om en venn.

Kaia: *Nei, de fikk jo vite hvorfor og sånn, ... men så tror jeg også de fikk høre mange forskjellige måter åssen de skulle oppføre seg og at det er sikkert at jeg aldri kommer til å bli frisk og at de hvert fall ikke kunne snakke om mat og at dem ikke kunne tygge tyggis eller noe sånn for da vil ikke jeg ha mer. Jeg fikk høre masse rart, men allikevel så fikk de ikke noe særlig kontakt med meg hvis jeg ikke tok kontakt, så jeg vet ikke helt hva jeg tenkte jeg... Jeg vet om en lærer som sa at jeg kom til å dø og det skjønner jeg ikke hvorfor hun sier til vennene mine. Og så er det noen som har sagt at jeg aldri kom til å bli den samme igjen. Men mer veit ikke jeg hva dem har fått vite av andre ting*

Kaia: *Så jeg vet ikke helt åssen oppfattelse dem har om meg jeg! Men jeg kan godt tenke meg at de tenker på meg som at det er et eller annet spesielt med meg, at jeg kanskje ikke vil ha kontakt med dem eller at de ikke veit åssen de skal oppføre seg med meg eller et eller annet sånt.*

5.3 Jentenes reaksjon på mobbing?

Her vil jentenes opplevelser rundt mobbing omtales. De forteller hvorfor utestenging har satt sterkest spor, dens langvarighet og psykiske reaksjoner.

5.3.1 Hva av mobbingen har satt sterkest spor og hvorfor?

Av datamaterialet fremgår det at jentene opplever utestengingen som verst fordi den bidrar til at de ikke føler seg sett, hørt eller inkludert verken av medelever eller lærer. Maya dveler og stemmen er skjelvende når hun forteller. Ordene som ble sagt gjør ikke så vondt. Guttenes mobbing var heller ikke så lei selv om det såret der og da.

Maya: *Det er nesten så jeg tenker at utestengingen og det nesten var verre enn de kallenavnene og det som ble på en måte sagt, altså, for det kan man på en måte unnskyldte, men det der med utestengingen, det og liksom den forferdelige følelsen av at man ikke, av en eller annen grunn ikke er verdig nok liksom til å være med å leke og være med å ha venner. Den følelsen blir mye mer ubestemmelig som man liksom ikke helt skjønner annet enn at man skjønner at det er noe i veien med en selv da. Jeg føler nesten at den følelsen er sterkere... Ja, og kanskje de sa det og gutter kanskje tulla og at det var morsomt å terge opp noen. Og det kunne være så mange grunner liksom, men den kontinuerlige gjennom mange år følelsen av at: "De vil ikke leke med meg, det er noe rart med meg, de vil ikke være sammen med meg!"*

For Ronja er det også utestengingen som har satt dypest spor selv om det var litt vekslende om hun var "inne" eller "ute", avhengig av om den ene jenta var på skolen.

Ronja: *Man får følelsen av at ingen vil være sammen med en, og det blir veldig sånn at man føler seg rett og slett alene. Så det gir en følelse av at man er alene selv om man står og prater med folk. Og det henger veldig mye igjen i ettertid også... Ja, eller den følelsen at man er alene. Hvis du har en annen time enn andre folk og må gå alene etter den timen, så kan det gi litt sånn: "Jeg ha'kke noen venner-følelse."*

Kaia ble ikke spurt fordi vi kun hadde et møte, men mye peker i retning av utestenging fordi hun etter selv å ha opplevd det uttaler om en gutt som hun var med å utestenge: *Jeg skjønner ikke åssen han orka det i tre år. Videre sier hun:*

Kaia: *Ja, noen ganger så tenker jeg også på det at blir nesten som jeg ikke, det virker som om noen legger merke til at jeg ikke er der en dag.*

5.3.2 Langvarighet

Problemet for jentene synes å være at utestengingen varer så lenge. Av datamaterialet fremgår det at jentene forsøker å forstå. De bruker mye tid og krefter på å forsøke å løse problemet ved egen hjelp. Når de informerer lærere og foreldre om utestengingen er det mødrene de først betror seg til eller det kommer for dagen fordi mødrene oppdager det på måter de opptrer på hjemme.

Maya: *Først så var jeg ikke så veldig åpen om det som skjedde hjemme liksom. Jeg prøvde å ikke fortelle det.*

Ronja og Kaia gjør også forsøk på å løse problemene selv, men synes å være mer åpne om det som skjer tidligere i prosessen.

Kaia: *Ja! Jeg har veldig sånn, kan snakke om alt mulig i forhold til mamma for på en måte det var liksom ikke så vanskelig for meg å si.*

Årsaken til at jentene venter med å fortelle om hva de utsettes for er at de opplever det vanskelig å fortelle foreldre som elsker dem at de utsettes for vonde ting. Dessuten ønsker de å prøve å løse det selv. En annen viktig faktor er at de ikke opplever at de har kunnskap nok om hva det er de utsettes for og om det er mobbing.

Ronja: *På starten synes jeg ikke det for jeg innså egentlig ikke at det var mobbing på starten. Det var egentlig ikke før i femte klasse at jeg innså at det var mobbing.*

Kaia: *Jeg synes egentlig jeg sa fra ganske klart, selv om jeg kanskje var litt usikker i starten på det der å kalle det mobbing, fordi jeg kanskje var usikker på om det var noe jeg hadde gjort eller om jeg ikke tok nok initiativ eller noe sånt.*

Når jentene kontakter lærer eller foreldre informerer lærer ved konferansetimen er det med forventninger om positiv endring. At lærer tar kontakt skaper også forventning.

Maya: *..., hvis det er en ordentlig vanskelig situasjon, så kan det jo være sånn at det uansett hva læreren skulle ha gjort så ville ikke på en måte de andre i klassen hatt noe med den personen å gjøre.*

Ronja: *Ja, de tar kontakt ved konferansetimen.*

Kaia: *Jeg tror jeg sa det ganske fort for hun lurte på innimellom åssen det gikk med meg siden jeg var på en måte ny i klassen da.*

I begynnelsen gjør de forsøk på å inkluderes, først selv, så ved å kontakte foreldre og tilslutt ved å prate med lærer. Etter som tiden går og ingenting gir endring gir de opp.

Kaia: *Jeg har jo prøvd å henge med når de går rundt i friminuttene og sammen med dem jeg kjenner litt fra før. Og det har jeg prøvd hele veien i niende klasse, men det har jo ikke funka og da har jeg bare gitt opp etter hvert. Har liksom godtatt det å være alene, så lenge ingen snakker stygt til meg og mobber meg sånn mer synlig på en måte. Så går jeg jo på skolen. Men jeg er på en måte alene i den store mengden med mennesker ikke sant. Da blir man liksom ekstra alene.*

5.3.3 Psykiske problemer

Mens mobbingen pågikk

Både Maya og Ronja reagerte på mobbingen med å være sure, sinte, i dårlig humør, mindre sosialt aktive enn tidligere og går ikke så mye ut og leker hjemme. Kaia forteller om mindre sosial aktivitet.

Maya: *Det mammaen min merket det på var at jeg ble veldig sinna og i dårlig humør hjemme. Hun skjønnte ikke hvorfor og så begynte de å nøste litt opp i saken og fant ut at jeg ikke hadde det så bra på skolen.*

På skolen trakk Maya og Ronja seg vekk fra de andre. Ronja forsøkte å unngå situasjoner og steder der mobberne var og fant et fristed på sløyden takket være en streng og rettferdig lærer som stilte krav til elevene.

Ronja: *Ja, det var veldig positivt. Da kom man også unna en del, man kom unna en del folk innimellom. Det hjalp veldig mye å ha det stedet hvor jeg kunne gå til når jeg ble mobba. Og hvis hun (venninnen) ble syk eller noe sånt, så kunne jeg bare gå der å drive med et eller annet.*

Maya greide å fullføre skolen og tenker følgende om dette.

Maya: *Ja, jeg gjorde det, så egentlig er jeg glad for at jeg klarte å fullføre og sånn, men det er jeg veldig bestemt på nå i dag som jeg har blitt voksen at jeg blir ikke noe sted verken på skole eller jobb bare for å holde ut liksom. Det er jeg ferdig med. Nå så trives jeg eller så slutter jeg. For det føler jeg egentlig alltid var gjengangeren i livet mitt at jeg alltid hadde det fælt på skolen, men dit måtte jeg. Det var ingen bønn. ”Du kan ikke la vær å gå på skole!” Og det var alltid mamma veldig streng på da. Jeg kunne ikke late som jeg var syk. Det gikk ikke. Og den følelsen liksom av maktesløshet og at du må stå i en situasjon som er så forferdelig, den synes jeg er så grusom og når jeg var voksen og liksom kan ta valg selv så er det noe jeg ikke vil utsette meg selv for igjen...*

Ronja står også i situasjonen fordi hun ikke føler at hun har noe valg. Hun ønsker å rømme fra de som mobber henne, men tvinges til å bli fordi de går på samme skole.

Ronja: *Jeg vil bare bort, jeg vil ikke være der, jeg vil ikke prate med dem. Men jeg bare må det, så da får det bare være liksom.*

Kaia er et annet sted i prosessen, men vi ser de samme signalene hos henne.

Kaia: ... noen ganger skulle jeg ønske jeg gikk på barneskolen fortsatt.

Et annet fellestrekk i datamaterialet er at jentene ganske fort begynner å tro på det som sies og søker forklaring på utestengingen og baksnakkingen i seg selv.

Maya: Jeg begynte jo å tro på det de sa med en gang eller det begynte vel først med at de stengte meg ute og at jeg ikke hadde noen å være sammen med og da prøver man å finne svar på det. Hvorfor er det sånn og hvorfor vil ingen leke med meg? Og de eneste svarene jeg kunne komme på var det de sa når de sa noe, at jeg var stygg og teit og dum.

Maya og Ronja føler seg maktesløse over å fortelle at de ikke har det bra på skolen.

Maya: Ja, jeg husker jo veldig godt at jeg kom hjem etter skolen i første klasse og mamma var helt: "Har du hatt noen å leke med? Hvem har lekt med deg i dag?" Og jeg måtte bare si: "Nei, sånn er det ikke". Jeg skjønnte det godt av fortvilelsen hennes, den kjente jeg så godt allerede da, men, ja, jeg følte meg veldig maktesløs da.

Kaia føler det på kroppen i form av psykosomatiske plager som kvalme og hodepine.

Kaia: ... Og noen ganger hvis man har en dårlig dag, så kan man bli veldig lei seg og bli kvalm, få vondt i magen og sårne ting. Det er noen ganger jeg sover dårlig, men jeg vet ikke. Det er ikke i noen spesielle sammenhenger. Det er bare innimellom. Tror kanskje ikke det har noe med skolen å gjøre, men, så er det et par ganger hvis jeg veit at vi skal ha gruppearbeid, så er det noen ganger jeg har fått vondt i magen og sånn, men det er mest når jeg kommer på skolen, ikke sånn før.

For Kaia er omstillingen stor fra å være en av de kule jentene på barneskolen. Hun føler seg alene selv om hun går sammen med de andre og er ensom og trist hjemme. Hun vil ikke ha at hun isolerer seg, men det er en trist undertone i det hun sier.

Kaia: Jeg er jo litt mer sammen med de to fra skolen på fritiden noen ganger, men det er ikke så veldig ofte egentlig! Det er ikke sånn at jeg sitter her og isolerer meg eller noe sånt! Det er det ikke! Jeg finner egentlig på mye alene når de ikke kan være med meg. Det gjør jeg! Ganske ofte. Noen ganger innimellom spør de om jeg vil være med på ting sammen med dem, og da er det jo ikke alltid at jeg kan heller. Jeg trur ikke de prøver å unngå å være sammen med meg, det trur jeg ikke!

Felles for jentene er at de bruker og brukte mye tid og krefter på å forstå hvorfor de ble rammet. De følte seg aldri annerledes. Som Maya uttaler: "Helt vanlig, helt A4!"

Kaia: *Jeg driver og tenker litt på hvorfor innimellom da, om det er fordi de er redde for å gjøre noe gærent mot meg, om det er fordi de er redde for at jeg ikke vil være sammen med dem eller om de tenker at det er noe spesielt med meg siden jeg har vært syk eller om det bare er fordi de ser på meg som en ny i hele klassen og ikke tenker på at jeg har vært syk eller, så nei, det veit jeg ikke.*

Etter mobbingen

Det som tynger Maya og Ronja mest er at mobbingen har påført dem en psykisk sykdom. Begge gråter når de snakker om sykdommen og ødelagt barndom.

Maya: *Ja, helt til i år egentlig som jeg har vært 22 år at jeg har jo gått i terapi og snakket en del om dette her og for første gang hun psykologen min fikk meg til å skjønne at jeg blei lurt da. Og helt fram til da, så har jeg trodd at det de sa kunne de si fordi det var sant. Men da forsto jeg jo at de kunne ha funnet på hva som helst og jeg hadde trodd dem uansett. Så det var jo egentlig en kjempestor lettelse for meg, samtidig som det har vært veldig vanskelig å omstille seg etter noe man har trodd på. Det har jo blitt en del år jeg har gått med den oppfatningen da. Så jeg føler fortsatt at jeg må minne meg sjøl på det at: "Det er ikke sant! Det var ikke sant liksom!"*

Maya greier ikke jobbe eller gå på skole og sliter med å opprettholde et sosialt liv.

Maya: *Ja, det har jo vært å jobbe og gå på skole og det har jeg jo ikke klart. Måtte jo slutte, så det er jo målet å kunne fungere på den måten igjen, da. Så nå er det jo ting jeg må, sann som å gå i butikken og være ute blant mennesker, men også det å opprettholde venneforhold og skape seg et liv, ha noen interesser og hobbyer og klare på en måte å gjennomføre det og drive med det uten å bli for redd.*

Hun har utviklet angst og sosial fobi.

Maya: *Nå sliter jo jeg med angst, så jeg har jo daglig veldig store konsekvenser av det jeg har gjennomgått. Ikke bare med dårlig selvtillit, men med en psykisk lidelse som jeg må ha behandling for. Det har gjort at jeg alltid må se det jeg har opplevd veldig. Jeg blir jo ikke bra uten å måtte gå veldig ned i det.*

Selvtilliten fikk en knekk hos alle. Både Maya og Ronja føler mistillit til andre, både venner og lærere. De vil gjerne stole på vennene sine, men de er redde. Å stifte nye bekjenskaper oppleves som veldig vanskelig.

Ronja: *Jeg stoler ikke helt på at folk ikke plutselig vender seg mot meg og begynner å mobbe meg. Jeg er fremdeles redd for det. Jeg klarer ikke helt det å bare være trygg på at vennene mine faktisk er vennene mine og ikke noen som senere kommer til å mobbe meg.*

For Ronja blir det sånn at hun stadig venter på et angrep.

Ronja: *... hvis folk rundt omkring snakker med meg da blir jeg veldig sånn: "Hvorfor snakker de til meg nå?" Jeg blir litt paranoid også egentlig når det kommer til sånne ting. Jeg venter liksom konstant på et angrep av et eller annet slag.*

Maya opplever det vanskelig å kjøre buss fordi hun møter fremmede og frykter at hun ikke skal komme av på riktig stasjon. Førerkortet har gitt henne selvtillit og frihet. Mobbingen har også påvirket hennes forhold til gutter. Det gleder henne å få positiv oppmerksomhet, men hun tør ikke slippe jubelen løs fordi hun er usikker på om de mener det eller bare tenker å narre henne i neste sekund som hun så ofte har erfart.

Maya: *... fortsatt i dag så er jeg veldig sånn, hvis noen liker meg eller når jeg har fått meg en kjæreste og de er blitt forelska i meg, så har jeg blitt veldig sjokkert. Det kommer veldig overraskende, for jeg tror aldri at noen kan like meg.*

Å oppsøke barneskolen eller svømmehaller i nærmiljøet er utenkelig for som hun sier:

Maya: *I hvert fall å svømme, jeg har alltid vært veldig glad i det, men jeg setter ikke min fot i en svømmehall i dag. Jeg synes at jeg har alt for mange dårlige minner fra sånne ting. ... Jeg synes ikke det hvis jeg drar langt vekk, men hvis jeg er i lokalområdet. Jeg går ikke på noen strand eller noen badevann her som jeg har vokst opp, det gjør jeg ikke. Ikke i noen svømmehall heller.*

Maya: *... (om skolen) Jeg hadde sikkert ikke følt det så godt å være der. Jeg hadde følt litt at her hang sjelen min igjen liksom.*

Hun er heller ikke klar for å møte mobberne.

Maya: *Enda jeg veit at vi er voksne nå og om jeg så absolutt hadde støtt på noen av de så hadde det sikkert ikke gjort meg noe liksom, men bare den følelsen av å ha følt seg så fæl liksom, det. Det, det ja!*

Hos Ronja kommer dette til syne ved at hun opplever det negativt å delta i aktiviteter i nærmiljø og skole og at hun strever med å stå i det over lengre tid.

Ronja: Skolen for meg har alltid vært negativ. Vi gikk på håndballskole og så var det leit etter en stund, fordi hun begynte å mobbe meg.

Ronja sliter med depresjon, sammenbrudd og spiseforstyrrelser. Frykten for å bli utestengt legger en hånd over alt hun tar del i. Om depresjon og utestenging sier hun.

Ronja: Det påvirker jo veldig hvordan man tenker og sårne ting. Og man blir veldig usikker på seg selv. Og det blir sånn at man mister litt av den sosiale intelligensen fordi man blir redd og skeptisk og alt det, og da tør man ikke gjøre ting som man ellers kanskje ville tørt å gjøre.

Konsentrasjons- og oppstartvanskene har etter hvert begynt å påvirke henne faglig. Skriften er liten og utydelig og blir gjenstand for mye ablegøyer, også fra lærere.

Ronja: Det at jeg er deprimert og sårne ting, det gjør heller at jeg ikke klarer å begynne. Jeg får veldig lett skrivekrampe og har uleselig skrift.

Prestasjonsangst og trang til perfeksjonisme farger hennes dag. Når hun opplever at noe hun skal levere ikke er bra nok spiller hun syk for å få lengre tid på oppgaven.

Ronja: For, enten fordi jeg ikke har forberedt meg nok fordi jeg har vært så sliten dagen før eller at jeg ikke tror at det er noe bra eller at jeg vil gjøre bedre eller noe sånt.

Når dagene blir for vanskelige skulker Ronja med mors velsignelse eller hun går til helsestasjonen for å samtale med psykiatrisk helsesøster. Det blir en del fravær.

Ronja:... Det har vært noen dager jeg har sagt til mamma at "i dag orker jeg rett og slett ikke å være på skolen. Hu har vært så dritt mot meg. Jeg nekter å gå på skolen i dag". ... Det har ikke vært noe morsomt å være hjemme den dagen heller for en får jo litt skyldfølelse, men det er bedre det enn å gå på skolen og gå gjennom de greiene.

Både Maya og Ronja hevder at de stadig får minner fra episoder der de har blitt mobbet. Ronja beskriver det slik.

Ronja: ... Jeg kan huske ansiktsuttrykket til hu som mobba meg bare når jeg tar en ting. Og så husker jeg situasjonen, men jeg ser for meg ansiktsuttrykket og bare husker situasjonen ...

Følelsen av å være sviktet av venner kommer tydeligst til syne hos Maya (stemmen er skjelvende) og Ronja. Kaia har begynt å tvile, men vil ikke tro at de har sviktet henne.

Maya: Ikke direkte! Men hun var jo på en måte i den klikken som jeg ikke, som jeg på en måte aldri fikk innpass i da. Så jeg føler fortsatt at hun var litt med på det allikevel da, selv om hun aldri sa noe liksom.

Ronja: ... Hun snakka jo med vennene mine også når hun baksnakka meg. Og det var jo mine venner hun var med når hun stengte meg utenfor. Ja, jeg valgte jo egentlig å tenke at de gikk i fella egentlig, at hun lurte dem. Jeg håper jo egentlig det, men jeg tror ikke det lenger.

Kaia: Da føler man seg litt svikta og så tenker man litt sånn: ”Så gode venner var de liksom!” Men på den annen side så er jeg litt usikker på hvor mye jeg kan skylde på dem da og hvor mye jeg skal skylde på at folk fortalte dem om hva de skulle gjøre og sånn, så det, jeg prøver på en måte å bare være glad de er der fortsatt nå, at jeg har dem fortsatt.

Et annet fellestrekk er at de føler seg sviktet av lærere fordi de gir opp eller aldri prøver å hjelpe dem. Kaia er usikker på hvordan hun vil at problemet skal løses, men hun forventer at lærere handler fordi: ”han er voksen og liksom skal vite mest.”

Maya: ... Jeg mener i hvert fall at lærerne må ta tak i det som skjer. Altså må prøve i hvert fall.

Kaia: Egentlig så veit jeg ikke det selv en gang fordi det går ikke an å si til de i klassen at nå skal dere høre her. Kaia føler ikke at dere er snill mot henne. Det er jo ikke det jeg vil at hun skal si. For på en måte så veit jeg ikke helt hva jeg vil selv at hun skal gjøre heller, så.

5.4 Omgivelsenes reaksjoner på mobbingen

Ronja: Jeg stoler ikke lenger helt på at de som sier de skal gjøre noe gjør det...

5.4.1 Foreldre og deres innsats

Det fremgår av datamaterialet at foreldrene er støttende og tar kontakt med skolen enten umiddelbart eller ved nærmeste konferansetime. De prøver å følge opp hjemme, men har ikke kontroll nok til å kunne endre situasjonen. Når lærer ikke gjør annet enn å projisere ansvaret for mobbingen over på Maya, forsøker moren å styrke henne med metoder hun kan bruke i møtet med mobbingen, men tipsene er for gammeldags og fører ikke frem. Skolebytte vurderes, men forkastes da det ser ut til å bli bedring.

Maya: *Så jeg tror de prøvde om de selv kunne gjøre meg sterk. Og vi prøvde veldig mange forskjellige metoder, som si noe tilbake eller ignorere det eller kanskje noe av det verste var den perioden jeg lot som det var morsomt og lo med da. Og mamma sa: "Hvis de sier at du er tjukk, så kan du si til de at du er jo beinrangel!"*

Ronjas mor er sint på skolens håndtering og ber meg sitere henne på at rektor på 17. mai formidler: "På denne skolen vår har vi ingen mobbing". Dette finner hun merkelig siden hun lenge har sett det skje med sin datter uten at noen tar grep og hun fortsatt ser det skje med andre. Jentene opplever at foreldrene gir trøst, støtte og håp.

Ronja: *Når jeg sa det til foreldrene mine, da var det liksom positivt og da var det sånn: "Ja dette her skal vi ta opp med skolen!"*

Kaia: *... Jeg fikk jo litt sånn, som at det ordner seg sikkert og fikk jo litt mer håp da på en måte, positive kommentarer og sånne ting. Men det er veldig greit å slippe å holde sånne ting skjult for moren sin!*

Velmente råd kan slå feil fordi de bidrar til å styrke medelevenes utsagn.

Maya: *... Så gjorde mammaen min en litt dum feil, for jeg blei mobba for det at jeg var litt lubben. Jeg var litegranne lubben og så prøvde hun å si: "Jammen jeg kan hjelpe deg å trimme, og det mente hun jo veldig godt, men det forsterka jo bare min tro på at det er noe i veien med meg. Og det har jeg ikke snakket med henne om ennå. Og det føler jeg ikke for at jeg har lyst til å si til henne, men jeg ser jo det veldig klart nå at det kanskje ikke var så lurt da, selv om det var godt ment.*

Etter hvert antar mødrene holdninger eller kommer med uttalelser som styrker jentene i troen på at feilen ligger hos dem.

Ronja: *Det kan jo også være det at jeg er litt overfølsom og paranoid og liksom blåser alt ut av proporsjoner som jeg får høre hele tiden at jeg gjør, for der får jeg beskjed om at det er ikke så farlig, det er helt vanlig, får jeg beskjed om hjemme nå da, men det er jo liksom det at ja!*

5.4.2 Lærerreaksjoner

Det fremgår at jentene mener lærere ikke ser eller handler ved jentemobbing. På spørsmål om hva de mener er årsak til dette sier de at det skyldes at lærer ikke har kompetanse nok til å se og handle overfor den.

Maya: *Jeg føler at det er veldig skjult og at de ikke har nok innsikt til å klare å snappe det opp eller så er det at de velger å ikke se det, fordi det er så vanskelig å ta tak i... Det kan være vanskelig å se det fordi det er mye skuespill ute og går, mye sånn late som når læreren er der og så når læreren ikke er der så foregår det ting som læreren ikke får vite om.*

Ronja: *Men utestenging så de ikke. Det var som om det de fokuserte på var å hindre at folk slåss.*

En annen viktig faktor til at mobbing får vedvare er mangel på konsekvens i skolen.

Maya: *Jeg innbiller meg at de ikke er så flinke til å være konsekvente og ikke over lang tid. Og kanskje er det en lærer som tenker at det her skal han ta seriøst og så er det fem andre som ikke gjør det. Det må være mye mer konsekvente regler på det der og at alle lærerne samarbeider og har lik oppfatning av hva som er akseptabelt og ikke.*

Ronja finner det merkelig at lærer ved mobbing i klasserommet reagerer så vagt. Hun mener mobbing bør slås ned på med styrke og konsekvens og tilføyer.

Ronja: *Det virker nesten som læreren ikke tørte si fra en gang. ... Det virker litt innimellom som de er litt redd elevene.*

Når lærer blir informert fornekte de mobbingen eller lover handling uten at noe skjer eller det gjøres små forsøk på å sette sammen grupper uten å videreføre det.

Ronja: *På barneskolen er det sånn at de ikke vil ha noe mobbemiljø og den beste måten å ikke ha mobbemiljø det er å si: "Nei, vi har ikke noe mobbemiljø!" På ungdomsskolen er det litt mer sånn: "Ja, vi skal prate med dem", men det virker jo aldri som om de prater med dem.*

Kaia: *Ja, de har jo prøvd å sette sammen grupper og sånn. Og jeg har hatt noen møter med lærerne, men det har bare blitt borte etter hvert.*

Andre projiserer ansvaret for mobbingen på jentene og bekrefter på den måten følelsen av å være verdiløs hos jentene og at feilen var deres. Maya er sår når hun sier: "Det burde være plass for alle typer mennesker."

Maya: *Jeg husker at det ofte ble vridd om til hva jeg skulle gjøre og hva jeg skulle prøve å tenke og hvordan jeg skulle takle det istedenfor å få slutt på det. Så det kom jo på en måte aldri noe ut av det som gjorde at det blei slutt. Eller jeg skulle tenke at det går over og jeg skulle tenke at det de sa var ikke sant i stedet for at de skulle få dem til å slutte.*

Særlig Ronja har mye sinne i seg når det kommer til lærers mangelfulle reaksjoner.

Ronja: *De fikk ikke en gang med seg at vi ikke prata sammen. Det viser at de ikke følger særlig mye med og det var til og med mens vi hadde natur og miljøoppgave og vi jobba sammen, men vi snakka gjennom en annen person nærmest og de fikk ikke med seg at vi hadde krangla en gang, ikke en gang læreren vi har i natur og miljø fikk med seg det. Jeg sa det på konferansetimen og da var det sånn: "Oi, har dere krangla?" ... Så de får ikke med seg noe selv om de tror det.*

Ronja: *Det var jo læreren vi hadde fra 6. klasse og til 7., og jeg hadde sagt fra til andre lærere og mamma og pappa prøvde å si fra på konferansetimer og ikke noe hjelp. Det ble veldig sånn der frustrerende.*

Hun uttrykker at de kun er opptatt av er at det skal se bra ut utad.

Ronja: *Den skolen er den verste skolen i hele <kommunenavn> sikkert, om ikke hele fylket og lærerne tar ikke tak i mobbing i det hele tatt. De tar ikke tak i det. Når jeg gikk i sjuende, så var det fem personer i klassen min alene som sa at de følte seg mobbet. Det fikk vi vite for læreren gikk da ute og spurte, tok til side hver eneste elev og spurte: "Svarte du ja på mobbeundersøkelsen at du hadde blitt mobba?"*

Lærere tar generelt lite kontakt, selv overfor elever som bedriver selvskading, men etter at Ronja har hatt noen sammenbrudd på skolen er de mer aktive overfor henne.

Ronja: *De prøver nok ikke det med andre nei. Med meg prøvde de det, men det er fordi jeg har brutt sammen noen ganger på skolen for å si det mildt! Jeg bare begynte å gråte og kunne ikke stoppe. Da blir jeg rusa ned til rådgiveren og må sitte der og prate med ham. Det er greit, men det blir sånn. Jeg får den der ok, ingen har tid til meg følelsen. Spesielt i går da. Det skjedde i går også. Da skulle egentlig rådgiveren på møte og måtte gå glipp av et møte, og da ble det veldig sånn der: Ok! Jeg kan likeså godt bare stikke bort på helsestasjonen i stedet.*

Kaias lærer blir kjent med problemet da hun tar kontakt og spør hvordan det går.

Kaia: *Jeg trur jeg sa det ganske fort for hun lurte på innimellom åssen det gikk med meg siden jeg var på en måte ny i klassen da. Så da trur jeg, jeg trur det var sånn jeg sa det.*

På Ronjas skole fornektes det at skolen har et mobbepproblem

Ronja: *..., men med en gang det var at vi skulle ta det opp på skolen så var det sånn: "Nei vi har ikke mobbing på skolen vår!"*

Maya strever når hun forteller om en lærer i videregående skole som mobber henne.

***Maya:** Jeg hadde en lærer som var bortimot psykopat og hun la meg for hat. Hun likte ikke meg i det hele tatt og rakka ned på meg og var veldig fæl mot meg. ... Hun brukte den makten hun hadde i å være lærer.*

5.4.3 Spørreundersøkelser

Ronja peker på spørreskjemaene og uttaler at gjennomføringen i klasserommet bidrar til at mange som blir mobbet sier nei for å slippe at de andre stiller spørsmål i ettertid. Hun stiller seg også tvilende til at anonymitet bevares ved en slik gjennomføring.

***Ronja:** For det er om å gjøre å bli ferdig fortest og hvis man da velger ja på at man har blitt mobba og da må krysse av nei på alle de tingene man ikke har blitt mobba på og sånn, så blir det plutselig, så tar det 150 år da, det også. ... Tida er bra, men det blir veldig sånn der, man ser jo ikke hverandres svar, men man ser jo tiden andre bruker og når man er ferdig med den testen da, så må man sitte der og vente til de andre er ferdige. Og de som er ferdig fortest, de ser veldig mye hvem som krysser av fort og hvem som bruker lang tid. Da skjønner man hva som foregår! Jeg krysser bare av nei med en gang fordi det tar kortere tid. Da slipper man å lese spørsmålene. ... Det kommer veldig an på hvem som ser det, men det blir sånne spørsmål: "Å, hvorfor brukte du så lang tid". Og den unnskyldningen: "Nei, jeg misforsto spørsmålet", det går ikke etter at vi har hatt den samme testen fem ganger, altså.*

6. Drøfting

6.1 Jentemobbing - hva er det?

Det fremgår av teori og datamaterialet som fremkom under intervjuene at dette feltet er vanskelig fordi mobbing, slik det bedrives av jenter, grenser opp mot krangel. Det kan synes som om det ikke er gitt klare nok retningslinjer for hva dette er, noe som bidrar til at det overlates til tilfeldigheter hvordan det behandles i skolen. Utestenging er også et vanskelig tema som frembringer livlige diskusjoner.

6.1.1 Utestenging, krangel eller mobbing?

I begge utvalg beskrives utestenging som et sentralt virkemiddel i jentemobbing som benyttes i tilknytning til baksnakking og ryktespredning. Flere synes å streve med forståelsen: Når blir utestenging mobbing? Som vist i kapittel to er teorien også noe uklar på dette området. Jentene er usikre på om utestenging er mobbing og hva som ligger i gjentatte ganger og at det foregår over tid. De erfarer at utestenging ikke behøver være noe som gjentar seg, men det kan foregå over tid. Dette kan forklare hvorfor Nordlie (1999) fant at svært få anså utestenging for å være mobbing (Jf. kapittel 1.1).

I kapittel 2.2.1 viser Isdal m. fl. (2003), Utdanningsdirektoratet (2004), Mossige og Vaage (2002), Roland (1996) og Olweus (2002) forskjellige måter å forstå mobbing. Av Utdanningsdirektoratets definisjon fremgår det at offeret ikke kan forsvare seg. Dersom et kriterium for jentemobbing er at hun ikke kan forsvare seg, er det grunn til å spørre om noen i det hele tatt blir mobbet. Mennesker forsvarer seg på forskjellig vis blant annet ved å unngå det som truer (Besag, 2006). Dette åpner for å spørre om dagens definisjoner av mobbing holder mål og hvilke konsekvenser det har på den behandling dette får i skolen. Jentene sier at lærer før spørreundersøkelsen bare gir en kort innføring i hva mobbing er, men ikke nok til at de forstår sin form for mobbing.

Flere uttaler at utestenging er et virkemiddel som tas i bruk når jenter krangler. Også her er de usikre på forståelsen. Besag (2006) uttaler: "*Boys fight with their fists, girls with their tongues*" (s.4). Videre hevder hun at jentekrangel blir møtt med at det er sånn jenter er og en naturlig ting på veien til å bli voksen, uten å gå i dybden å se hva som er årsak og om det er mobbing. Krangel er jenters uttrykksform for uenighet og vanlig opptakt til mobbing og bør derfor ikke undervurderes (ibid). Av Mossige og Vaages (2002) definisjon fremgår det at en konflikt mellom jevnbyrdige parter skal behandles med megling (Jf. kapittel 2.2.1). Jentenes krangler blir ikke gjenstand for megling selv om det er vanlig virkemiddel på deres skoler når gutter slåss. Flertallet tror det skyldes at lærere ikke vet hva de skal ta tak i og hvordan det skal behandles. Dette bekreftes av Larsson (2001) og Simmons (2004). Besag (2006) hevder jentekrangel undervurderes uten tanke på hvilke konsekvenser det kan få.

6.1.2 Hvordan mobber jenter?

Av min studie fremgår det at valg av metoder synes å være forankret i kulturelle krav til jenter om å være snille, søte og flinke. De har erfart at det ligger forventninger om at jenter ikke slår og at de er flinke (Haavet, 2005). Relasjoner er grunnleggende i deres liv. Behov for kontakt bidrar til at de søker å skaffe venner mens behov for bekreftelse og makt fremkaller konflikter og konkurranse. Når jenter mobber, er løgner sentral fordi den bidrar til å skjule handlingen og opprettholder bildet av jenta som søt og snill. Ved henvendelse sier de at alt er i orden og fortsetter straks lærer forsvinner (Larsson, 2001; Simmons, 2004 og Besag, 2006). Denne dobbeltheten, søt og uskyldig på den ene siden og manipulerende, forledende og falsk på den andre, er vanskelig å se. Informantene forklarer det med at de er kulturelt oppdratt til å være søte og flinke. Dette bekreftes av forskning som mener jenter, i mangel av kulturell mulighet, tvinges til å velge skjulte former for aggresjon når redsel for å miste makt eller følelse av underlegenhet blir for stor (Simmons, 2004). Gutter derimot slår og blir ferdig med det (ibid).

En viktig egenskap for å få og opprettholde vennskap er at det prates (Hjortdahl, 2005). Det vises liten toleranse overfor de som er stille eller i en vanskelig periode trekker seg vekk. Jentene synliggjør at det kan være vanskelig å komme inn igjen og at det er opp til den som gikk eller er stille å prate seg inn i fellesskapet. Dette har vært vanskelig for informanter i begge utvalg. Forsøk har blitt møtt med at de ikke blir hørt, sett eller invitert inn. Når nære vennskap oppløses skyldes det, i følge gruppene, en krangel. I stedet for å si hvorfor de er sinte direkte til den de er sint på formidler de sitt sinne til andre. Besag (2006) hevder dette har sammenheng med at jenter ikke har lært å vise sinne. De er redd for å si hva de mener direkte til den de er uvenn med fordi de frykter å miste en venn. Etter en krangel kan det være vanskelig å forstå hva den andre part mener, særlig ved ironi, noe som bidrar til at en utestenging kan vare lenge (ibid). Når ironi formidles via MSN eller SMS kan det være enda vanskeligere å forstå fordi det mangler det underliggende kroppsspråket til støtte for forståelsen.

Mobbing foregår ikke bare mellom nære venner. Der jenta ikke kjenner offeret finner hun en grunn enten det er sant eller ikke (Besag, 2006). Skal mobbing ha effekt må jenta alliere seg med andre innenfor gruppa. Som vist i kapittel 4.1.2 er det ikke likegyldig hvem hun kontakter. I dette arbeidet benyttes forskjellige hersketeknikker som ryktespredning og vennsapsmanipulering (ibid). Avhengig av hva som er formålet med å utestenge kan ledere forskyves fra tronen, medlemmer skyves ut i utestenging eller nykommere avvises fra gruppa. Flere sterke personligheter i en klasse kan bety leders fall dersom hun får andre mot seg og de andre ikke er villig til å støtte. Popularitet spiller en rolle. Gruppe A og C er klare på at dette forekommer. Gruppe B hevder at det ikke er grupperinger i klassen, men at alle er likeverdige. Allikevel er det de som sterkest ser ut til å deles i grupper under intervjuene. Dette er i følge Besag (2006) ganske vanlig i klasser bestående av sterke personer fordi de ikke alltid ser at de danner grupper da det ikke kommer til syne en klart definert leder.

I tidlig skolealder synes skjulte metoder å være forbeholdt jenter. Etter hvert ser det ut til å skje en endring. Ronja og Kaia sier at det ikke er uvanlig med økende alder at jenter mobber gutter og at gutter bruker mer indirekte metoder lik dem vi ser hos

jenter. Støyfaktoren gjør det imidlertid mer synlig og dermed lettere å oppdage. Dette synet bekreftes i prøveintervjuet. Hareide (2004) er kanskje inne på noe når han tar til orde for at tiltakene bidrar til at vi får en dreining fra direkte til indirekte mobbing på sikt.

6.1.3 Hvorfor forekommer jentemobbing

I følge Haavet (2005) stilles det krav til jenter om å være bra på alle vis. De skal være pene, flinke og ha mange venner. Mangler en eller flere av disse kan det lede til misunnelse som så igjen kan føre til mobbing. Studien viser at dette sammen med sinne for noe den andre har sagt eller gjort ligger til grunn når mobbing mellom nære venner oppstår. Hvis utestenging blir langvarig har det sammenheng med at tilgivelse oppleves vanskelig. Men utestenging igangsettes ikke bare mellom gode venner. Som vist i kapittel 4 blir jenter utestengt som følge av at de er mislikt, av redsel for å miste makt eller at noen frykter sin plass i systemet (Besag, 2006). Er det dette som skjer med Kaia eller bunner utestengingen i feilaktig lærerhåndtering da krisen inntraff (Raundalen og Schultz, 2006)? Dersom det siste er tilfelle, noe Kaia anskueliggjør ved sin fremstilling av hvordan lærerutsagn bidro til å skremme og skape avstand, bør vi trolig vurdere om lærerutdanningen er god nok til å ruste lærere for slike hendelser i skolehverdagen. Et annet problem er at Kaia ble syk i en overgangsfase og kan ha mistet noe av den språklige læring som oppnås i samvær med jevnaldrende. Det kan derfor være mulig at hun kommuniserer på feil nivå og av den grunn ikke klarer å få innpass (Hjortdahl, 2006).

Gruppeintervjuene avdekker at mye av mobbingen foregår i den indre kjerne blant gode venner. De trekker frem elementer som utseende, selvstendighet, noe den andre har som ikke de har og sjalusi som årsak til hvorfor det inntreffer. Det synes også å ligge et konkurranseaspekt i bunn. Dette er forenlig med Simmons (2004) funn om relasjonell mobbing. Nærheten bidrar til at den er vanskelig å se, forstå og gripe fatt i. Flere uttaler at de ikke tør å ta en konflikt av redsel for å miste en venn. Deres behov for å tilhøre og redselen for ensomhet gjør at de velger å tie selv om noen sårer dem.

Andre gir uttrykk for at de velger å bli i krenkende vennskap på bekostning av egen følelsesmessige trygghet for å unngå isolasjon. Dette bekreftes av Simmons (2004). Frykt for utestenging og ensomheten den bringer med seg kommer klarest til uttrykk hos Maya. Det er ikke ordene som gjør vondt, men følelsen utstengingen ga av å ikke å være noe verdt som venn. Forskning har vist at det ikke er de negative tingene som ondskapsfulle mail og rykter, skrevne ord, hånlatter og visking som knekker den som utsettes for denne formen for mobbing, men ensomheten ved utestengingen (ibid).

6.2 Konsekvenser for de som blir mobbet

Altfor ofte blir jentemobbing ignorert uten at det tenkes på hvilke konsekvenser det får for den som rammes (Simmons, 2004; Larsson, 2001 og Besag, 2006). Besag (2006) og Fosse (2006) ber om raskere reaksjon og at den psykiske mobbingen blir tatt mer på alvor for å hindre de omfattende skadene mobbing blant jenter gir.

6.2.1 Hvorfor utestenging blir et problem

I begge utvalg fortelles det om opplevelser rundt utestenging. Flere uttaler at det kan være problematisk å komme inn igjen hvis den blir langvarig. Særlig Maya, Kaia og Ronja har opplevd det, men også enkelte av gruppeinformantene. De opplevde det vanskelig å slå tilbake fordi de var usikre på hvorfor det skjedde og hva de skulle ta tak i. Flukt er en naturlig reaksjon når man utsettes for trakassering, men de følte seg bundet til skolen og medelevene. Det er et spørsmål om foreldrene deres er klar over lovens betydning av undervisningsplikt (Straume, 2004). Forskning har vist at skolen håndhever dette ved å rette en advarende pekefinger mot foreldre som tar barna ut av skolen når de mobbes (ibid). Mangel på hjelp medfører at jentene gir opp, føler skyld for det som skjer og skam over at de er som de er. Dagene er fylt av frykt for hva neste dag vil bringe og hvilken konsekvens det vil få å melde fra. Besag (2006) sammenligner dette med en kidnapping der offeret får lite eller ingen hjelp.

Utestenging er et hovedelement i jentemobbing (Jf. kapittel 2, 4 og 5). Som vist i kapittel 2.1 om Maslow er behovet for tilhørighet grunnleggende i ethvert menneske. Vår biologiske sårbarhet har bidratt til at vi har utviklet oss til å stole på gruppeinteraksjon som vår biologiske hovedstrategi. Vi er, i følge Baumeister og Dewart (2005), ikke skapt til å leve alene og er hjelpeløse uten gruppa. Dette bidrar til at utestenging møtes med sterke følelser. Forskning har vist at ekskluderte mennesker blir mer aggressive, mislykkede, selvdestruktive, mindre samarbeidsvillige og mindre tilbøyelig til å se verdier og meningsfullhet over lengre tid (Greiff, 2005). Gruppene legger frem enkelte av disse elementene. I det andre utvalget ser vi at de etter hvert ikke ser hensikten med å prøve å få innpass og følelsen av svik har meldt seg. Når et menneske mister meningen med livet får det i følge Borge (2003) stor innvirkning på dets psyke. Som vist i kapittel to ser selvregulering og intelligent opptreden ut til å bli alvorlig skadet når behovet for tilhørighet ikke oppfylles. Manglende oppfyllelse av behov for sikkerhet bidrar til at Maya og Ronja bruker tid og krefter på å unngå fremtidig mobbing og å lete etter trygghet. Forskning viser at dersom vennskspsbehovet ikke oppfylles kan det bidra til at barnet utvikler lav sosial intelligens (ibid). Dette er noe alle vektlegger, men mest Ronja.

6.2.2 Mestring

Jenter mestrer i følge Klefbeck og Ogden (2003) belastninger bedre enn gutter. I møte med behandlingsapparatet derimot har de vist seg vanskeligere å hjelpe (Bengtson m. fl., 2003). Dette kan trolig skyldes at de oppdages sent fordi mobbingen er så skjult og derfor har liten tiltro til at de kan få hjelp (Simmons, 2004). Ronja har liten tiltro til hjelpeapparatet og opplever ikke at det er noen hjelp å få fra psykiatrisk helsesøster og lærere. Det samme kommer til syne hos Maya og Kaia når det gjelder lærere. De har forsøkt og sett at det ikke fungerer. Maya har tiltro til psykologer og erfarer i dag at ting begynner å bearbeides, men erkjenner at hun har en lang vei å gå.

Hvilken konsekvens mobbing får avhenger av flere faktorer som nevnt i kapittel 2.3. Barn som opplever å få støtte i en sårbar situasjon ser ut til å få større følelse av

kontroll (Gjærum m. fl., 2003). Tendensen i intervjuene er at jentene først prøver å løse problemene ved egen hjelp. Foreldrene får ikke innsyn i hva de opplever før etter at det blir reagert på endring i oppførsel eller de sier fra fordi de ikke har nære venner å betro seg til. Dette bidrar til at de lenge fratas mulighet til å få støtte fra sine nærmeste (Roland og Vaaland, 1996). Felles for begge utvalg er at de kvier seg for å melde fra om det som skjer siden det innebærer å krysse en grense for hva som er tillatt i gruppa. De frykter represalier fordi de opplever at det ikke blir behandlet med den varsomhet som kreves. Dette kan gjøre dem ekstra sårbare dersom foreldrene tar opp temaet med skolen. Det er derfor uhyre viktig at skolen tar en henvendelse fra foreldre på alvor (Besag, 2006). Straume (2004) mener volden i mobbingen gir negativ sosial læring når ingen griper inn. Flere av jentene føler seg traumatisert på grunn av manglende beskyttelse. De gir videre uttrykk for at de opplever mangel på kontroll og manglende sosial støtte blant venner. Dette er vanlig ved relasjonell mobbing (Simmons, 2004). For å kompensere denne mangelen søker de hjelp hos familien. Hvorvidt det bedrer deres situasjon er uklart, men de opplever å få trøst og støtte. Forskning viser at deres evne til å benytte seg av foreldres støtte er utslagsgivende for gode resultat (Gjærum m.fl., 2003).

Barn utvikler seg i relasjon til andre. I følge Bronfenbrenner er familien den viktigste gruppen mennesker for en person (Klefbeck og Ogden, 2003). Et angrep på et medlem kan utløse sterke fysiologiske reaksjoner og dermed påvirke psykisk og fysisk helse negativt. Jentene er i en fase av livet der venner får stadig større betydning. De prøver å finne venner som ligner dem i væremåte og velger venner fra grunnleggende kriterier som intellektuell jevnbyrdighet, felles venner, etniske fellestrekk og andre personlige faktorer. Det de erfarer er at det ikke alltid er lett å finne slike fellestrekk innenfor den gruppa klassen utgjør. Behovet for tilhørighet bidrar derfor til at flertallet modifierer oppførselen slik at den blir konform med gruppas sosialt definerte standard selv om det innebærer å gå på tvers av egen overbevisning for å få eller beholde aksept (Ogden, 2002). De som ikke gjør det peker på oppvekst blant gutter og egne normvalg. Det stilles i skolen forventninger om å tilpasse seg jevnaldrendegruppa. Dersom man ikke finner seg til rette vil det kunne bety fare for eksklusjon. Forskning viser at

grupper med høy grad av aggressiv oppførsel ekskluderer sosialt tilbaketrukte elever og motsatt, fordi de bryter med gruppenormen (Juvonen og Gross, 2005).

6.2.3 Psykiske problemer

Lazarus (1999) peker på at fremtredende emosjoner i depresjon er sinne, angst, skam og skyldfølelse. Sett i relasjon til gruppene er frykt for represalier og skam over hva de blir utsatt for bidragsyttere til at offeret ikke melder fra. Det mest fremtredende hos Maya og Ronja er skamfølelsen som manifesterer seg når de kvier seg for å fortelle om det de blir utsatt for og skyldfølelsen de får fordi de opplever at årsaken til problemene skyldes dem selv og at mobberens handlinger er berettiget. Dette forsterkes ved at ingen forteller dem at det ikke er deres feil. Sinne over manglende hjelp er noe vi ser hos både gruppe- og individinformanter, men kanskje mest hos Ronja. Kaia er på et tidligere stadium i prosessen, men hun synes å være i faresonen for å utvikle depresjon og viser tidlige tegn som sinne, angst og at hun gir opp. Hun veksler mellom å ta på seg skyld og å gi de som stenger henne ute ansvaret. Disse følelsene er en overlevelsesstrategi (Straume, 2004). Ved å ta på seg skyld for at de mobbes, blir det lettere å takle hån og latter og mobbers handling oppleves rettferdig. Maya, Ronja og enkelte i gruppene forteller om angst. Når et mobbet barn føler angst er det fordi tapet de har lidd truer deres identitet og gjør dem usikre på hva fremtiden vil bringe. Offeret trenger å finne logikk i tilværelsen (Larsson, 2001).

Gruppene melder at sjikane mot kropp er et kjent fenomen blant jenter. For Maya og Ronja har det resultert i angst og depresjon. For Ronja har det også gitt seg utslag i spiseforstyrrelser. Flere jenter i klassen hennes bedriver selvskading som følge av sjikane mot kropp. Kaia er ikke så langt i prosessen, men hun har begynt å gi opp fordi hun, til tross for å ha tatt det opp med moren og skolen, ikke ser noen endring. I følge Larsson (2001) er sjikane mot kropp mer utbredt blant jenter og dette synes å bidra til at jenter får spiseforstyrrelser, bedriver selvskading, får psykoser og depresjon. Dette synet bekreftes av Greiff (2005) som hevder antall jenter med depresjon er mer enn

dobbelt så stort som for gutter og at selvskading og spiseforstyrrelser forekommer hyppigere hos jenter.

6.3 utfordringer for samfunnet

Som vist i kapittel 2.2.3 viser tall fra Japan at 3 av 4 elever opplever ekskludering og ignorering mer enn en gang i uka. Fosse (2006) fant at halvparten av pasientene som kom til en voksenpsykiatrisk poliklinikk var mobbet under oppveksten. Disse tallene synliggjør at mobbing er et stort problem for både individ og samfunn og understreker behovet for forebygging.

6.3.1 utfordringer for lærere og skoleledere

Studien avdekker stor enighet om at lærere ikke ser jentemobbing med mindre offeret selv eller andre melder fra om det. Når det handles foreslås det løsninger som ikke fungerer, problemet blusser opp igjen og mobbingen får konsekvens kun for den som utsettes for den. Felles for jentene er at de ønsker struktur i hverdagen, lærere som ser, hører, handler og viser konsekvens også overfor jentemobbing. Dette fordrer tydelige og autoritative lærere (Olweus, 2002). I følge Roland og Vaaland (1996) er god og tydelig ledelse der negativ prat på lærerværelset ikke tolereres og mobbing er satt på dagsorden nødvendig for å dempe begynnende tilløp. Arbeidet må foregå kontinuerlig fordi det stadig kommer nye barn inn i skolen. I følge Simmons (2004) må klasseromskulturen ta innover seg skjult aggresjon og vise at den ikke tolereres. Videre må lærere vise at dobbelthet og manipulasjon er utilfredsstillende måter å uttrykke negative følelser på.

På individnivå er de opptatt av at lærer må ta grep og vise konsekvens. I følge Olweus (2002) vil barn som ser at mobbing får konsekvens trolig føle det enklere å si fra om det som skjer. Jentene foreslår mer utdanning og forventer større menneskekunnskap blant lærere. Ronja er sint på lærere og deres behandling. Hun krever handling og at de tør se hva som skjer fremfor å lukke øynene for mobbingen. I følge Simmons (2004)

bør lærerne forsøke å forstå barnets ikke-verbale kommunikasjon. De bør tørre å se bakenfor ord om vennskap og tørre å involvere seg i andres smerte. Langt oftere lukker de øynene fordi sannheten gjør for vondt (ibid). Kanskje er det dette som skjer når Mayas lærer projiserer ansvaret på henne. Ved å lete etter særegenheter hos Maya som kan forklare hvorfor hun blir mobbet slipper hun å forholde seg til at de søte små ikke er så søte og små allikevel (Simmons, 2004). Med opplæringslovens § 9A-3 ble skolene ansvarliggjort i forhold til mobbing (Opplæringslova, § 9A-3). Mange skoler gjør i følge Roland (2004) en bra jobb. Der det ikke fungerer kan det se ut som om offeret og hennes familie klandres (ibid). Jentene jeg møter er ikke fornøyd.

Larsson (2001) påpeker at de færreste av oss finner undertrykking og utestenging akseptabelt. Allikevel forteller jentene at de som utestenges vinner lite gehør når de melder fra om det. Lærerne fornekter, skyver vekk ansvaret, lover handling uten å iverksette den eller handler uten å videreføre det. Mangelfull og feilaktig håndtering bidrar til at flertallet ikke melder fra når de ser eller opplever mobbing, fordi de frykter en opptrapping. Jentene tror årsaken til at skoleledere og lærere ikke ser eller ikke vil se mobbingen skyldes at de ikke vet hva de skal ta tak i og hvordan de skal stoppe den. Dette synet bekreftes av flere (Lagerman og Stenberg, 1996 og Larsson, 2001). Sistnevnte mener manglende handling skyldes redsel for å anklage uskyldige og at lærer er opplært til å se individet og tilrettelegge for henne mens de har liten forståelse for det som skjer når individet blir del av en gruppe. Lærers reaksjon på jentemobbing er at det er et overgangsrituale som jenter må gjennomleve og ikke noe å bry seg om. Årsaken til slike holdninger er å finne i at skolen mangler strategier for å hankses med alternative former for aggressivitet (ibid).

6.3.2 Utfordringer for forskning og lovgivere

Spørreskjemaer knyttet mot mobbe- og trivsels- undersøkelser var ikke et tema jeg etterspurte. Under arbeidet med lærerhåndtering framkom det i begge utvalg likevel frustrasjon over disse. De er kritiske til informasjonen som gis forut for undersøkelsen, spørsmålenes form og gjennomføringen (Jf. kapittel 4 og 5). I følge informantene

medfører dette at mobbeundersøkelsene gir et feilaktig bilde av virkeligheten. Olweus (2002) stiller spørsmål til om det kan være mulig at spørsmålene er av en slik art at de ikke fanger opp jentemobbing, men uttaler at det er lite trolig. Tall fra Japan viser høy forekomst av jentemobbing (Japan, 1999). Kan vi forvente å finne tilsvarende tall i Norge ved å sikre anonymitet og forbedre spørsmålene? Det kan se ut som om forskere og lærere famler i forsøk på å avdekke jentemobbingens egentlige natur og å lage handlingsverktøy i kampen mot den (Larsson, 2001).

Til tross for tiltak har mobbing fortsatt har stort omfang i skolen (Kamp mot mobbing, 2007, 1. avsnitt). Slik jeg forstår Rolands og Olweus tiltakspakker er de for svakt definert når det gjelder indirekte mobbing og de har liten grad av foreldreinvolvering. Dette synet bekreftes av flere når de uttrykker usikkerhet om utestenging er mobbing. Foreldreinvolvering ser de lite til og samarbeid med skolen er dårlig. I følge Jacobsen (2007) blir ikke foreldreinvolvering verdsatt i skolen. Skal vi få bukt med mobbing, og spesielt den indirekte varianten, må lærere få et handlingsverktøy i kampen mot den og foreldre må involveres i langt større grad. Som vist i kapittel en uttaler Olweus at vi må være spesielt på vakt mot den mobbing som foregår blant jenter fordi den er lite synlig. Samtidig gir han få retningslinjer for hvordan den skal oppdages og behandles. Dette ser ut til å gjenspeile seg i skolens håndtering av slik mobbing (Simmons, 2004).

Kanskje er tiden moden for å se på samsvar mellom lover som utferdiges og kompetansen til de som er satt til å håndheve dem. PPT har et ansvar for å rettlegge lærere i arbeidet. Forskning har vist at flere skole- og PPT-ledere har mangelfull forståelse for opplæringslovens § 9A-3 (Hansen m.fl., 2006). I henhold til denne loven har lærere et ansvar for å handle ved mobbing. For å oppfylle dette kravet må de ha et handlingsverktøy som fungerer også overfor indirekte mobbing. På bakgrunn av de opplysninger jentene fremlegger og teori som finnes på området er det uklart om skolen har nødvendig kompetanse (Jf. kapittel 2, 4 og 5).

Etterord

En mengde oppslag i media den senere tid viser at oppgaven har høy aktualitet. Det fremgår av "Elevundersøkelsen 2007" at mobbing til tross for tiltak ikke er redusert. (Kamp mot mobbing, 2007). Videre pekes det på jenter som snakker seg syke (Dagsavisen, 17. 7.2007, s. 9), deres ordbruk (Bræck, 2006) og Roland hevder at jenter mobber mer via SMS og internett (Digital mobbing øker, 13.9.2007, 1. avsnitt). Langtidsvirkninger av mobbing synliggjøres av en far som dreper sin sønns mobber (VG 8.10.2007, s.6-7) og ei jente som gjentatte ganger legges inn på sykehus etter selvmordsforsøk og selvskading som følge av mobbingen hun ble utsatt for i skolen. Av artikkelen fremgår det at hjelpeapparatet mangler gode behandlingstilbud for de som har vært mobbet og sliter med traumer og alvorlige ettervirkninger. Det er lange ventelister på å få plass ved behandlingsinstitusjoner som for eksempel Modum Bad (VG, 10.10.2007, s.1, 16-17).

Skolen er en viktig arena i barnas liv. Den er vanskelig å velge bort, selv om loven gir foreldre rom for å ta barna ut av skolen og undervise dem selv. Skolen har et ansvar for at alle barn inkluderes. De har også et ansvar i forhold til opplæringslovens § 9 A-3 angående skolens psykososiale miljø. Denne loven har gitt elevene rettigheter. Med bakgrunn i det som fremkommer under intervjuene er det et spørsmål om jenter som mobbes blir inkludert og om opplæringslovens § 9A-3 virker i praksis. Det kan synes som om lærere mangler kompetanse til å se, handle og gripe inn når mobbing blant jenter inntreffer. Eller er det som jentene sier at de fornekte det fordi det er for vanskelig å ta fatt i? Dersom det siste er riktig kan man spørre om § 9A-3 er en sovende paragraf.

Jentemobbing er et vanskelig tema som befinner seg i skjæringsfeltet med mellommenneskelige reaksjoner som krangel og utestenging. Det er derfor viktig med klare retningslinjer for hva det er for å unngå usikkerhet. Undersøkelsen avdekker at jentene er usikre på om og når deres atferd er mobbing. Det de blir fortalt av lærerne er

ikke godt nok til forstå. Spørsmålet er om lærerne har god nok kunnskap til å formidle til jentene når krangelen eller utestengingen er mobbing.

Lærere bør vite hvilken konsekvens mobbingen kan ha for den som rammes og de bør ta bekymringsmeldinger fra foreldre på alvor. Dette er særs viktig med tanke på at barn som mobbes sjelden eller aldri melder fra om det de utsettes for. I følge Rye (2002) er det viktig at mobbingen oppdages så tidlig som mulig for å hindre skjevutvikling. Mobbing er, i følge Olweus (2002), noe som alltid har vært og alltid kommer til å være. Desto viktigere er det at de som er satt til å forvalte lovene som forordnes har den nødvendige kunnskap om alle former for mobbing og at det er ens forståelse om hva det dreier seg om.

Jentene ønsker lærere som ser, handler og viser konsekvens. De etterlyser bedre utdanning og mer menneskekunnskap. De ønsker jevnlig jentemøter der de kan ta opp ting uten innblanding fra gutter fordi de tror det kan bidra til at eventuelle misforståelser kan oppklares og at de bedre kan forstå hva den andre tenker. Det ligger en klar oppfordring ikke bare til lærere, men også til forskning og de som fastsetter lover å bidra til at lærere får mulighet til å lære mer.

Regjeringen Stoltenberg bevilger penger for å øke innsatsen til psykisk syke (Romerikes Blad, 15.10.2007). Samtidig bevilges det mindre penger til utdanning. Fosse (2006) synliggjør at vi har en jobb å gjøre for jenter som mobbes. Klarere definisjoner, dyktigere lærere og mer samarbeid mellom hjelpeinstansene er nødvendig. Olweus (2002) har nok rett når han sier at mobbing aldri kommer til å opphøre, men med bedre og klarere retningslinjer kan vi kanskje bidra til at færre får livet sitt ødelagt.

Kildeliste

- Andenæs, Agnes (2001): "Generalisering: Om ringvirkninger og gjenbruk av resultater fra en kvalitativ undersøkelse". I: *Kjønn og fortolkende metode*, s. 287-320. Hanne Haavind (red.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Bateson, Gregory (1979): *Mind and nature. A Necessary unity*. New York: Bantan Books.
- Baumeister, Roy F. og C. Nathan Dewart (2005): "The inner dimension of social exclusion. Intelligent thought and self regulation among rejected persons". I: *The social outcast. Ostracism, social exclusion, rejection, and bullying*, s. 53-73. Kipling D. Williams, Joseph P. Forgas og William von Hippel (red.). New York: Psychology Press.
- Bengtson, Mette, Per Øystein Steinsvåg og Hans Terland (2004): *Ungdom bak volden: forståelse og behandling av ungdom med volds og aggresjonsproblem*. Oslo: Ungdomsforlaget.
- Besag, Valerie (2006): *Understanding girls' friendships, fights and feuds. A practical approach to girls' bullying*. England: Open University Press, McGraw Hill Education.
- Borge, Anne Inger Helmen (2003): *Resiliens. Risiko og sunn utvikling*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Brandth, Berit (2002): "Gruppeintervju: perspektiv, relasjoner og kontekst." I: *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Harriet Holter og Ragnvald Kalleberg (red.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Bræck, Charlotte (2006): *Christine er en hore. En komparativ studie av kjønnsrelatert-språkbruk blant jenter i to Oslo-skoler*. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Buss, David M. og Randal J. Larsen (2002): *Personality psychology*. New York: Mc Graw-Hill.
- Dagsavisen: 17. 7.2007, s. 9, "Jenter snakker seg syke."
- Dalen, Monica (2004): *Intervju som forskningstilnærming – En kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- "Digital mobbing øker." URL:
<http://www.barnevakten.no/sider/tekst.asp?side=24962&utskrift=TRUE> [Lesedato 15.10.2007].
- Fosse, Gunilla Klensmeden (2006): *Mental health of psychiatric outpatients bullied in childhood / Psykisk helse hos voksne psykiatriske pasienter som ble mobbet i barndommen*. Trondheim: Norwegian University of Science and Technology, NTNU.
- Gjærum, Bente, Berit Grøholt og Hilchen Sommerschild (2003): *Mestring som mulighet i møte med barn, ungdom og foreldre*. Oslo: Universitetsforlaget.

-
- Glaser, Barney og Anselm Strauss (1967): *The Discovery of grounded theory*. Chicago: Aldine.
- Greiff, Pål (2005): *Mobbing, selvoppfatning og psykisk helse. Teoretisk gjennomgang og resultater fra en undersøkelse i Namdalen blant elever i 6. og 9. klasse høsten 2002*. Trondheim: NTNU-trykk.
- Grøholt, Berit, Hilchen Sommerschild og Ida Garløv (2003): *Lærebok i barnepsykologi*, Oslo: Universitetsforlaget.
- Hansen, Hilde, Hildegunn Dahl, Anita Amalie Maudal, Beate She Klingenberg, Inger-Johanne Gundersen og Ann-Karin Aarebrot-Heiestad (2007): "Rektorers forståelse av mobbing i skolen". I: *Skolepsykologi* nr. 1, 2007, årgang 42, s. 49-59.
- Hareide, Dag (2004): "En kritisk beretning om den store nordiske mobbekrigen". I: *Skolepsykologi* nr. 6, årgang 39, s. 17-40.
- Hartman, Jan (2001): *Grundad Teori*. Lund: Studentlitteratur.
- Hjortdahl, Per (2005): "Unges kommunikasjonsmåter." I: *Ungdomsmedisin*. Ole Rikard Haavet (red.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Haavet, Ole Richard (2005): "Er ungdom annerledes". I: *Ungdomsmedisin*. Ole Richard Haavet (red.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Isdal, Per, Signe Marie Natvig og Ragnvald Thilesen (2003): *Vold i skolen*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Jacobsen, Siw Ellen (2007): "Lærere holder foreldre på avstand." URL: http://www.forskning.no/Artikler/2007/august/1187600829.4/artikkel_print [Lesedato 15.10.2007].
- Johannessen, Eva, Erling Kokkersvold og Liv Vedeler (2002): *Rådgivning. Tradisjoner, teoretiske perspektiver og praksis*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Johnsen, Gisle (2006): "Intervjuet – en forskningssamtale i møtet mellom mennesker". I: *Masteroppgaven i pedagogikk og spesialpedagogikk. Design og metoder*. Kåre Fuglseth og Kjell Skogen (red.). Oslo: Cappelens Forlag.
- Juvonen, Jaana og Elisheva F. Gross, (2005): "The rejected and the bullied: Lessons about social misfits from developmental psychology." I: *The Social Outcast. Ostracism, social exclusion, rejection and bullying*, s. 155-170. Kipling D. Williams, Joseph. P. Forgas and William von Hippel (red.). New York: Psychology Press.
- Kamp mot mobbing. URL: http://aftenposten.no/meninger/leder_morgen/article1978007.ece?service=print [Lesedato: 16.09.2007].
- Klefbeck, Johan og Terje Ogden (2003): *Nettverk og økologi. Problemløsende arbeid med barn og unge*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Kumpulainen, Kirsti E., Eila Räsänen, Irmeli Henttonen, Fredrik Almquist, Kaija Kresanov, Sirkka-Liisa Linna, Irma Moilanen, Jorma Piha, Kaija Puura, og Tuula Tamminen (1998): "Bullying and psychiatric symptoms among elementary school-age children." I: *Child abuse and neglect*. Volume 22, Issue 7, s. 705-717. Elsevier.
- Kunnskapsdepartementet (2007): *Bekymret for mobbing og uro*. (publisert dato 10.10.2007)
- Kvale, Steinar (2006): *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lagerman, Anncha og Pia Stenberg (1996): *Sammen kan vi stoppe mobbingen*. Oslo: Praxis Forlag.
- Lande, Solveig Bugge og Bjørn Lande (2000): *Psykisk helse. Risikofaktorer og forebyggende arbeid*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Larsson, Eva (2001): *Mobbet? Det har vi ikke merket*. Oslo: NKS Forlaget.
- Lassen, Liv M. (2004): Empowerment som prinsipp og metode ved spesialpedagogisk rådgivningsarbeid. I: *Spesialpedagogikk*. Edvard Befring og Reidun Tangen (red.). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Lazarus, Richard S. (1999): *Stress and emotion. A new synthesis*. London: Free Association Press.
- Lund, Ingrid (2004): *Hun sitter jo bare der. Om innagerende atferd hos barn og unge*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Mathison, Sandra (2005): "Why triangulate?" I: *Educational researcher*. 1988, ss. 13-17. I: *Blandingskompendium SPED 4010 Vitenskapsteori, forskningsmetode og statistikk. Master*. Dato: 13.juli 2005. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Maxwell, Joseph A. (2005): "Understanding and validity in qualitative research." I: *Harvard educational review*. Vol. 63, No. 3, ss. 279-300. I: *Blandingskompendium SPED 4010 Vitenskapsteori, forskningsmetode og statistikk. Master*. Dato: 13.juli 2005. Universitetet i Oslo.
- "Japan" I: *The nature of school bullying. A cross-national perspective* (pp. 309-323). Peter K. Smith, Josine Junger-Tas, Dan Olweus, Richard Catalano og Phillip Slee (red.). London: Routledge, 1999.
- Mossige Jan og Trond Waage (2002): "Hva i all verden er mobbing?" I: *Skolepsykologi* nr. 5, 2002, årgang 37, s. 3-13.
- NESH (red.) (2006): *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, jus og teologi*. Oslo: Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsfag og humaniora.
- Nordlie, Sverre (1999): *Mobbing. 10-12-åringers forståelse av ordet*. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Nordlie, Sverre: *Hva er mobbing?* URL: <http://www.elevsiden.no/atferd/1098242831> [Lesedato 20.1.2006].

-
- Næss, Therese D. (2005): *Mobiltelefonen – mobbernes nye våpen*. Oslo: Universitetet i Oslo (Masteroppgave i medievitenskap – Universitetet i Oslo, 2005).
- Ogden, Terje (2002): *Sosial kompetanse og problematferd i skolen. Kompetanseutviklende og problemløsende arbeid i skolen*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Olweus, Dan (2002): *Mobbing i skolen. Hva vi vet og hva vi kan gjøre*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Olweus, Dan og Reidar Thyholdt (2004): *Nye mobbedata for perioden 2001-2003 fra Olweus-gruppen*. Bergen: Universitetet i Bergen. HEMIL-senteret.
- Opplæringslova: *Lov om grunnskulen og den vidaregåande opplæringa*. URL: <http://www.lovdato.no/all/tl-19980717-061-011.html> [Lesedato 31.7.2006].
- Porter, Louise (2005): *Gifted young children. A guide for teachers and parents*. England: Open University Press.
- Puchta, Claudia og Jonathan Potter (2004): *Focus group practice*. London: Sage Publications.
- Raundalen, Magne og Jon Håkon Schultz (2006): *Krisepedagogikk. Hjelp til barn og ungdom i krise*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Repstad, Pål (2004): *Mellom nærhet og distanse*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rigby, Ken (2002): *New perspectives on bullying*. Gateshead: Atheneum Press.
- Roland, Erling (1983): *Strategi mot mobbing*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Roland, Erling (2002): "Mobbing gjennom mobiltelefon." I: *Spesialpedagogikk*, årg. 67, nr. 3, s. 3-8. Oslo: Utdanningsforbundet.
- Roland, Erling (2003): "Pluss 70 prosent mobbing." I: *Utdanning*. 2003, nr. 3, s. 78-81.
- Roland Erling (2004): "Stemmer". I: *Sannhet for barn, Løgn for skolen? Fortvilelse for foreldre*. Erling Roland, Grete Sørensen Vaaland, Marta Straume Bergo og Annik-Eline B. Solberg (red.). Stavanger: Senter for atferdsforskning: Høgskolen i Stavanger.
- Roland, Erling og Terje Idsøe (2001): "Aggression and bullying". I: *Aggressive behaviour*. vol. 27. Kap. 6. s. 446-462.
- Roland, Erling og Grete Sørensen Vaaland (1996): *Mobbing i skolen. En lærerveiledning*. Oslo: KUF.
- Roland, Erling og Grete Sørensen Vaaland (2003): *Zero, SAFs program mot mobbing. Lærerveiledning*.
- Romerikes Blad*: 22.9.2007 s. 27-30: "Til kamp mot digital mobbing".
- Romerikes Blad*: 15.10.2007 s. 10: "Øk innsatsen for psykisk syke".

- Rye, Henning (2002): *Tidlig hjelp til bedre samspill*. Oslo: Gyldendal Akademiske Forlag.
- Simmons, Rachel (2002): *Odd girl out – The hidden culture of aggression in girls*. New York: Harcourt.
- Simmons, Rachel (2004): *Flickors vrede. Om venskapsrelasjoner og mobbning*. Stockholm: Bokforlaget Forum.
- Skogen, Kjell (2006): "Caseforskning". Kap. 5. I: *Masteroppgaven i pedagogikk og spesialpedagogikk. Design og metoder*. Kåre Fuglseth og Kjell Skogen (red.). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Straume, Marta B. (2004): *Foreldreansvar når born treng vern mot skolen*. Birkeland: Forlaget Exodus.
- Strauss, Anselm og Juliet Corbin (1998): *Basics of qualitative research. Techniques and procedures for developing grounded theory*. California: Sage Publications.
- Sørli, Mari-Anne (2000): *Alvorlige atferdsproblemer og lovende tiltak i skolen. En forskningsbasert kunnskapsstatus*. Oslo: Praxis Forlag.
- Sullivan, Keith (2000): *The anti-bullying handbook*. Auckland: Oxford University Press.
- Tikkanen, Tarja og Amund Junge (2004): *Realisering av en visjon om et mobbefritt oppvekstmiljø for barn og unge. Sluttrapport til evaluering av Manifest mot mobbing 2002-2004*. Rapport RF – 2004/223. Stavanger.
- Utdanningsdirektoratet (2004): *Elevenes skolemiljø. Kapittel 9a i opplæringsloven*.
- Vedeler, Liv (2000): *Observasjonsforskning i pedagogiske fag*. Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag.
- VG: 8.10.2007, s. 6-7, "Truer med hevn".
- VG: 10.10.2007, s. 1, 16-17: "Døden nær etter grufull mobbing".
- Vinsrygg, Gudrun (2007): *Mobbing av barn og unge*. URL: <http://www.helsenytt.no/artikler/mobbing.htm> [Lesedato 13.10.2007]
- Aasen Petter, Birgit Nordtug, Sigrun K. Ertesvåg og Birgit Leirvik (2004). *Atferdsproblemer. Innføring i pedagogisk analyse*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.

VEDLEGG 1

Til skolen!

Nordby 14/12- 2006

I forbindelse med arbeidet med min masteroppgave ved Institutt for spesialpedagogikk (ISP) ved Universitetet i Oslo ønsker jeg å intervju barn/unge om temaet mobbing.

Bakgrunnen for denne undersøkelsen er at nyere forskning viser at det, til tross for tiltak som er iverksatt, fortsatt er en del mobbing i skolen. Tidlig oppdagelse av mobbing er viktig for å hindre fremtidige problemer for de involverte parter. Gjennom bruk av intervju ønsker jeg å få belyst hvordan jenter selv definerer den mobbing som foregår blant dem og hva det gjør med dem. En slik bevisstgjøring er nødvendig for at lærere, foreldre og andre som i sitt virke møter barn og unge, på et tidlig tidspunkt skal oppdage denne mobbingen og reagere adekvat i forhold til den.

Formålet med undersøkelsen er å rette søkelyset på de unges egne tanker, erfaringer og meninger knyttet til temaet. De unges stemme blir sjelden hørt når slike temaer skal vurderes, men det er de som er eksperter på sitt eget liv og det som skjer rundt dem.

Undersøkelsen vil bli gjennomført som to gruppeintervjuer av en times varighet fordelt på to ukedager, gjerne med en ukes opphold mellom de to møtene. Optimal gruppestørrelse er 6-8 personer. Jeg ønsker å intervju jentene, men antar at antallet jenter i klassen overskrider det optimale antall. Det vil derfor trolig være nødvendig å dele jentegruppa i to grupper. Jeg ønsker å intervju de to gruppene fortløpende, så de ikke kan påvirke hverandre. Av hensyn til oppgavens tidsrammer er det ønskelig at intervjuene kan foretas i januar.

Intervjuet vil ta utgangspunkt i problemstillinger knyttet til temaet mobbing. Jeg ønsker å bli kjent med barnas tanker, meninger og erfaringer knyttet til mobbebegrepet generelt. Deresom noen av de unge har behov for å snakke mer om temaet er de velkomne til å ta kontakt med meg i etterkant av møtene.

Intervjuene vil bli tatt opp på bånd, men opptakene vil, etter gjeldende regler for personvern, bli slettet etter bruk. Informert samtykke vil bli innhentet hos foreldrene og barna. Det vil være anledning til å trekke seg fra undersøkelsen på et hvilket som helst tidspunkt. All informasjon som fretkommer vil bli behandlet konfidensielt og anonymisert slik at det ikke vil være mulig å gjenkjenne enkeltpersoner eller skoler i det publiserte materialet. Det vil også bli sendt melding til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS, fordi det er barn som skal intervjues.

Har dere spørsmål i forbindelse med undersøkelsen er jeg å treffe på telefon 67410765, mobiltelefon 977 81 619 eller dere kan sende en e-post til hilde.h@broadpark.no. Dere kan også kontakte min veileder, professor Monica Dalen ved Institutt for Spesialpedagogikk, på telefon 22858061 eller e-post monica.dalen@isp.uio.no.

Med vennlig hilsen

Hilde Hansen
Sagbakken 19
2009 Nordby

VEDLEGG 2

Kjære foreldre/foresatte!

Nordby 14/12-2006

I forbindelse med arbeidet med min masteroppgave ved Institutt for spesialpedagogikk (ISP) ved Universitetet i Oslo ønsker jeg å intervju barn/unge om temaet mobbing.

Bakgrunnen for denne undersøkelsen er at nyere forskning viser at det, til tross for tiltak som er iverksatt, fortsatt er en del mobbing i skolen. Tidlig oppdagelse av mobbing er viktig for å hindre fremtidige problemer for de involverte parter. Ikke all mobbing er like synlig. Det er derfor viktig å vite hva vi skal se etter for å kunne oppdage og reagere riktig i forhold til den. Dette gjelder ikke bare i skolen, men overalt der barn/unge ferdes.

Formålet med undersøkelsen er å rette søkelyset mot de unges egne opplevelser og tanker knyttet til temaet. De unges stemme blir sjelden hørt når slike temaer skal vurderes, men det er de som er eksperter på sitt eget liv og det som skjer rundt dem.

Undersøkelsen vil bli gjennomført som to gruppeintervjuer av en times varighet. Intervjuene vil ta utgangspunkt i problemstillinger knyttet til temaet mobbing. Jeg ønsker å bli kjent med de unges tanker, meninger og erfaringer rundt dette. Dersom noen av de unge har behov for å snakke mer om temaet er de velkomne til å ta kontakt med meg i etterkant av intervjuene.

Intervjuene vil bli tatt opp på bånd, men opptakene vil, etter gjeldende regler for personvern, bli slettet når oppgaven er ferdig i juni. Det er frivillig å være med og det vil være anledning til å trekke seg fra undersøkelsen på et hvilket som helst tidspunkt uten nærmere begrunnelse. All informasjon som fremkommer vil bli behandlet konfidensielt og anonymisert slik at det ikke vil være mulig å gjenkjenne enkeltpersoner eller skoler i det publiserte materialet. Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Har dere spørsmål i forbindelse med undersøkelsen, er jeg å treffe på telefon 977 81 619 eller dere kan sende en e-post til hilde.h@broadpark.no. Dere kan også kontakte min veileder, professor Monica Dalen ved Institutt for Spesialpedagogikk, på telefon 22 85 80 61 eller e-post monica.dalen@isp.uio.no.

Med vennlig hilsen

Hilde Hansen
Sagbakken 19
2009 Nordby

Samtykkeerklæring:

Vi gir tillatelse til at vårt barn..... får delta i undersøkelsen om mobbing

Underskrift foresatte

Vi ønsker **ikke** at vårt barn deltar i undersøkelsen om mobbing

Underskrift foresatte

Kjære foreldre/foresatte!

Nordby 14/12-2006

I forbindelse med arbeidet med min masteroppgave ved Institutt for spesialpedagogikk (ISP) ved Universitetet i Oslo ønsker jeg å intervju barn/unge om temaet mobbing. Jeg har lagt ut en invitasjon til å delta i denne undersøkelsen på barneombudets sider. Årsaken til at jeg kontakter dere er at deres datter har svart på denne invitasjonen fordi hun ønsker å delta.

Bakgrunnen for denne undersøkelsen er at nyere forskning viser at det, til tross for tiltak som er iverksatt, fortsatt er en del mobbing i skolen. Tidlig oppdagelse av mobbing er viktig for å hindre fremtidige problemer for de involverte parter. Ikke all mobbing er like synlig. Det er derfor viktig å vite hva vi skal se etter for å kunne oppdage og reagere riktig i forhold til den. Dette gjelder ikke bare i skolen, men overalt der barn/unge ferdes.

Formålet med undersøkelsen er å rette søkelyset mot de unges egne opplevelser og tanker knyttet til temaet. De unges stemme blir sjelden hørt når slike temaer skal vurderes, men det er de som er eksperter på sitt eget liv og det som skjer rundt dem.

Undersøkelsen vil bli gjennomført som en til to intervjuer av en times varighet. Intervjuene vil ta utgangspunkt i problemstillinger knyttet til temaet mobbing. Jeg ønsker å bli kjent med hvilke tanker, meninger og erfaringer deres datter har rundt dette. Spørsmålene vil blant annet dreie seg om mobbingens art, hvilken støtte hun og dere fikk fra skolen, hvordan det opplevdes da og nå og hvordan hun mener skolen bør handle i forhold til mobbingen.

Intervjuene vil bli tatt opp på bånd, men opptakene vil, etter gjeldende regler for personvern, bli slettet når oppgaven er ferdig i juni. Det er frivillig å være med og det vil være anledning til å trekke seg fra undersøkelsen på et hvilket som helst tidspunkt uten nærmere begrunnelse. All informasjon som fremkommer vil bli behandlet konfidensielt og anonymisert slik at det ikke vil være mulig å gjenkjenne enkeltpersoner i det publiserte materialet. Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Har dere spørsmål i forbindelse med undersøkelsen er jeg å treffe på telefon 977 81 619 eller dere kan sende en e-post til hilde.h@broadpark.no. Dere kan også kontakte min veileder, professor Monica Dalen ved Institutt for Spesialpedagogikk, på telefon 22 85 80 61 eller e-post monica.dalen@isp.uio.no.

Med vennlig hilsen

Hilde Hansen
Sagbakken 19
2009 Nordby

Samtykkeerklæring:

Vi gir tillatelse til at vårt barn får delta i undersøkelsen om mobbing

Underskrift foresatte

VEDLEGG 4

Hei!

Jeg er masterstudent i spesialpedagogikk ved Universitetet i Oslo og holder nå på med min avsluttende masteroppgave. Temaet for oppgaven er mobbing blant jenter. Jeg skal undersøke sider ved denne mobbingen og hvilken virkning den har på den som rammes av den. Et viktig aspekt er hvordan du opplever at lærere/rektorer ivaretok deg både mens det pågikk og etter at det ble oppdaget.

Spørsmålene vil dreie seg om dine opplevelser, tanker og meninger om denne mobbingen. Jeg ønsker å bli kjent med hvordan du opplevde mobbingen, hvordan den foregikk, hvordan lærer eller andre grep inn og hvilke konsekvenser det fikk for deg. Videre ønsker jeg å bli kjent med hvilken støtte du og dine foreldre fikk fra skolen, hvordan det opplevdes da og nå og hvordan du mener skolen kan handle i forhold til den mobbing som foregår blant jenter.

Undersøkelsen vil bli gjennomført som en til to intervjuer av en times varighet. Jeg ønsker å ta opp intervjuene på bånd, men dette kan vi bli enige om når vi treffes. Ved bruk av opptaksmedium vil opptakene etter gjeldende regler for personvern, bli slettet når oppgaven er ferdig i juni. Det er frivillig å være med og du kan trekke deg fra undersøkelsen på et hvilket som helst tidspunkt uten nærmere begrunnelse. All informasjon som fremkommer vil bli behandlet konfidensielt og anonymisert slik at det ikke vil være mulig å gjenkjenne enkeltpersoner i det publiserte materialet. Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Dersom du har lyst til å være med på undersøkelsen er det fint om du underskriver vedlagte samtykkeerklæring, så vil jeg ta kontakt med deg for å avtale tid og sted for intervjuene.

Har du spørsmål i forbindelse med undersøkelsen, er jeg å treffe på telefon 977 81 619 eller du kan sende en e-post til hilde.h@broadpark.no. Du kan også kontakte min veileder, professor Monica Dalen ved Institutt for Spesialpedagogikk, på telefon 22 85 80 61 eller e-post monica.dalen@isp.uio.no.

Med vennlig hilsen

Hilde Hansen
Sagbakken 19
2009 Nordby

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt og lest informasjonen om studien av mobbing blant jenter og ønsker å delta i undersøkelsen.

Signatur: Telefon:

Beste treffetid:

VEDLEGG 5
SEMISTRUKTURERT INTERVJUGUIDE GRUPPE

Tema og undertema	Spørsmål og hjelpespørsmål
Innledning <i>Informasjon</i> <i>Undertegne samtykkeskjema</i>	Presentasjon Informasjon om studien og dens innhold. Kort orientering om de fem hovedtemaene. Påminnelse om anonymitetssikring og frivillighet. Underskrift av samtykkeskjema
Mobbing <i>Kjennetegn ved jentemobbing</i> <i>Relasjoner i mobbingen</i> <i>Årsaker og risikofaktorer</i> <i>Virkemidler i mobbingen</i> <i>Årsaker til bruk</i>	Hva mener dere kjennetegner mobbing? Hvordan vil dere beskrive jentemobbingen? - Utestenging - Baksnakking - Ryktespredning - Grupper Hvem mobber jenter? - nære venner - venner - perifere venner - fremmede - klassekamerater - utenfor klassen - gutter Hva tenker dere er årsak til jentemobbingen? - Sjalusi - Misunnelse - Forhold ved offer - Forhold ved mobber Hvilke virkemidler benyttes når jenter mobber? - Ordbruk - SMS/MMS - MSN og lignende - Hjemmesider - Annet Hvorfor benyttes disse virkemidlene?

<i>Metode</i>	På hvilken måte benyttes de?
Om å melde fra <i>Til skolens personell</i> <i>Til foreldre</i> <i>Til andre</i> <i>Mottagelse</i> <i>Om å melde fra</i>	I hvor stor grad sier dere fra til skolens personell: - Når dere utsettes for mobbing? - Når andre utsettes for mobbing? I hvor stor grad sier dere fra til foreldre: - Når dere utsettes for mobbing? - Når andre utsettes for mobbing? I hvor stor grad sier dere fra til andre: - Når dere utsettes for mobbing? - Når andre utsettes for mobbing? Hvordan opplever dere at slike meldinger mottas: - Av lærere - Av foreldre Hva er årsaken til at det meldes fra/ikke meldes fra?
Lærerinngrep <i>Om å se</i> <i>Signaleffekt</i> <i>Grad av inngripen</i> <i>Årsaker til inngripen</i> <i>Om konsekvens</i> <i>Om håndheving</i>	I hvilken grad opplever dere at lærere ser jentemobbing? Hvilken signaleffekt har lærers reaksjon? I hvor stor grad opplever dere at lærere griper inn ved jentemobbing? Hva tenker dere er årsaken til at de: - Griper inn? - Ikke griper inn? På hvilken måte opplever dere at lærers handling gir konsekvens? På hvilken måte opplever dere at varslede konsekvenser blir håndhevet?
Samarbeid hjem/skole <i>Om foreldrekontakt ved</i>	Hvordan opplever dere at skolen samarbeider med hjemmet ved mobbing? I hvor stor grad opplever dere at foreldre tar kontakt med skolen

<i>mobbing</i> <i>Årsaker til kontakt eller ei</i> <i>Om lærerkontakt ved mobbing</i>	ved mobbing? Hva er årsak til at de tar kontakt? Hva er årsak til at de ikke tar kontakt? I hvor stor grad tar lærere kontakt med foreldrene når de blir informert om pågående mobbing? Hvordan foregår denne kontakten?
Om gutter <i>Om Lærerinngrep</i> <i>Om konsekvens</i> <i>Relasjoner i mobbingen</i>	På hvilken måte mobber gutter? I hvor stor grad opplever dere at lærere griper inn ved mobbing blant gutter? Hvilken konsekvens får denne mobbingen? - Offer - Mobber Hvem mobber gutter?
Avslutning	Er det noe mer dere ønsker å fortelle før vi avslutter? Har dere noen spørsmål? Hvordan opplevde dere det å bli intervjuet? Takk for at dere stilte opp som informanter i min studie.

VEDLEGG 6

SEMISTRUKTURERT INTERVJUGUIDE INDIVID

Tema og undertema	Spørsmål og hjelpespørsmål
Innledning <i>Informasjon</i>	Presentasjon Informasjon om studien og dens innhold. Kort orientering om de fem hovedtemaene. Påminnelse om anonymitetssikring og frivillighet.
Mobbing <i>Kjennetegn ved jentemobbing</i> <i>Relasjoner i mobbingen</i> <i>Årsaker og risikofaktorer</i> <i>Virkemidler i mobbingen</i> <i>Årsaker til bruk</i>	Hva mener du kjennetegner mobbing? Hva mener du kjennetegner jentemobbing? Hvordan vil du beskrive den mobbingen du ble utsatt for? - Utestenging - Baksnakking - Rykter - Grupper Hvem mobbet deg? - nære venner - venner - perifere venner - fremmede - klassekamerater - utenfor klassen - gutter - grupper Hva tenker du er årsak til at du ble mobbet? - Sjalusi - Misunnelse - Forhold ved deg selv - Forhold ved mobber Hvilke virkemidler benyttet jentene i mobbingen? - Ordbruk - SMS/MMS - MSN og lignende - Hjemmesider Hvorfor tror du disse virkemidlene ble benyttet?

<i>Metode</i>	På hvilken måte ble de benyttet?
<i>Opplevelse av mobbingen</i>	Hvordan opplevde du det å bli mobbet?
Konsekvenser	Hvilke konsekvenser fikk denne mobbingen for deg? <ul style="list-style-type: none"> • Den gang • I dag
<i>Hvem var du før mobbingen tok til?</i>	Hvis du skal beskrive deg selv slik du var før mobbingen tok til, hvordan vil du gjøre det?
<i>Hva har mobbingen gjort med deg?</i>	Hvis du sammenligner deg med hvem du var før mobbingen tok til, hva mener du mobbingen har gjort med deg (faglig, psykisk)? <ul style="list-style-type: none"> • Mens det pågikk. • I etterkant.
<i>Hva opplevdes verst?</i>	Hva av mobbingen har satt sterkest spor? <ul style="list-style-type: none"> • Lærers reaksjon • Type mobbing (psykisk/fysisk) • Mangel på støtte fra omgivelsene • Andre ting
Om å melde fra	
<i>Til skolens personell</i>	I hvor stor grad sa du fra til skolens personell: <ul style="list-style-type: none"> - Når du ble/blir utsatt for mobbing? - Når andre ble/blir utsatt for mobbing?
<i>Til foreldre</i>	I hvor stor grad sa du fra til foreldrene dine: <ul style="list-style-type: none"> - Når du ble/blir utsatt for mobbing? - Når andre ble/blir utsatt for mobbing?
<i>Til andre</i>	I hvor stor grad sier du fra til andre: <ul style="list-style-type: none"> - Når du ble utsatt for mobbing? - Når andre blir/ble utsatt for mobbing?
<i>Mottagelse</i>	Hvordan opplever du at slike meldinger mottas: <ul style="list-style-type: none"> - Av lærere - Av foreldre
<i>Årsaker når det ikke meldes fra</i>	Hva er årsaken til at du ikke melder fra? <ul style="list-style-type: none"> • Til lærere? • Til foreldre?

<p>Lærerinngrep</p> <p><i>Om å se</i></p> <p><i>Signaleffekt</i></p> <p><i>Grad av inngripen</i></p> <p><i>Årsaker til inngripen</i></p> <p><i>Om konsekvens</i></p> <p><i>Om håndheving</i></p>	<p>I hvilken grad opplever du at lærere ser jentemobbing?</p> <p>Hvilken signaleffekt har lærers reaksjon?</p> <p>I hvor stor grad opplever du at lærere griper inn ved jentemobbing/når du ble mobbet?</p> <p>Hva tenker du er årsaken til at de:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Griper inn? - Ikke griper inn? <p>På hvilken måte opplever du at lærers handling gir konsekvens?</p> <p>På hvilken måte opplever du at varslede konsekvenser blir håndhevet?</p>
<p>Samarbeid hjem/skole</p> <p><i>Om foreldrekontakt ved mobbing</i></p> <p><i>Årsaker til kontakt eller ei</i></p> <p><i>Om lærerkontakt ved mobbing</i></p> <p><i>metode</i></p>	<p>Hvordan opplever du at skolen samarbeider med hjemmet?</p> <p>I hvor stor grad opplever du at foreldre tar kontakt med skolen ved mobbing?</p> <p>Hva er årsak til at foreldre tar kontakt?</p> <p>Hva er årsak til at foreldre ikke tar kontakt?</p> <p>I hvor stor grad tar opplever du at lærere tar kontakt med foreldrene når de blir informert om pågående mobbing?</p> <p>Hvordan foregår denne kontakten?</p>
<p>Om gutter</p> <p><i>Om Lærerinngrep</i></p> <p><i>Om konsekvens</i></p> <p><i>Relasjoner i mobbingen</i></p>	<p>På hvilken måte mobber gutter?</p> <p>I hvor stor grad opplever du at lærere griper inn ved mobbing blant gutter?</p> <p>Hvilken konsekvens opplever du at denne mobbingen får?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Offer - Mobber <p>Hvem mener du gutter mobber?</p>

Avslutning	<p>Er det noe mer du ønsker å fortelle før vi avslutter?</p> <p>Har du noen spørsmål?</p> <p>Hvordan opplevde du det å bli intervjuet?</p> <p>Takk for at du stilte opp som informant i min studie.</p>
-------------------	---

VEDLEGG 7

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald Hårfagres gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47-55 58 21 17
Fax: +47-55 58 96 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Org.nr. 985 321 884

Monica Dalen
Institutt for spesialpedagogikk
Universitetet i Oslo
Postboks 1072 Blindern
0318 OSLO

Vår dato: 11.01.2007

Vår ref: 15959/SM

Deres dato:

Deres ref:

TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 28.12.2006. Meldingen gjelder prosjektet:

15959	<i>Med skolen som arena for mobbing. Jenters beretning om mobbing blant jenter og konsekvenser for den som rammes</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Universitetet i Oslo, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Monica Dalen</i>
Student	<i>Hilde Hansen</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeeskjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/endingsskjema>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/register/>

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.06.2007 rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Björn Henrichsen
Björn Henrichsen

Siv Midthassel
Siv Midthassel

Kontaktperson: Siv Midthassel tlf: 55 58 83 34

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Hilde Hansen, Sagbakken 19, 2009 NORDBY

Avdelingskontorer / District Offices:

OSLO: NSD, Universitetet i Oslo, Postboks 1055 Blindern, 0316 Oslo. Tel: +47-22 85 52 11. nsd@uio.no
TRONDHEIM: NSD, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 7491 Trondheim. Tel: +47-73 59 19 07. kyrre.svanva@svt.ntnu.no
TROMSØ: NSD, SVF, Universitetet i Tromsø, 9037 Tromsø. Tel: +47-77 64 43 36. nsdmaa@sv.uit.no

Personvernombudet for forskning, NSD

Prosjektvurdering - Kommentar

15959

Ombudet tar til etterretning at informasjonsskriv til foresatte er utsendt. Prosjektleder vil kun få utlevert samtykkeerklæringer fra foresatte som faktisk samtykker til barnets deltakelse, dvs at skolen ikke utleverer "samtykkeerklæringer" fra foresatte som ikke samtykker, jf. telefonsamtale med prosjektleder 11.01.2007. Dersom det foretas rekruttering via annonse på nettside, bør bakgrunn for kontakt fremgå i informasjonsskriv til foresatte.

Det registreres sensitive personopplysninger, jf. personopplysningsloven § 2 8 c).

Datamaterialet anonymiseres ved prosjektslutt ved at verken direkte eller indirekte personidentifiserbare opplysninger fremgår, opptak slettes.

Prosjektslutt er satt til 01.06.2007.

VEDLEGG 8

30: Barn og unge : Mobbing blant jenter
Side 1 av 2

UNGDOM

14. okt 2007

NYHETERINFORMASJONUNGDOMTRYGGVEFAKTISK

Du er her: / 30: Barn og unge / Jeg vil vite mer om... / Mobbing / Mobbing blant jenter

Siste nytt

Hva er Barneombudet?

Klar Melding

Jeg vil vite mer om...

Barnekonvensjonen

Rettighetsplakaten

Ungdomsråd

BO's venner

Nyttige lenker

Spill

BARNEOMBUDET
 Hammersborg torv 1
 PB. 8839 Youngstorg
 0028 Oslo
 Tlf: +47 22 99 39 50
 Fax: +47 22 99 39 70
 E-post:
post@barneombudet.no

Mobbing blant jenter

Har du lyst til å delta i en undersøkelse?

Er du jente?
Bosatt i Oslo-området?
Og har vært utsatt for mobbing?

Da ønsker Hilde Hansen å komme i kontakt med deg!
 Hilde er masterstudent ved Universitetet i Oslo, ved Institutt for Spesialpedagogikk, og holder nå på med avsluttende oppgave. Temaet for oppgaven er **mobbing blant jenter**. Hun ønsker å bli kjent med dine tanker, erfaringer og meninger om dette temaet.

Dersom du har lyst til å bidra med å gi henne mer kunnskap, kan du ta kontakt med henne på hilde.h@broadpark.no

Du vil da motta ytterligere informasjon og et brev som skal underskrives. Barneombudet har mottatt informasjon om undersøkelsens innhold.

mhtml:file:///C:/Documents%20and%20Settings/Hilde/Desktop/2007_10_14/BO%20Barn%20og%20un... 14.10.2007

VEDLEGG 9

Hei!

Jeg er student ved institutt for Spesialpedagogikk ved Universitetet i Oslo. I tilknytning til at du besøkte oss og fremla mulige ideer til oppgaver du ønsket besvart snakket vi sammen om min oppgave om mobbing blant jenter. Du ville vurdere om jeg kunne bruke nettsidene deres for å komme i kontakt med jenter som har vært utsatt for langvarig mobbing. Jeg skulle kontakte deg straks jeg hadde detaljene for undersøkelsen klar. Jeg har forsøkt å nå deg pr. telefon, men prøver nå pr. e-post.

Vedlagt følger informasjonsskrivet som vil bli utlevert til de unge for underskrift. Hvorvidt dette bør ligge fremme på nettsidene deres er jeg litt usikker på, men vi kan sikkert komme fram til en mulig løsning på dette.

Forslag til invitasjon til å delta i studie.

Er du jente fortrinnsvis bosatt i Oslo/Akershus-området og har vært utsatt for og/eller blir fortsatt utsatt for mobbing ønsker jeg å komme i kontakt med deg! Jeg er masterstudent ved Universitetet i Oslo ved Institutt for Spesialpedagogikk og holder nå på med min avsluttende oppgave. Temaet for oppgaven er mobbing blant jenter. Jeg ønsker å bli kjent med dine tanker, erfaringer og meninger om dette temaet. Dette er viktig for at vi i fremtiden lettere skal oppdage mobbing blant jenter og dermed bli i stand til å stoppe den før den gjør stor skade. Dersom du har lyst til å bidra med å gi oss mer kunnskap kan du ta kontakt med meg på e-post hilde.h@broadpark.no, så vil du motta ytterligere informasjon og et brev som skal underskrives. Barneombudet har mottatt informasjon om undersøkelsens innhold.

Mvh. Hilde Hansen